

RAPORTTEJA 153

MAASEUTUYRITTÄJYYDEN TOIMINTA- YMPÄRISTÖN KEHITTÄMISTARPEITA SEITSEMÄLTÄ TOIMIALALTA

ANNE MATILAINEN

MAASEUTUYRITTÄJYYDEN TOIMINTA- YMPÄRISTÖN KEHITTÄMISTARPEITA SEITSEMÄLTÄ TOIMIALALTA

ANNE MATILAINEN

Julkaisija Helsingin yliopisto
Ruralia-instituutti
www.helsinki.fi/ruralia

Kampusranta 9 C
60320 SEINÄJOKI

Lönnotinkatu 7
50100 MIKKELI

Sarja Raportteja 153

Kannen kuva Anne Matilainen

ISBN 978-951-51-0422-9 (pdf)

ISSN 1796-0630 (pdf)

ESIPUHE

Uudistuakseen ja säilyttääkseen kilpailukykynsä maaseudun yritykset tarvitsevat yrittäjyyttä tukevaa toimintaympäristöä. Tämän luomisessa oma roolinsa on yrittäjien lisäksi päättäjillä, kehittäjillä, kouluttajilla sekä tutkijoilla. Tavoite on huomioitu myös kansallisessa Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa 2014–2020. Tämä selvityksen tavoitteena on ollut tarkentaa maaseutupoliittisen kokonaisohjelman toimenpide-ehdotuksia vahvemmin konkreetian tasolle. Erityisesti tavoitteena on ollut tuoda esille niitä kehittämistarpeita, joihin kansallinen Maaseudun Elinkeinot ja osaaminen (MESI) -verkosto voisi toimikautensa aikana tarttua. Tämän raportti tuo esiin näitä kehittämistarpeita myös laajemmin toimijoiden tietoisuuteen ja antaa ajatuksia kehittämistyöhön jatkossa. Toivommekin että raportti tarjoaa uusia näkökulmia ja ideoita maaseudun kehittämistyöhön.

Selvitys ei olisi ollut mahdollinen ilman rahoitusta, josta kiitos kuuluu Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmälle. Lisäksi erikoiskiitos kuuluu haastatteluihin osallistuneille asiantuntijoille, jotka antoivat tärkeän panoksensa tulevaisuuden kehittämistarpeiden linjaamiseen.

Seinäjoella 11. toukokuuta 2015

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	7
ABSTRACT	9
1 TAUSTAA	11
2 SELVITYKSESSÄ HYÖDYNNETYT VOIMASSA OLEVAT STRATEGIAT, TOIMINTAOHJELMAT SEKÄ TUTKIMUKSET	14
3 HAASTATELUIDEN TULOKSET	17
3.1 Neuvonta- ja tuotekehityspalvelut, tutkimus	17
3.2 Kunta- ja alueyhteistyö	26
3.3 Lainsäädännön ja järjestelmän sekä hallinnon muutostarpeet	28
3.4 Koulutus, osaaminen ja ympärivuotisuus	36
3.5 Muut haastatteluissa esille nousseet toimenpide-ehdotukset	42
4 HAASTATELUISSA MAINITUT ERITYISTOIVEET MAASEUDUN ELINKEINOT JA OSAAMINEN –VERKOSTON TYÖLLE	44
5 YHTEENVETO	46
LÄHTEET	48
Liite 1. Haastatellut organisaatiot	49
Liite 2. Haastatteluissa ja aikaisemmissa ohjelmissa esille tulleet neuvontaan tuote- kehityksen sekä tutkimuksen kehittämistarpeet	50
Liite 3. Haastatteluissa ja aikaisemmissa ohjelmissa esille tulleet lainsäädännön ja hallinnon muutostarpeet	54
Liite 4. Haastatteluissa ja aikaisemmissa ohjelmissa esille tulleet koulutukseen, osaamiseen ja ympärivuotisuuteen liittyvät kehittämistarpeet	57

TIIVISTELMÄ

Maaseutu tarjoaa hyvän toimintaympäristön myös lukuisille muille kuin perus maa- tai metsätalouteen pohjaaville yrityksille. Jotta yritystoiminnan edellytykset maaseutualueilla voitaisiin taata, nykyinen yrittäjyys säilyttää ja synnyttää uutta yritystoimintaa, on tärkeää pystyä luomaan yrittäjyyttä tukeva toimintaympäristö. Tämä tavoite on nostettu myös yhdeksi kansallisen maaseutupoliittikan kärjeksi. Maaseutupoliittisen kokonaisohjelman 2014-2020 tavoitteena on vuoteen 2020 mennessä kasvattaa maaseudulla sijaitsevien yritysten määrää ja kilpailukykyä sekä vahvistaa yrittäjien liiketoimintaosaamista ja uskallusta uusiin investointeihin. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa on listattu 17 erilaista toimenpide-ehdotusta. Tämä selvityksen tavoitteena on ollut tarkentaa näitä yleisen tason toimenpide-ehdotuksia vahvemmin konkretian tasolle. Erityisesti tavoitteena on ollut tuoda esille kehittämistarpeita, joihin kansallinen Maaseudun Elinkeinot ja osaaminen (MESI) –verkosto voisi toimikautensa aikana tarttua. MESI-verkosto on yksi Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän seitsemästä teemaverkostosta, joiden tehtävänä on vastata maaseutupoliittisen kokonaisohjelman toimeenpanosta ja pyrkiä edistämään sen tavoitteiden saavuttamista.

Koska maaseutuyrittäjyyden kirjo on varsin laaja, päästäkseen tarpeelliselle konkretian tasolle, selvitys suuntautui muutamalle erikseen valitulle toimialalle. Tyypillisesti nämä edustavat hieman uudempia ja potentiaalisia maaseudun elinkeinoja, joille ei ole vielä kehittynyt omia vahvoja etujärjestöjä tai puolestapuhujia, mutta joilla voidaan ennakoida olevan hyvät kasvunäkymät. Tähän selvitykseen toimialoiksi, joiden suhteen toimenpide-ehdotusten tarkennus on tehty, valittiin maaseutumatkailu, Green Care, eläintenhoitoala (erityisesti pien- ja harraste-eläimet), kalatalous, riista-ala, luonnontuoteala sekä elintarvikeala. Selvitys pohjautuu osittain voimassa oleviin toimialojen strategioihin ja toiminta-ohjelmiin ja niiden kokoamiseen yhteen. Lisäksi kehittämistarpeita selvitettiin avainhenkilöiden haastatteluilla maaliskuun 2015 aikana. Tämä raportti kokoaa yhteen ja tiivistää strategiois-

ta esille nousseet seikat sekä haastatteluiden tulokset niitä karsimatta tai suuremmin priorisoimatta. Tavoitteena on ollut nostaa esille kaikki aineistossa mainitut, hyvin eritasoisetkin kehittämistarpeet. Priorisointi on jätetty MESI-verkoston sisäisesti keskusteltavaksi.

Vaikka toimintaympäristöön liittyvät haasteet ja kehittämistarpeet ovat osittain hyvinkin toimialakohtaisia, joitakin yhteneväisyyksiä tarkasteltujen toimialojen suhteen kuitenkin löytyi. Yhtenä keskeisenä kehittämistarpeena lähes joka alalla nähtiin säädösten ja niihin liittyvien tarkastusten alueiden välisen vaihtelun harmonisointi. Tällä hetkellä säädöksissä on liikaa alueellista tulkinnan varaa, joka aiheuttaa epä tietoisuutta ja epäoikeudenmukaisuuden tunnetta yrittäjäkunnassa. Täysin ”kivenhakattu” ja kankeita säädöksiä ja ohjeistuksia ei kuitenkaan kannata luoda, sillä niillä tuskin pystytään vastaamaan moninaisen yrittäjäkentän toimintaan. Tällöin varteenotettavana vaihtoehtona nousee esille lähinnä alueellisten valvojaviranomaisten koulutus yhtenäisten tulkintojen kehittämiseksi. Toisena selkeänä seikkana nousivat haastatteluista sekä myös olemassa olevista kehittämisohjelmista ohjeistuksen ja säädösten arkikieliset ohjeistukset. Mahdollisesti eri toimialojen järjestöt voisivat osallistua ohjeistuksen ”tulkkaukseen” yrittäjän paremmin tavoittavaan muotoon, jolloin varmistettaisiin loppukäyttäjille mahdollisimman selkeät ohjeistukset.

Perinteistä yritysneuvontaa nähtiin olevan useimmilla toimialoilla hyvin saatavilla. Usein nähtiin, että tämä on myös riittävä taso. Joillakin aloilla kuitenkin toivottiin, että olisi olemassa kansallisesti muutama toimialan erityisosaaja, jonka kautta pystyisi helposti selvittämään erilaisia yritystoiminnan vaatimuksia ja edellytyksiä. Erityisesti tämä nousi esille uusilla nousevilla toimialoilla, kuten Green Care, eläintenhoitoala sekä luonnontuotteet. Samoin selkeitä, uudempien toimialojen haasteita oli koulutuksen yhtenäistäminen, ammattitaidon tunnustaminen ja tunnistaminen (mm. suojatut tutkintonimikkeet) ja toiminnan laadun varmistaminen (erilaiset laatuvaatimukset).

Monella alalla korostettiin myös keskeisenä kehitettävänä seikkana alan esilletuontia varteenotettavana ja ”oikeana” elinkeinona. Lisäksi erityisesti uudemmilla toimialoilla peräänkuulutettiin myös tunnustamista hallinnon tasolla eli toivottiin että toimialalla olisi oma selkeä hallinnonalansa, ministeriönsä, jonka alle alan kehittäminen osaltaan kuuluisi. Tällä hetkellä moni tarkastelussa olleista toimialoista on tavallaan usean hallinnonalan välimaastossa eikä näin ollen varsinaisesti ”kenenkään vastuulla”.

Periaatteessa suurin osa toimialoista oli sitä mieltä että alan koulutusta ja osaajia on löydettävissä. Toisinaan kuitenkin yrityksen sijainti saattaa asettaa haasteita erityisosaamisen hankkimiseksi sekä koulutuksen laadussa koettiin olevan melko suurta vaihtelua. Joillakin uudemmilla aloilla oli tosin puutteita eritasoisen (ammatillinen, amk ja yli-

opisto) koulutuksen olemassaolossa. Nähtiin kuitenkin myös, että sekä koulutuksen laajentamisen että yrittäjyyteen innostamisen kanssa on syytä olla realistinen potentiaalisten markkinoiden suhteen eikä suin päin lähdetä yltiöpäisesti luomaan uusia yrityksiä, jos markkinapohja ei ole tähän valmis.

Tutkimuksen osalta peräänkuulutettiin erityisesti yrittäjälähtöistä ja käytännönläheistä tutkimusta, jonka tuloksia pystyttäisiin välittömästi hyödyntämään sen sijaan, että tutkimus kulkee liian teoreettisella tasolla. Korostettiin, että tutkijan ja yrittäjän tarve tutkimukselle ei ole lähtökohtaisesti välttämättä sama ja tähän toivottiin uusia ratkaisuja. Yksi ratkaisu voisi olla yrityksissä tapahtuva ja yritykset osallistava tutkimus, jossa samalla kun toteutetaan tutkimusprojektia, ratkaistaan yrittäjän ongelmaa.

ABSTRACT

In addition to traditional farming and forestry, rural context provides a lot of possibilities to other entrepreneurial activities. In order to maintain the competitiveness of these enterprises, it is vital to be able to create a positive operational environment for them. This objective needs contribution, not only from the enterprises, but also from the policy makers, developers, educators and researchers. This objective has been highlighted in the national policy level, namely in Rural Policy Programme for 2014-2020. The programme lists 17 general proposals for action in order to increase the amount of rural companies, improve their competitiveness, strengthen the business skills of the entrepreneurs and enhance their willingness towards new investments. However, these proposals are very general in nature. There is need to bring them to closer to the grass root level and analyse, what needs to be done, in practice, in order to improve the operational environment of rural enterprises.

The aim of this study is to clarify the proposals for action of the Rural Policy Programme for 2014-2020 in selected rural business sectors. Especially the aim is to find out the development needs into which the national Rural livelihoods and education –network could focus on during their term. Rural Livelihoods and Education network is one of the seven networks within the national Rural Policy Committee aiming to implement the Rural Policy Programme. As the business sectors into which this study focuses on, were selected: rural tourism; Green Care; animal care services (especially targeted for pets and horses); fishing industry; game and wildlife sector; non-wood forest products sector and food sector. These sectors were selected since they represent, in many cases, new and potential enterprise sectors for rural areas with significant growth prospects. The material for the study was collected from the existing development programmes and strategies of the respective sectors as well as by interviewing a key informants from each selected sector.

According to the results, even though the challenges vary between the sectors, some common development needs were identified. As one of the most often mentioned development need was to

harmonise the local level interpretations of the laws and regulations impacting the rural business operations. At the moment the local level inspectors have too much room for interpreting the legislation, which causes that the entrepreneurs are treated differently in different parts of the country, even within one municipality. This causes uncertainty and the feeling of injustice among the entrepreneurs. However, since the rural enterprises can be very diverse, it is probably not possible to create watertight regulations, which would fit to all business situations. Therefore, the realistic alternative is to organize trainings to the inspectors and administrators in order to create more harmony within the interpretation of the regulations. Another thing that came up was the need for clear and understandable guidelines explaining the legal requirements in layman’s language. At the moment the only material is often the law itself.

The most of the informants felt that there is enough counselling and advisory services available for rural enterprises. In some special sectors, a national contact point, who would be specialised to the business sector in question was seen as useful. Especially this came up related to new and growing rural business sectors, such as Green Care, animal care services and non-wood forest products. Also the need for harmonising the education contents, recognizing the professional knowledge and skills (protected degrees) and ensuring the quality of the activities (different kinds of quality standards) came up as specific development need in these new sectors.

In many of the business sectors analysed in this study, the need to increase the discussion of the sector as a recognized “proper” business opportunity came up. Especially in the new business sectors the informants hoped also for the official recognition in the governance and expressed a wish that some ministry would take their business sector under their governance activities. At the moment, some of these new business sectors do not “belong” under any ministry as such, which causes a clear challenge for their development

In general, the need for more education or skilled labor was not seen as a problem in the busi-

ness sectors scrutinized in this study. Sometimes the companies have difficulties to find special experts, but it often depended also on their location. However, in some of the newer business sectors there were lack of education possibilities in certain education levels. For example the bachelor level education is missing in animal care services and the master level education has almost vanished in fishing industry. In game and wildlife sector there is, on the other hand, also lack of vocational level education, which was seen vital, if the aim is to develop the sector to potential livelihood for rural areas.

Regarding research, the informants wished for more practically orientated research. The research results needs to be able to be utilised in business world after the research, which is not often the case with more theoretically orientated research. It was also highlighted that the researchers' and entrepreneurs' needs and objectives for the research are not the same and a new ways to solve this contradiction were hoped for. As one solution action research was mentioned, in which the enterprise's problem would be solved at the same time than the research would be made.

1 TAUSTAA

Maaseudun elinvoimaisuuden mittarina käytetään usein alueen yritysten ja yrittäjämäisen toiminnan määrää. Maaseutu tarjoaakin hyvän toimintaympäristön myös lukuisille muille kuin perus maa- tai metsätalouteen pohjaaville yrityksille. Tilastojen mukaan yrittäjyys onkin erityisesti maaseudulla ominainen tapa hankkia elanto. Kaksi viidesosaa Suomen yrityksistä sijaitsee maaseudulla (Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä 2014).

Jotta yritystoiminnan edellytykset maaseutu-alueilla voitaisiin taata, nykyinen yrittäjyys säilyttää ja synnyttää uutta yritystoimintaa, on tärkeää pystyä luomaan yrittäjyyttä tukeva toimintaympäristö. Tämä tavoite on nostettu myös yhdeksi kansallisen maaseutupoliittikan kärjeksi. Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman 2014-2020 tavoitteena vuoteen 2020 mennessä on kasvattaa maaseudulla sijaitsevien yritysten määrää ja kilpailukykyä sekä vahvistaa yrittäjien liiketoimintaosaamista ja uskallusta uusiin investointeihin. Lisäksi tavoitteena on taata, että maaseudulla toimivat yritykset saavat osaa-vaan työvoimaa ja maaseudun työt ja niiden tekijät kohtaavat sekä että monialaista ammatillista koulutusta on saatavilla ja tutkimus-, kehittämis- ja koulutuspalvelut ovat yritysten saavutettavissa. (Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä 2014). Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi kokonaisuohjelmassa on listattu 17 erilaista yleisen tason toimenpide-ehdotusta (taulukko 1).

Tämä selvityksen tavoitteena on ollut tarkentaa näitä yritystoiminnan kehittämiseen tähtäviä toimenpide-ehdotuksia vahvemmin konkretian tasolle. Tarkoituksena oli selvittää, mitä käytännön tasolla tulisi maaseutuyrittäjyyden eri toimialoilla tehdä Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman 2014-2020 puitteissa ja erityisesti mihin toimiin kansallinen Maaseudun Elinkeinot ja osaaminen (MESI) -verkosto voisi toimikautensa aikana tarttua. MESI-verkosto on yksi Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän seitsemästä teemaverkostosta, joiden tehtävänä on vastata maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman toimeenpanosta ja pyrkiä edistämään sen tavoitteiden saavuttamista. Käytännön toimintamuotoina verkostolla ovat maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman toimeenpanon ja seurannan organisointi, tavoitteiden ja toimenpiteiden edis-

täminen sekä muu maaseutupoliittinen työ, alueellinen ja elinkeinoalakohmainen verkostotyö (mm. ruoka-, matkailu-, luonnontuote- ja luontohyvinvointitoimialoilla), tapahtuma- ja kansainvälinen yhteistyö sekä tiedonvälitys. MESI-verkoston työtä toteuttavat kaudella 2014 - 2020 Turun yliopiston Brahea-keskus sekä Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti.

Vaikka jotkut yrittäjyyden haasteet kohdistuvat käytännössä kaikkiin yrityksiin, on yrityksillä myös oman toimialansa puitteissa erityishaasteita toimintaympäristön suhteen. Koska maaseutuyrittäjyyden kirjo on varsin laaja ja jotta toiminnassa päästäisiin tarpeelliselle konkretian tasolle, MESI-verkoston tavoitteena on suunnata toimintansa muutamalle erikseen valitulle toimialalle. Tyypillisesti nämä edustavat hieman uudempiä ja potentiaalisia maaseudun elinkeinoja, joille ei ole vielä kehittynyt omia vahvoja etujärjestöjä tai puolesta-puhujia, mutta joilla voidaan ennakoida olevan hyvät kasvunäkymät. Tähän selvitykseen toimialoiksi, joiden suhteen toimenpide-ehdotusten tarkennus on tehty, valittiin:

- 1) Maaseutumatkailu
- 2) Green Care
- 3) Eläintenhoitoala (erityisesti pien- ja harraste-eläimet)
- 4) Kalatalous
- 5) Riista-ala
- 6) Luonnontuoteala
- 7) Elintarvikeala

Selvitys pohjautuu osittain voimassa oleviin toimialojen strategioihin ja toiminta-ohjelmiin ja niiden kokoamiseen yhteen sellaista maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman toimenpiteiden osalta, jotka tarkentuvat näissä ohjelmissa. Lisäksi ohjelmien toimenpiteiden ajankohtaisuutta sekä niitä toimenpiteitä, joita ei voimassa olevissa ohjelmissa tai toimialakohtaisissa selvityksissä ole tarkennettu, selvitettiin avainhenkilöiden haastattelulla maaliskuun 2015 aikana. Kunkin toimialan osalta haastateltiin 2-4 henkilöä. Haastattelut räätälöitiin kullekin toimialalle erikseen olemassa olevien ohjelmien ja niiden sisällön mukaan. Haastatteluiden

pohjalta kirjoitetut tiivistelmät lähetettiin vielä jälkikäteen haastatelluille tarkistettavaksi, jotta väärinkäsityksiltä aineiston tulkinnassa vältyttäisiin. Tämä raportti kokoaa yhteen ja tiivistää strategioista esille nousseet seikat sekä haastatteluiden tulokset niitä karsimatta tai suuremmin priorisoimatta. Tavoitteena on ollut nostaa esille kaikki aineistossa mainitut, hyvin eritasoisetkin kehittämistarpeet. Priorisointi on jätetty MESI-verkoston sisäisesti keskusteltavaksi.

Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman toimenpiteet, joihin tarkennus erityisesti kohdentuu,

liittyvät Elinkeinot ja osaaminen –toimintakokonaisuuteen. Osa tässä toimenpidekokonaisuudessa esitetyistä toimenpiteistä kohdentui selkeästi tiettyihin toimialoihin, osan ollessa yleisempiluonteista. Vastaavasti osa toimenpiteistä oli tarkemmin sisällöltään rajattuja ja konkreettisempia kuin toiset. Tässä selvityksessä on erityisesti keskitytty yleisluonteisempien toimenpiteiden tarkentamiseen. Tarkemmin Maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa 2014–2020 Elinkeinot ja Osaaminen -teeman alla esitetyt toimenpiteet on listattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelmanohjelman 2014–2020 toimenpide-ehdotukset, elinkeinot ja osaaminen:

TOIMENPIDE
37. Kootaan koko maan kattavia elinkeinotoimintaa tukevia kehittämiskokonaisuuksia, joita toteutetaan maaseutu- ja aluekehitysrahastojen rahoittamien koordinaatiohankkeiden tuella ja valtakunnallisten, alueellisten ja paikallisten kehittämistoimien pitkäjänteisenä, verkostomaisena ja saumattomana yhteistyönä.
38. Tiivistetään kunnan ja maaseudun yrittäjien välistä strategista kumppanuutta sekä lisätään yrittäjien valmiuksia kilpailutuksiin vakiinnuttamalla kuntiin säännölliset yhteistyötapaamiset. Pilotoidaan uudenlaisia malleja julkisen ja yksityisen sektorin yhteistoiminnalle ja yrittäjien väliselle yhteistyölle.
39. Kunnat lisäävät hankinnoissaan paikallisia palveluja ja tuotteita ja painottavat hankintastrategioissa aluetaloudellisia vaikutuksia ja laatua.
40. Parannetaan yritystoiminnan kilpailukykyä maaseudulla vähentämällä pitkien kuljetusmatkojen aiheuttamaa kustannusrasitetta. Pyritään yritysten kuljetuskustannuksissa muiden Pohjoismaiden tasoon monipuolisesti tukimuotoja ja muita toimenpiteitä kehittämällä.
41. Kehitetään yrityksiin kohdistuvaa lainsäädäntöä pienyritysten olosuhteita ja maaseudun toimintaympäristöä huomioivaan ja lainsäädännön joustot yhä laajemmin mahdollistavaan suuntaan.
42. Yritys- ja työllistämistukijärjestelmiä joustavoitetaan niin, että ne mahdollistavat nykyistä paremmin itsensä työllistämisen, yritystoiminnan, osa-aikayrittäjyyden ja työttömän tekemän vapaaehtoistyön harjoittamisen erilaisina yhdistelminä.
43. Kehitetään maaseudun yritysten tarpeet huomioon ottavia yritystuki- ja neuvontapalveluja hyödyntämällä palvelujen tuottamisessa maaseudun toimijoiden omaa osaamista ja tietotaitoa. Varmistetaan, että omistajanvaihdosta lähestyvät yrittäjät ja pk-yritykset saavat neuvontaa omistajanvaihdokseen liittyvissä asioissa sekä voivat verkostoitua myös omien perheidensä ulkopuolisten jatkajien kanssa.
44. Vahvistetaan monialaista yrittäjyyttä, luovan osaamisen hyödyntämistä ja kootaan osa-aikaisesta yrittäjyydestä ja kausiluonteisista aloista ympärivuotisia ja pysyviä työpaikkoja kokoaikaisen toimeentulon lähteeksi.
45. Vahvistetaan maaseudun yrittäjien työssä jaksamista luomalla ja ottamalla käyttöön uusia sijais- ja lomitusjärjestelyjä sekä järjestämällä asianmukaiset työterveyshuollon palvelut.
46. Kehitetään luonnontuotteiden poimijoiden ohjeistusta, talteenoton pelisääntöjä sekä varastointi- ja satoennustejärjestelmiä. Vahvistetaan alan yritysten verkostoa, yhtenäistetään alan yritystoimintaa säätelevää ohjeistusta ja lisätään alan kansainvälistä markkinointiviestintää tavoitteena erilaistaa metsässä kasvavat ja pohjoiset luonnontuotteet markkinoilla kilpailevista tuotteista.

47. Lisätään luontolähtöisten palvelujen määrää ja uutta hyvinvointiliiketoimintaa parantamalla alan näkyvyyttä ja vahvistamalla eri toimialojen välistä yhteistyötä. Kehitetään kansallisuistoja ja retkeilyalueita luonto- ja hyvinvointi-matkailukohteina yhteistyössä paikallisten matkailuyrittäjien kanssa.
48. Luodaan edellytyksiä riista- ja kalatalouden ja riistaan, metsästyksen ja kalastukseen liittyvien palvelujen ja yrittäjyyden lisäämiseksi. Tuotteistetaan suomalaista kalastus- ja eränkävintiperinnettä. Parannetaan riistalihan ja kalan saatavuutta jakeluketjuja
49. Järjestetään ja resursoidaan eri toimialojen kattavan alueellisen tilastotiedon ylläpito ja jatkokehittäminen tarkoituksenmukaisella, synergioita tuottavalla ja kustannustehokkaalla tavalla sekä kehitetään eri alojen seuranta.
50. Vahvistetaan maatalous- ja maaseutuyrittäjien kilpailukykyä neuvonnan, tutkimuksen, koulutuksen ja viranomaistoimien avulla, läheisessä vuorovaikutuksessa yrittäjien kanssa tavoitteena palvella maaseutuelinkeinojen kehittymistä mahdollisimman tehokkaasti.
51. Kehitetään yhteistyömalleja jotka edistävät nk. lyhyiden elintarvikeketjujen syntymistä maaseudulla.
52. Varmistetaan riittävä ja monipuolinen toisen asteen koulutuksen tarjonta ja oppilaitosverkko ammatillisen osaamisen turvaamiseksi maaseudulla. Korkeakoulut kehittävät opetus-, tutkimus- ja kehittämisspalvelujaan ottaen huomioon alueelliset tarpeet ja tehden yhteistyötä muiden alueen toimijoiden kanssa.
53. Käynnistetään luonnontuotealan täydennyskoulutusohjelma ja kehitetään alan koulutusta työelämälähtöisesti eri tasoilla. Korkeakouluissa luonnontuotealan osaamista tuetaan nykyisten koulutusvastuiden puitteissa.

Toimenpiteiden luokittelun sekä strategia- ja ohjelma- ja ohjelmakartoituksen pohjalta esille nousivat tarkennuksia kaipaavina teemoina erityisesti seuraavat:

- I) Neuvonta- ja tuotekehityspalvelut (toimenpide-ehdotukset 43, 50, osittain 52)
- II) Kunta- ja alueyhteistyö (toimenpide-ehdotukset 38 ja 39)
- III) Lainsäädännön – ja järjestelmän muutokset (toimenpide-ehdotukset 41, 42 ja 43)

IV) Koulutus, osaaminen ja ympärivuotisuus (toimenpide-ehdotukset 44, 45, 50,52)

Yritystukijärjestelmiin perustuvia tarkennukset päätettiin jättää pois tästä selvityksestä, johtuen siitä, että uudet tukimuodot ja järjestelmät eivät ole vielä toimijoiden tiedossa johtuen muun muassa hankekauden vaihdoksen aiheuttamista muutoksista ja sen alkamisen viivästyisestä.

2 SELVITYKSESSÄ HYÖDYNNETYT VOIMASSA OLEVAT STRATEGIAT, TOIMINTAOHJELMAT SEKÄ TUTKIMUKSET

Selvityksessä on hyödynnetty laajalti olemassa olevia, eri toimialojen kehittämistarpeita listaneita strategioita ja tutkimuksia. Olemassa olevan tiedon hyödyntäminen on järkevää päällekkäisen työn karsimisen ja tulosten luotettavuuden kannalta. Monen toimialan strategian valmisteluun on osallistunut varsin suuri määrä alan asiantuntijoita sekä prosessi on ollut monesti myös varsin pitkäkallinen. Näin ollen voidaan arvioida keskeisten kehittämiskohteiden tulevan tarkasti kartoitettua osaltaan olemassa olevien ohjelmien listauksissa. Tässä selvityksessä on huomioitu vain kansallisen tason ohjelmat, vaikka monesti alueellisissa ohjelmissa, joilla kansallisia strategioita pyritään jalkauttamaan, käytännön toimenpide-ehdotukset ja tarpeet on luokiteltu selvästi kansallisia ohjelmia yksityiskohtaisemmin. Tähän päädyttiin, sillä myös Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020 peilaa toimenpiteitä kansallisella tasolla, jolloin kansallisen tason tarkastelu myös kehittämisohjelmien suhteen nähtiin järkeväksi.

MAASEUTUMATKAILU

Maaseutumatkailun osalta keskeisin voimassa oleva kansallinen ohjelma on *Suomen matkailustrategia vuoteen 2020*. Tätä strategiaa on jalkautettu alueille alueellisissa matkailustrategioissa ja toimenpideohjelmissa, joihin on lisätty myös alueellisia erityispiirteitä. Matkailuun liittyen on myös monta muuta uutta kansallisen tason teemakoh- taista toimintaohjelmaa, kuten *Kulttuurimatkailun kehittämisstrategia kansainvälisille markkinoille 2014-2018*, *Hyvinvointimatkailustrategia 2014-2018*, *Kesän luontoaktiviteettien kehittämisstrategia 2015-2018*, *Ruokamatkailustrategia 2014-2020* sekä *Talvimatkailustrategia kansainvälisille markkinoille vuosille 2014-2018*. Lisäksi mm. *Kansallisessa metsäohjelmassa 2015*, jota jalkauttavat alueelliset metsäohjelmat, on nostettu esiin erityi-

sesti luontomatkailuun liittyviä kehittämistarpeita. Lisäksi teemaa sivutaan *Kansallisessa metsästrategiassa 2025*.

GREEN CARE

Green Carella tarkoitetaan luontoon ja maaseutu- ympäristöön liittyvää toimintaa, jolla pyritään edis- tämään ihmisten elämänlaatua (Vehmasto 2014). Green Care -toiminta on jaettu kahteen eri osa-alueeseen, ns. luontohoivaan ja luontovoimaan. Luontohoivalla tarkoitetaan kuntouttavaa tai ennalta eh- käisevää toimintaa, joka on usein julkisen sektorin järjestämisvastuulla. Esimerkkejä hoivapuolen toi- minnasta ovat muun muassa luontoa hyödyntävä kuntouttava työtoiminta tai vanhusten ja kehitys- vammaisten päivätoiminta. Luontohoiva -toimin- taan liittyy runsaasti säädöksiä ja toimintaa ohjaa- vaa ohjeistusta. Usein toimijoilta vaaditaan myös sosiaali- tai terveysalan koulutusta. Luontovoima- palveluissa puolestaan keskeisen osan toimintaa muodostavat erilaiset luontolähtöiset hyvinvointi-, virkistys- ja harrastuspalvelut. Palveluiden asiakas- kunta voi olla moninaista, eikä heillä tyypillisesti ole kuntouttavaa tarvetta. Luontovoimapalveluita voivat tuottaa monet eri tahot, eikä palveluita ole säädely yhtä tiukasti lainsäädännöllä kuin luontohoivapalveluita. Esimerkkejä luontohoiva palve- luista ovat mm. leiri- ja luontokoulutoiminta sekä erilainen tyhy-toiminta. (Vehmasto 2014)

Green Care on yritystoiminnan osana vielä melko uusi asia, tai ainakin toiminnan tunnistaminen Green Care -toiminnan piiriin on uutta. Green Care-toimintaa on Suomessa kehitetty vasta 2000-lu- vun puolivälistä lähtien (Vehmasto, 2014). Uutena toimialana sillä ei myöskään ole vielä ehtinyt olla kovin paljon toimintaan keskittyviä strategioita tai toimintaohjelmia. Kuitenkin muutama kansallinen linjapaperi on olemassa. Kansallisen VoiMAA- hankkeen (2014) loppuraportissa on listattu alan

kehittämistarpeita. Lisäksi SITRAn julkaisussa *Luonnonlukutaito luo liiketoimintaa vihreästä hyvinvoinnista* 2013 on esitetty kymmenen kohdan toimintaohjelma alan viemiseksi eteenpäin.

ELÄINTENHOITOALA

Erityisesti pien- ja harrastuselämille tarjolla olevat palvelut ovat kasvaneet räjähdysmäisesti viime vuosien aikana. Myös alan koulutus on kasvanut ja sitä on tarjolla entistä enemmän. Toimiala voi tarjota runsaasti elinkeinomahdollisuuksia maaseutualueille, etenkin kaupunkien läheisyydessä. Toimiala on kuitenkin vielä nuori eikä sille ole koottu omaa kansallista strategiaa tai toimintaohjelmaa. Erilaisilla järjestöillä on tosin olemassa omia erillisiä toimenpidesuunnitelmiaan (esim. erilaisten yrittäjien yhdistysten omat strategiat, Kennelliiton Strategia ja toimintaohjelma, Suomen Hippoksen strategia ja toimintaohjelma). Nämä kattavat kuitenkin usein vain pienen osan teemaan liittyvästä toiminnasta ja monesti vain sivuavat eläintenhoitoalaan liittyviä teemoja.

KALATALOUS

Kalatalous ja siihen liittyvät elinkeinot ovat olleet jo pitkään järjestäytyneen toiminnan piirissä. Tee- maan liittyen on olemassa sekä neuvontapalveluita Kalatalouden keskusliiton alaisuudessa että kansallisia toimintaohjelmia ja strategioita. *Kansallinen ammattikalastusohjelma 2015* sekä *Kansallinen vesiviljelyohjelma 2015* ovat listanneet runsaasti teemaan liittyviä kehittämiskohteita. Näitä ohjelmia ollaan parhaillaan päivittämässä. Kalastusmatkailun kehittämistä puolestaan on tarkasteltu jonkin verran osana kesäaktiviteetteja *Kesän luontoaktiviteettien kehittämisstrategiassa vuosille 2015-2018*. Kalatalouteen liittyen on myös olemassa kalatalous Leader-ryhmiä, joiden ajatuksena on viedä toimialaa eteenpäin. Kalatalousryhmien tehtävänä on alueen alkutuotannonedellytysten parantaminen esimerkiksi alkutuotantoa tukevan infrastruktuurin suunnittelun kehittämisellä, alueen yritysten aktivointi ja kehittäminen sekä osaamisen ja kehittämistarpeiden kartoittaminen. Kalatalous saa EU-tasolla rahoitusta erillisen EU:n kalatalousrahaston kautta.

RIISTA-ALA

Riistaan liittyvä toiminta, kuten metsästys ja riistalihan hyödyntäminen, on perinteisesti nähty enemmänkin harrastustoiminnan piiriin kuuluvana kuin elinkeinomahdollisuutena. Maaseudun väestöra-

kenteen muuttuessa kuitenkin paikallisten metsästäjien rakenne muuttuu ja määrä vähenee. Vastaavasti kaupungeissa asuvien metsästäjien määrä on selkeässä kasvussa. Lisäksi riistalihan käyttö on omiaan vastaamaan vallalla oleviin luonto-, aitous- ja ekologisuustrendeihin. Nämä tarjoavat mahdollisuuksia erilaiselle riistaan liittyvälle elinkeinotoiminnalle. Tämä on huomattu myös päättäjien taholla. Vuonna 2012 koottiin yhteen Maa- ja metsätalousministeriön toimeksiantona *Riistatalous Elinkeinona toimintaohjelma*, joka linjaa alan kehittämistä. Lisäksi riistaan liittyvät elinkeinot, kuten metsästysmatkailu sekä eläintenkatselu on nostettu mukaan joidenkin alueiden matkailustrategioihin.

LUONNONTUOTEALA

Luonnontuotealalla on ollut useampiakin valtakunnallisia strategioita aikaisempina vuosina, joissa alan kehittämistarpeita on linjattu (esim. Luonnontuotealan nykytilan kuvaus ja kehittämisohjelma vuosille 2000–2006 ja Luonnontuotteisiin liittyvän opetuksen nykytila ja kehittäminen 2003). Uusin sekä voimassa oleva toimintaohjelma *Luonnontuotteet monipuolistuissa arvoverkoissa – luonnontuotealan toimintaohjelma 2020*, on koottu ylimaakunnallisessa LT-INNO (Luonnontuotealan innovaatioverkosto ja toimialan uudet mahdollisuudet) -hankkeessa. Lisäksi erilaisissa hankkeissa on myös selvitetty alan kehittämisen esteitä ja haasteita, joista ehkä viimeisimpänä *Erikoiskasvien liiketoiminnan kehittämisen haasteet* (ERIKA) -hankkeen loppuraportti, jossa selvitettiin viljeltyjen ja villien luonnonkasvien kaupalliseen hyödyntämiseen liittyviä haasteita vuonna 2014 (Keskinarkaus ym., 2014).

ELINTARVIKEALA

Elintrarvikeala on muuta edellä mainittuja selvästi vahvempi ja perinteisempi maaseudun toimiala, joka näkyy myös olemassa olevien kansallisten ohjelmien määrässä. Keskeisenä toiminnan kehittämistä ohjaavana ohjelmana on *Lähiuokaa –totta kai! Hallituksen lähiruokaohjelma ja lähiruokasektorin kehittämisen tavoitteet vuoteen 2020*, jossa on eritelty alan kannalta keskeisiä kehittämistoimenpiteitä. Lisäksi apuna on käytetty vuonna 2013 tehtyä *Elintrarvikealan pk-yritysten toimintaympäristö 2013* -raporttia, jossa on haastateltu 258 elintrarvikealan yrittäjää ja listattu hyvinkin konkreettisia ja yksityiskohtaisia kehittämistarpeita. Elintrarvikeala sivuaa ja osittain menee päällekkäin monen muun tämän selvityksen toimialan kans-

sa (esim. kalatalous, riistatalous, luonnontuotteet, maaseutumatkailu). Näin ollen myös näiden alojen strategioissa on mainittu elintarvikealaa sivuavia kehittämistoimenpiteitä ja päinvastoin.

3 HAASTATTELUIDEN TULOKSET

Aikaisemmissa ohjelmissa esille nostettujen konkreettisten ehdotusten lisäksi toimenpide-ehdotuksia pyrittiin konkretisoimaan valittujen toimialojen osalta avainhenkilöiden haastatteluilla. Kultakin toimialalta haastateltiin 2-4 avainhenkilöä. Määrä rajautui selvityksen resurssien mukaan. Haastatteluiden tuloksia tarkasteltaessa onkin huomioitava, että ne perustuvat loppujen lopuksi muutamien henkilön näkemyksiin. Kuitenkin haastateltavat henkilöt pyrittiin valitsemaan siten, että heillä on mahdollisimman laaja kansallinen näkemys oman toimialansa tilanteeseen ja kehittämistarpeisiin. Tyypillisesti haastateltavat edustivat laajempaa yritys- tai toimijajoukkoa. Osa haastateltavista myös pyysi edustamansa verkoston jäsenistöltä näkemyksiä haastattelun teemoihin ennen varsinaista haastattelua. Haastatellut tahot on listattu liitteessä 1. Koska haastatelluilta kysyttiin toimialaan liittyvistä kehittämistarpeista avoimina kysymyksinä, osa haastatteluissa esille nousseista seikoista oli myös listattuna olemassa oleviin ohjelmiin ja strategioihin. Haastatteluiden kautta löytyi kuitenkin joitakin täydennyksiä myös näihin.

3.1 NEUVONTA- JA TUOTEKEHITYS PALVELUT, TUTKIMUS

MAASEUTUMATKAILU

Maaseutumatkailun osalta haastatteluissa nousi esille, että vaikka alalla on omat erikoisuutensa palvelutuotteena, varsinaiselle toimialakohtaiselle neuvonnalle ei juuri ole tarvetta. Sen sijaan korostettiin normaalin yritysneuvonnan ja ennen kaikkea yrittäjämäisen asenteen ja yrittäjäosaamisen vahvistamista alalla. Sama nousi esille tuotekehityspalveluiden osalta. Ennen kaikkea on tärkeää ymmärtää tuotteiden liiketoimintalogiikkaa. Se, että neuvonta olisi erityisesti alakohtaista, ei ehkä ole kaikkein keskeisin asia, vaikka neuvojalla on tietysti oltava käsitys palveluliiketoiminnasta ja sen tuotekehityksestä, sillä tuote kulutetaan paikan päällä eikä sitä kuljeteta mihinkään muualle. Ulkomaa-laisten asiakkaiden osalta matkailu onkin tavallaan ”vientituote”.

Ongelmia neuvontapalveluissa on tullut esille silloin, kun kyse on monialayrityksestä, jossa esimerkiksi matkailu on yhdistetty maatilatoimintaan tai johonkin muuhun elinkeinon. Monesti neuvonta on hyvin sektorisuuntautunutta, eikä yhden alan neuvojalla ole kykyä nähdä kokonaisuutta yrityksen kannalta. Lisäksi eri alojen neuvojat tai tarkastajat voivat antaa jopa keskenään ristiriitaisia neuvoja. Esimerkiksi paloviranomaiset ja elintarvikeviranomaiset voivat vaatia toisensa kanssa ristikkäisiä toimenpiteitä. Esitettiin, että tarkastukset ja niihin liittyvät ohjeistukset ja määräykset pitäisi pystyä tilaamaan ”yhden luukun periaatteen” mukaan, jossa tarkastuksia tekemässä ja ohjeistusta antamassa on yksi henkilö. Tällöin yritys kokonaisuutena pystyttäisiin järkevämmin ottamaan huomioon. Samoin usean eri neuvojan ja/tai tarkastajan aiheuttamat maksut saattavat nousta varsin suuriksi, mikäli ne kaikki sattuvat kohdentumaan esimerkiksi saman puolen vuoden ajalle. Lisäksi korostettiin, että neuvonta, etenkin säädösasioihin ja hanketoimintaan liittyen pitäisi olla enemmän arkikielellä ja esimerkkien kautta toteutettua, jotta yrittäjäkunta saisi siitä kaiken irti.

Myöskään eläinkatselutuotteiden osalta ei nähty laajaa toimialakohtaista neuvov verkostoa mahdolliseksi. Neuvontatoiminnassa korostuu myös alueellisen verkoston ja osaamisen merkitys. Kuitenkin nousi esille, että olisi hienoa, jos olisi olemassa esimerkiksi valtakunnallisesti joku eläinten katselutoimintaan erikoistunut ”osaaja”, jonka kautta asioita voisi helposti lähteä selvittämään. Toiminta on kuitenkin vielä varsin nuorta ja nyt alalla toimivat yrittäjät ovat joutuneet selvittämään asioita paljolti itse.

Tuotekehitystä on matkailupuolella tehty paljon, mutta edelleen tuotteistamiseen liittyen on paljon töitä, etenkin maaseutumatkailun kentällä. Tätä pitäisi pystyä viemään eteenpäin yrittäjälähtöisesti (yrittäjien ideoista lähtien) sekä yritysکوhtaisesti, jotta päästäisiin tarpeeksi konkreettiselle tasolle. Tuotekehityksen osalta esille nousivat eläintenkatseluun liittyen ns. conservation- eli suojelutuotteet. Näitä toteutetaan paljon Afrikassa ja Aasiassa ja ideana on, että asiakkaat voivat halutessaan osallistua myös tietyn lajin suojeluun tai elinympäristön

Kuva: Anne Matilainen

kohentamiseen. Kyseessä on selvästi kasvava trendi, jonka voisi lanseerata myös Suomessa, ei vain koskien suurpetoja, mutta myös muita lajeja. Tähän liittyen yhteistyö tutkimuksen ja matkailun välillä on elintärkeää. Esimerkiksi Luonnonvarakeskuksen (entisen Riista- ja kalatalouden tutkimuskeskuksen) tutkijoita voitaisiin linkittää mukaan matkailupalveluiden toteuttamiseen tietyn eläinlajin ja suojelutoiminnan asiantuntijoina. Suojelutuotteiden asiakkaat ovat hyvin asiantietoisia ja tarvitsevat normaaliopasta enemmän asioista perillä olevia oppaita. Samalla saattaisi olla mahdollista koota esimerkiksi tutkimusaineistoja.

Näkemyksistä, että alan yrittäjillä on varsin hyvä tuntemus erilaisesta yritystoimintaan ja sen kehittämiseen saatavista tuista vaihteli haastattelujen kesken. Toisaalta nähtiin, että ala on hyvin saanut tukea ja yrittäjät osaavat sitä hakea. Matkailuelinkeinolle onkin suunnattu iso määrä erilaisia tukia esimerkiksi maaseuturahaston kautta, jolloin tuet ovat yleisesti ottaen suuntautuneet maaseutualueille. Suoria yritystukia myönnettiin maaseuturahaston kautta vuosina noin 53,5 miljoonaa euroa. Näiden lisäksi maaseuturahaston kautta kohdistui erilaisiin matkailun kehittämishankkeisiin vuosina

2008–2014 yhteensä 37,8 miljoonaa euroa (Jänkälä, 2014). Moneen muuhun elinkeinoalaan verrattuna matkailu on hyödyntänyt näitä mahdollisuuksia hyvin. Toisaalta taas yrittäjien keskuudessa koettiin, että pitää olla hanketoiminnan ammattilainen tai löytää tällainen kumppani, jotta pystyisi hyödyntämään tarjolla olevat tuet täysimääräisesti toiminnan kehittämiseen. Yrittäjät toivoivat lisää ja toistuvaa tiedotusta asiaan liittyen. Mikäli asia ei ole juuri sillä hetkellä yrittäjälle ajankohtainen, se unohtuu, mutta jos tiedotusta tulee säännöllisesti lisää, saatetaan mahdollisuuteen tarttua sen ollessa ajankohtaisempi. Myös tasapuolisuutta tiedotuksessa korostettiin. Eläintenkateluun perustuvan matkailun osalta koettiin, että alan yrittäjillä on varsin hyvä tuntemus erilaisesta yritystoimintaan ja sen kehittämiseen saatavista tuista. Näitä on myös käytetty melko paljon ja etenkin alan yhdistykset (alueelliset jne.) osaavat hakea ja käyttää näitä mahdollisuuksia.

Tutkimusta matkailusta on melko runsaasti, osa siitä on keskittynyt myös suoraan maaseutumatkailuun. Ongelmana nähtiin kuitenkin osittain se, että tutkimus on monesti liian teoreettista eikä juuri sitä, mitä elinkeino tarvitsee. Tutkimuskysy-

mysten aiheet pitäisivät olla enemmän elinkeinolta lähtöisin ja olisi syytä madaltaa kynnystä sille, että yritykset voisivat tuoda omia tarpeitaan tutkimusmaailman tietoisuuteen. Tarvetta on myös nopeille selvityksille. Esimerkiksi ammattikorkeakoulut nähtiin osaltaan tällaisina helposti lähestyttävänä tutkimustahoina.

Uusina varsinaisina tutkimustarpeina toivottiin lisää selvityksiä matkailun aluetalousvaikutuksista sekä tarkempia tilastointeja mm. majoittujista eläinkatselutoiminnan osalta. Näin saataisiin vertailutietoa toiminnan merkittävydestä verrattaessa muihin toimialoihin. Lisäksi nähtiin, että olisi kiinnostavaa saada syvällistä tietoa erilaisten markkinointitoimenpiteiden tehokkuudesta. Toivottiin myös selvitystä siitä, miten erilaiset säädökset rajoittavat ja mahdollistavat innovaatioiden syntyminen ja kehittymisen alalla. Tällainen selvitys on menossa parhaillaan Luonnonvarakeskuksen toimesta joillekin elinkeinoaloille biotalouteen liittyen. Osittain mukana ovat myös luonnon terveys- ja hyvinvointivaikutukset.

Tutkimuksen luontevina välittäjätahoina käytännön suuntaan nähtiin mm. ProAgria sekä Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti (MTI).

Olisi myös paremmin saatava kentän tietoon, mistä alan tutkimukset löytyvät. Yrittäjillä ja neuvojilla ei ole usein pääsyä tutkimustietokantoihin tai kiinnostusta kahlata läpi tieteellisiä julkaisuja. Esitettiin portaalia, josta teemaan liittyvät tutkimukset ja selvitykset löytyisivät esimerkiksi linkkeinä toteutaneiden organisaatioiden kotisivuille. Toivottiin myös räätälöityä viestintää aina 2-3 kk:n välein uusista tutkimus- ja selvitystuloksista. Siihen, miten tämä rahoitettaisiin, ei haastatelluilla kuitenkaan ollut selkeää mallia tiedossa.

Todettiin myös, että tutkimukseen osallistuminen vie yritykseltä aikaa ja usein tutkimuksiin tai tilastointipyyntöihin vastaaminen jää tästä syystä. ”Palkkio” vastaamisesta pitäisi olla tarpeeksi konkreettinen, jotta yrittäjä innostuu perehtymään aiheeseen. Tässä yhtenä vaihtoehtona voisi olla tapaustutkimuksen/osallistavan tutkimuksen lisääminen erilaisten pilottikokeiluiden yhteydessä. Näin yrittäjä näkee selkeän hyödyn toiminnassa, sillä samalla viedään käytännössä eteenpäin jotakin yrityksen tarvetta. Yrittäjien puolelta korostettiin myös, että tutkimustieto jää usein käyttämättä. Sen sijaan että hakisivat tietoa tutkimuksista, yrittäjät selvittävät hyviä käytännön esimerkkejä, liittyen

Kuva: Anne Matilainen

siihen, miten joku toinen yrittäjä on onnistuneesti toteuttanut jonkin asian. Tällaiseen tietoon myös luotetaan enemmän. Lisäksi tämä tukee pilotteihin pohjautuvan tutkimustoiminnan hyödyllisyyttä.

GREEN CARE

Green Care -toiminta on nykyisessä muodossaan vielä varsin nuorta. Teemaan liittyen on ollut saata- vissa kuitenkin jo jonkun verran neuvontaa, mutta ongelmana on ollut sen lyhytjänteisyys. Neuvontaa on toteutettu pääasiassa hanke pohjalta. Haasteena tulee olemaan neuvontapalveluiden pitkäjänteinen turvaaminen. Samoin neuvontaa tarjoaville tahoille pitää pystyä kerryttämään alan osaamista, joka ei välttämättä tapahdu yksittäisten hankkeiden kautta. Pro Agria nähtiin yhdeksi potentiaalisesti järjestöksi, joka voisi ottaa toimialan neuvontapalveluita osaksi maaseutuyrittäjien neuvontatarjontaan. Muutama neuvoja voisi erikoistua tähän teemaan. Ongelma toiminnan alkuvaiheessa kuitenkin on, että maksulliseen neuvontaan ei riitä tarpeeksi asiakkaita, sillä yrityskantaa alalla on vielä melko vähän. Nähtiin, että toimialalla ollaan vielä tuotekehitys- ja edelläkävijävaiheessa. Asiakaskunta ja alan markkinat ovat vielä osittain kehittymättömiä. Tämän vuoksi myös neuvonta- ja koulutustarjontaa on syytä lähteä kehittämään varovasti, sillä innostuneille yrittäjille ja uusille toimijoille ei ole vielä automaattisesti asiakaskuntaa tarjolla.

Tuotekehityksen osalta nähtiin, että helpoiten alan yrittäjyyttä saadaan eteenpäin linkittämällä Green Care-toimintoja osaksi jo toimivien yritysten tuotevalikoimaa tai rakentamalla heille verkostomuotoisesti toteutettuja tuotteita. Esimerkiksi perhekoti tai vanhainkoti voi laajentaa myös Green Care -toiminnan puolelle. Tärkeää on kuitenkin lähteä palvelu edellä. Green Care ei ole itseisarvo vaan keino viedä erilaisia hyvinvointitavoitteita eteenpäin. Myös muita keinoja tämän päämäärän saavuttamiseen on olemassa.

Tutkimustarpeista esille nousi erityisesti erilaisten palveluiden kustannustehokkuuteen liittyvä tutkimus. Olisi tarpeen saada tutkittua tietoa siitä, kuinka paljon Green Care -palveluna toteutettava kuntoutus tai muut ennakoiva toiminta tulee yhteiskunnalle maksamaan, kuinka paljon sen kautta saadut tulokset mahdollisesti vähentävät joidenkin muiden palveluiden tarvetta ja pyrkiä vertaamaan näitä muilla menetelmillä toteutettuihin palveluihin. Näin saataisiin kättä pidempää verrattaessa toiminnan kannattavuutta muihin malleihin. Lisäksi esille nousi tarve saada lisää toiminnalliseen kuntoutukseen liittyviä tutkimuksia ylipäätään. Joissakin tilanteissa kuntoutusta tai ennaltaehkäi-

syä voidaan parhaiten toteuttaa tekemisen, ei pelkän puhumisen kautta. Alan olemassa oleva kotimainen tutkimus luonnon hyvinvointivaikutuksista keskittyy pääasiassa tällä hetkellä ns. terveisiin ihmisiin. Olisi tarpeen laajentaa sitä myös erityisryhmiin ja kuntoutujiin, jolloin esimerkiksi pelkkä hetkellinen stressitason lasku ei enää riitä vaan vaaditaan pysyvämpiä vaikutuksia.

Nähtiin kuitenkin, että olemassa olevat tutkimustulokset välittyvät melko hyvin käytännön toimijoille. Etenkin aktiiviset toimijat kuulevat tuloksista seminaareissa ja erilaisissa uutiskirjeissä. Lisäksi Green Care Finland ry:n kotisivujen kautta pyritään välittämään paljon tietoa ja yhdistys toivoo roolinsa myös jatkossa olevan tiedonvälittäjä. Tietopankkien ongelma kuitenkin on, että niiden kautta välitettävä tieto jää hyvin helposti sirpaleiseksi ja pinnalliselle tasolle. Lisäksi alaan liittyy monta erilaista toimialaa, jolloin kaikkien potentiaalisten kohderyhmien tavoittaminen on hankalaa tietyn sektorin tiedotuskanavia käyttäen. Esille nousi ajatus alan ammattilehden perustamisesta. Green Care Finland ry:n resurssit tällaisen toteuttamiseen ovat kuitenkin liian pienet. Mahdollisesti tuleva teemaa eteenpäin vievä kansallinen koordinaatiohanke voisi viedä asiaa eteenpäin. Alan omaa lehteä, vaikka sähköisessäkin muodossa voisi pohtia yhdessä Sote-alan järjestöjen ja Metsähallituksen kanssa. Näillä tahoilla on jo olemassa runsaasti alaan liittyvää tiedotustoimintaa. Näiden lisäksi nähtiin, että tutkimustulokset jalkautuvat käytäntöön melko hyvin hanketoiminnan kautta. Hankkeet kokoavat yhteen ihmisiä ja myös linkittävät tutkijoita käytännön toimijoiden kanssa.

Tutkimuksen osalta nähtiin myös, että alan toimivilla yrityksillä ja hankkeilla voisi olla oma roolinsa vaikuttavuusaineiston keräämisessä. Mikäli pystyttäisiin luomaan yhteinen ”perusarviointi” lomake, jota yrittäjät voisivat laajentaa oman toimintansa seuraamiseen tarvittavilla kysymyksillä, saataisiin vähitellen enemmän yhtenäisellä tavalla koottua aineistoa Green Care -palveluiden vaikuttavuudesta. Yhdistys on lähtenyt myös viemään tätä teemaa eteenpäin.

ELÄINTENHOITOALA

Eläintenhoitoalalla toimialakohtaista neuvontaa ei juuri ole. Nähtiin kuitenkin, että normaali yritysneuvonta on toiminut hyvin alalla aloittavien yritysten apuna. Todettiin, että ehkä eniten neuvoja ja tukea kaivataan juuri yrittäjämäiseen toimintaan ja liiketaloudelliseen ajatteluun. Varsinaista toimialakohtaista neuvontaa ei siis sinänsä myöskään kaivattu. Ala on kuitenkin melko pieni. Käytännössä

aloittavat yrittäjät konsultoivat usein vanhempia yrityksiä toimintaan liittyen. Tätä ei kuitenkaan nähty ongelmaksi. Lisäksi monet koulutusohjelmat sisältävät yrittäjyyskokonaisuuden, jonka aikana opiskelijat vievät omaa yritysideaansa eteenpäin. Koska käytännössä kaikki valmistuvat päätyvät yksityisyrittäjiksi, opiskeluaika tarjoaa hyvän verkostoitumismahdollisuuden ja osaamista päästä alan tiedon lähteille. Kuitenkin osa koulutuksista perustuu puhtaasti näyttökokeisiin, jolloin opiskelijan ei ole välttämätöntä suorittaa yrittäjyysosioita. Lisäksi Pro Agria on toiminut tukena alan yrittäjien aloittamisessa. Myös alan yhdistykset pyrkivät tukemaan uusia ja aloittavia ammattimaisia yrityksiä. Ensimmäisenä asteena neuvontapalveluiden kehittämiseksi tuotiin esille, että olisi syytä aloittaa niistä tahoista, joilla virkansa puolesta pitäisi olla vastuusia aloittaville yrittäjille. Näitä ovat esimerkiksi valvontaelinlääkärit. Monesti heillä ei ole muuhun kuin eläinten fyysiseen hyvinvointiin tai tilavaatimuksiin liittyvää osaamista: nähtiin, että tälle ryhmälle olisi syytä toteuttaa täydennyskoulutus liitty-

en uusiin eläimiin liittyviin ammatteihin. Tutkimuksen osalta eläinlääketieteellistä tutkimusta on periaatteessa saatavilla hyvin, etenkin jos toimija on englanninkielentaitoinen. Ulkomaalaista tutkimusta on paljon. Lisäksi monesti erilaisiin seminaareihin tai koulutuspäiviin kutsutaan ulkomaalaisia puhujia. mikäli englanniksi toimiminen tuottaa haasteita, on myös tiedon lähteille pääsy haastavaa. Etenkin tämä saattaa olla ongelma maa-seudun yrittäjien sekä ”alaa vaihtaneiden” vanhempien yrittäjien keskuudessa. Ongelma myös on, että yrittäjillä on harvoin pääsy alan tutkimuskantoihin jne.

Lisää suomenkielistä ja suomalaista tutkimusta kaivattaisiin liittyen eläinten käyttäytymiseen ja hyvinvointiin. Lisäksi tutkimusaiheena nousi esille ihmisen ja eläinten vuorovaikutus, esimerkiksi elänavusteisessa toiminnassa. Tämä on jatkuvasti kasvava terapia- ja toimintamuoto. Samoin olisi syytä laajentaa tutkimusta myös muihin eläinlajeihin kuin koiraan ja hevoseen. Samalla korostettiin, että on ehdottoman tärkeää huolehtia myös eläinten

Kuva: Anne Matilainen

hyvinvoinnista palveluita kehitettäessä. Eläinten tarpeita ei saa unohtaa vaikka kehitetäänkin periaatteessa palveluita ihmisille, vaan tuotekehityksen on tapahduttava eettisesti kestävältä pohjalta. Myös tältä kannalta olisi hyvä olla lisää tutkimusta. Nykyiset selvitykset keskittyvät eläinavusteisen toiminnan vaikutuksiin ihmisiin. Pitäisi myös tarkastella toiminnan vaikutusta eläimiin, jotta pystyttäisiin järkevästi määrittelemään esimerkiksi, paljonko terapiakäyntejä voi yksi koira, kissa tai alpaka tehdä, minkäkokoisia ryhmiä voidaan turvallisesti viedä hoitamaan lampaita tai lemmiä jne. Helsingin yliopiston Eläinten hyvinvoinnin tutkimuskeskus voisi olla luonteva taho toteuttamaan tutkimusta tähän teemaan liittyen. Tutkimuksen osalta korostettiin myös erityisesti sen hyödynnettävyyttä käytännön tasolla. Tutkimuksen pitäisi tuottaa käsitystä asioihin, jotka olisivat suoraan siirrettävissä käytännön toimintatapoihin ilman että niitä pitää vielä vuosia lisätutkia.

Tutkimustietoa pitäisi saada paremmin myös käytäntöön. Yhtenä kanavana nähtiin erilaisten yhdistysten tiedotuslistat tai kokoukset. Lisäksi sosiaalinen media voisi tarjota hyviä mahdollisuuksia, sillä alalla toimiva yrittäjäkunta on osittain melko nuorta. Tieto kuitenkin pitäisi olla käännettyä ja yksinkertaistettua. Osalle toimijoista kielikysymys voi olla varsin iso. Kuitenkaan haastateltavat eivät osanneet sanoa, mikä olisi oikea taho huolehtimaan tiedonvälityksestä. Erilaiset koulutuspäivät ja täydennuskoulutus nähtiin hyvänä tiedonvälityskanavana. Keskustelussa esille nousivat myös erilaiset ammatti- ja harrastelehdet. Lehdillä voisi olla myös suuri vaikutus toiminnan ammatillisuuden korostamisessa asiakkaiden suuntaan.

Vaikka eläinlääkintöalalla kattaakin hyvin monenlaisia toimijoita ja yrityksiä haastateltujen mukaan, silloin tällöin olisi hyvä saada koko toimiala laajemmin kokoon. Tämä mahdollistaisi useaa eri toimintoa hyödyntävät uudet innovaatiot tuotekehityksessä.

KALATALOUSALA

Haastateltavat kokivat, että kalatalouteen ja ammattikalastukseen liittyvää neuvontaa on melko hyvin saatavilla. Se on ehkä laadultaan hieman kirjavaa tällä hetkellä, mutta EU:n erillinen kalatalousrahasto on mahdollistanut erilaisten koulutus-, neuvonta- ja tuotekehitystoiminnan eteenpäin viemisen hyvin. Kalatalouskeskusliiton neuvonta koskee kuitenkin lähinnä kalavesien hoitoon liittyviä asioita elinkeinonäkökulman sijaan. Erilaisia tuotekehitystä ammattikalastukseen liittyen on viety eteenpäin lähinnä teemaan liittyvillä hank-

keilla. Lisäksi tarjolla on yritysneuvontaa siinä kuin muillekin toimialoille. Tuotiin kuitenkin myös esille, että ammattikalastajat eivät useinkaan käytä maksullisia neuvontapalveluita hyväkseen, vaan tukeutuvat enemmän julkisen rahoituksen piirissä oleviin palveluihin. Kalan kasvatusta ja viljelypuolella on tehty tiivistä yhteistyötä Luonnonvarakeskuksen (entinen RKTL) kanssa. Tutkimus on tällöin hyvin linkitettyä kehittämiskokeiluihin. Kalan jatkojalostajat puolestaan käyttävät pitkälti elintarvikealan neuvontapalveluita. Neuvonnassa ei sen laadun kirjavuuden lisäksi nähty olevan suurta vajausta.

Samoin tutkimusta todettiin olevan runsaasti. Etenkin vesiviljelyn osalta Suomessa tehtävä tutkimus nähtiin korkealaatuisena. Toivottiin kuitenkin että Luonnonvarakeskus ei unohtaisi säästöpainneissa alan elinkeinotutkimusta ja pystyisi suuntaamaan rahoitusta myös muuhun kuin EU:n asettamiin kalakantojen velvoiteseurantatoihin. Lisäksi esille nousi, että esimerkiksi vesiviljelyssä nykyisin käytössä olevat säädösten hyväksymät järjestelmät (esimerkiksi vesienkiertojärjestelmä) on varsin kallis. Olisi syytä selvittää, onko se niin paljon tehokkaampi kuin muut menetelmät, että hinta nähdään kohtuulliseksi ja mikäli näin on, voisiko järjestelmää tuotekehittää siten, että jokin halvempi tapa tai järjestelmän halvempi tuottaminen olisi mahdollista. Tällä hetkellä yrittäjät eivät pysty suoriutumaan kalliista investoinneista.

Yksi säännöllisin väliajoin esille nouseva seikka, niin tuotekehityksen kuin tutkimustenkin osalta, on kalanjalostuksen sivuvirrat. Onko mahdollista löytää kustannustehokkaita hyödyntämistapoja kalan lajittelussa sivuun joutuvalle kalalle sekä perkuujätteille samoin kuin ns. vähäarvoiselle kalalle. Erilaisia pienen mittakaavan ideoita on syntynyt, esimerkiksi pienikokoisen ahvenen ja muikun hyödyntämiseen erikoistuotteena. Kuitenkaan harvoin hyödyntämisestä on pystytty tekemään pitkällä aikajänteellä kustannustehokasta.

Alkutuotantoon suuntautuvan tutkimuksen lisäksi haastattelussa nousi esille mielenkiinto kuluttajatutkimusta kohtaan. Vaikka LUKE:n kautta on seurattu kotimaisen kalan kulutusta jo pitkään, nämä luvut on johdettu saalistilastoista. Näin ollen ne mittaavat enemmänkin kalan tarjontaa. Lisäksi olisi mielenkiintoista tarkemmin analysoida kuluttajaprofileja, preferenssejä ym. liittyen kalaan. Yksi ajatus voisi olla kansallinen tutkimushanke, jossa näitä asioita selvitettäisiin muutaman valitun kotimaisen elintarvikkeen/raaka-aineen kohdalta, joista kotimainen kala olisi yksi. Mikäli selvityksestä saataisiin säännöllisesti toistuva, voitaisiin arvioida myös tarkempia kulutustrendejä ja tarkastella kuluttajien arvostuksissa tapahtuneita muutoksia.

Yksi vaihtoehto voisi olla, että selvitys olisi osa LUKEn työtä, etenkin nyt, kun organisaatiossa on yhdistymisen myötä käytössään entistä enemmän poikkitieteellistä osaamista. Tai sitten tutkimus voitaisiin tilata joltakin toimijalta, kuten kuluttajabarometrilta, säännöllisin väliajoin esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriön toimesta.

Tutkimuksen koettiin olevan kalatalousalalla hyvin käytännön saavutettavissa. Eri järjestöt järjestävät useita ajankohtaisseminaareja. Lisäksi alalla on ammattilehtiä, joiden kautta tuloksia tuodaan esille. Isommat yritykset ovat monesti myös mukana itse tutkimushankkeissa. Lisäksi koska toimiala on melko pieni ja tutkimusta on toteuttanut lähinnä yksi organisaatio (RKTL), tieto on valunut usein käytäntöön myös henkilökohtaisten suhteiden kautta. Kuitenkin, toisinaan myös uudet toimijat ovat toteuttaneet tutkimusta teemaan liittyen. Näillä on riskinsä jäädä helposti irrallisiksi kokonaisuudesta. Lisäksi kentältä peräänkuulutettiin enemmän ketterää ja nopeaa tutkimusta, jolla voidaan ratkaista tiettyjä yritysmaailman tarpeita. Mikäli

tutkimushankkeiden valmistelu ja toteutus kulkee pelkästään suurien ja jäykkien tutkimusohjelmien kautta, tarve tutkimukselle on usein jo poistunut siinä vaiheessa kun tutkimus lopulta pääsee alkuun.

RIISTA-ALA

Riista-alan osalta nousi esille, että jos oikeasti halutaan lähteä viemään alaa elinkeinolliseen suuntaan, pitäisi myös neuvontaan kiinnittää huomiota. Tällä hetkellä riistatila-yrittäjät ovat pitkälti itseoppineita, osalla on alan koulutus, osa on lähtenyt alalle harrastuspohjalta. Osaaminen on silti osalla yrittäjistä jo varsin hyvällä tasolla. Kuitenkin tarvittava tieto on pitkälti hankittu itse ja omien verkostojen välityksellä. Uusien yrittäjien on hankala päästä alalla alkuun. Esitettiin, että voisi olla olemassa esimerkiksi yksi kansallinen taho/henkilö, jonka toimenkuvaan elinkeinollinen neuvonta kuuluisi. Myös jonkinlaista mentorointiohjelmaa kokeneiden yrittäjien ja uusien tulokkaiden välille voisi kehittää. Lisäksi korostettiin, että alalla tarvitaan

Kuva: Anne Matilainen

tietoa siitä, minkälaisilla liiketoimintamalleilla riista-alan yrittäminen on mahdollista ja myös siitä, minkälaisilla tuotteilla markkinoille kannattaa ja voi lähteä. Markkinat esimerkiksi metsästysmatkailulle ovat laajenemassa yhä enemmän myös kotimaassa kun ns. ”maattomien metsästäjien” määrä kasvaa. Olisikin syytä kehittää erilaisia tuotteita, jotka sopivat sekä korkeaa laatua etsiville ”rikkaille ulkomaalaisille tai yritysasiakkaille” että sitten hieman vaatimattomampiin puitteisiin sopivia ”keskiluokan” tuotteita kotimaanasiakkaille. Asiakas- tai markkinaselvitykset kuitenkin käytännössä puuttuvat alalta. Tuotekehityksen osalta potentiaalia arveltiin olevan etenkin sorkkaeläimissä (hirvi, valkohäntäpeura, kuusi-peura) sekä kanalinnuissa (etenkin latvalinnustuksen tullessa mahdolliseksi).

Tutkimusta löytyy runsaasti liittyen mm. riistan ekologiaan, biologiaan ja kannanmääritykseen. Kuitenkin nähtiin, että olisi tilaa kasvattaa elinkeinollisemmin suuntautuneen tutkimuksen määrää ja toivottiin, että esimerkiksi Luonnonvarakeskus ei unohda teemaa säästöpainneissa. Jotta riistatalouden merkittävyttä elinkeinona pystyttäisiin tuomaan näkyvästi esille, toivottiin myös eri maankäyttömuotojen talousvaikutusten selvittämistä vertailuiden tekemistä varten. Tällöin voitaisiin valita esimerkiksi maanomistajan kannalta se taloudellisesti järkevin yhdistelmä erilaisten esimerkiksi metsään perustuvien resurssien tuottajana. Riistakeskus on yhteistyössä Tapion kanssa kehittänyt (ja kehittää edelleen) ja pyrkinyt jalkauttamaan riistaystävällisiä metsänkäsittelysuosituksia, joiden avulla myös riistan elinolosuhteisiin voitaisiin vaikuttaa myönteisesti. Nyt pinnalla oleva jatkuva kasvatus on riistan kannalta erityisen hyvä suuntaus.

Tutkimusta on pyritty välittämään käytäntöön mm. ammattilehtien kautta. Mm. Metsästäjä-lehti, joka tulee kaikille metsästyskortin lunastaneille, saavuttaa käytännössä kaikki alalla työskentelevät tai sille aikovat. Lehti on toiminut hyvänä tietokanavana sekä pyrkinyt vaikuttamaan myös alan harrastajien asenteisiin elinkeinollista riistataloutta ajatellen. Yleislehtenä se kuitenkin pystyy vain kevyesti sivuamaan mm. tutkimustuloksia. Myös muunlaista tietokanavaa kaivattaisiin.

LUONNONTUOTEALA

Luonnontuotealalla ei ole kovin helposti saatavissa toimialakohtaista neuvontaa. Alan järjestöt, kuten Arktiset Aromit ry tekevät sitä hieman oman työn ohessa sekä pienimuotoisena maksullisena toimintana. Lisäksi neuvontajärjestöillä, kuten Pro Agrialla tai erilaisilla osaamiskeskuksilla on jonkin verran alaa sivuavaa toimintaa, kuten elintarvikepuolen

yritysneuvontaa. Olisi kuitenkin toivottavaa, että jokin alan kehittämistä tekevä taho pystyisi rekrytoimaan muutamaan teemaan erikoistuneen neuvojan. Alan hankkeet myös tekevät osittain neuvontatyötä. Tällöin keskeisenä ongelmana on toiminnan lyhytjänteisyys. Isommilla yrityksillä on mahdollisuus ostaa kilpailluilta markkinoilta neuvontapalveluita, pienemmillä taas tätä mahdollisuutta ei juuri ole. Haastatteluissa nousi esille, että esimerkiksi yritysneuvojille olisi hyvä tuottaa tietopaketti teemaan liittyen ja ennen kaikkea siitä, miltä tahoilta voisi lähteä hakemaan lisätietoa. Esitettiin myös, että olisi hienoa, jos maakunnissa olisi joku luonnontuotealan yhteyshenkilö, osaja, johon voisi tarvittaessa ottaa yhteyttä ja joka osaisi ohjata eteenpäin oikean tahon luo. Osaajien verkosto voisi muodostua eri organisaatioita edustavista henkilöistäkin, maakunnan toimijajoukosta riippuen. Ongelma on kuitenkin tällaisen verkoston rahoitus.

Luonnontuotealalla, etenkin korkean jalostusasteen tuotteiden osalta, tutkimustiedolla on keskeinen rooli. Nähtiin, että pitäisi olla enemmän julkista tutkimusta, jota voitaisiin hyödyntää muun muassa Uuselintarvikealain asettamien vaatimusten sekä terveysväittämien täyttämässä. Yksittäinen yritys ei tähän välttämättä pysty eikä halua lähteäkään ”*tekemään selvitystä muiden puolesta*”. Lisäksi korostettiin, että pitäisi saada tuotekohtaista tutkimusta markkinoinnissa tarvittavien ja käytettävien terveysväittämien tueksi. Tällöin raaka-ainepohjainen tutkimus ei yksistään riitä. Pienemmillä yrityksillä ei ole mahdollisuuksia näitä tutkimuksia toteuttaa. Esitettiin, että esimerkiksi TEKES:llä voisi olla tärkeä ohjaava rooli rahoittajana tämäntyyppisen yhteisen tutkimuksen eteenpäin viemisessä.

Lisäksi tutkimusta tarvittaisiin mm. eritasoisten kosmetiikkatuotteiden osalta. Olisi saatava tietoa pienempiä investointeja vaativista tuotteista ja niiden valmistusteknologiasta sekä vastaavasti korkeampaa teknologiaa vaativista tuotteista. Myös markkinamekanismit ja niiden tarkastelu vaatii haastatteluiden mukaan lisää tutkimusta. Samoin korostettiin, että tarvittaisiin lisää tietoa siitä, miten tuotantoprosesseja kannattaa toteuttaa sekä kehittää uusia tapoja tehdä tuotannon eri vaiheita entistä tehokkaammin ja edullisemmin.

Tutkimuksen siirtymiseen käytäntöön nähtiin vaikuttavan yrityksen koko. Isommat yritykset pystyvät hyödyntämään olemassa olevaa tutkimustietoa pieniä paremmin. Pienemmät vaatisivat enemmän räätälöityä tutkimustulosten tulkintaa ja heille tutkimustieto välittyi heikosti. Alan järjestöt pyrkivät välittämään tietoa käytäntöön usein tutkimustiivistelmien muodossa. Yrityksille on harvoin mahdollista päästä käsiksi esimerkiksi kansainvä-

Kuva: Päivi Toivi

lisiin julkaisusarjoihin, eivätkä yrittäjät edes välttämättä osaa kysellä uusimpien tutkimustulosten perään, vaikkakin internet on helpottanut selvästi tiedon hakemista. Tutkimusta on tällä hetkellä koottu yhdistysten verkkosivuille sekä lyhyitä tietoisuuksia siitä on lähetetty säännöllisissä uutiskirjeissä. Nähtiin, että toimialan oma uutiskirje on tärkeä olla olemassa, se pitäisi vain saada kattavasti kaikkien alan toimijoiden käyttöön. Jonkinlainen kysy-vastaa palvelu olisi myös hyödyllinen, koska alalla on monia erityiskysymyksiä. Palvelun kautta kysymykset voitaisiin ohjata kunkin erikoisteeman asiantuntijoille tarpeen mukaan. Toiminnan rahoitus on kuitenkin haastavaa. Yhtenä ajatuksena esitettiin myös säännöllisiä yrittäjien ja tutkijoiden tapaamisia, joissa tiedon tarpeista voitaisiin keskustella henkilökohtaisesti tutkijoiden kanssa.

ELINTARVIKEALA

Elintarvikealalla nähtiin olevan hyvin saatavilla neuvontaa tällä hetkellä. Tiettyjen erityisalojen osaamista voi olla kuitenkin hankalammin löydettävissä. Sen sijaan yleistä yritysneuvontaa kyllä riittää. Nähtiin silti, että esimerkiksi erityisaloille, kuten teurastamoyrittäjyyteen tai juustonvalmistukseen, erikoistuneita neuvoja on hankala löytää. Tällä hetkellä aloittavat yrittäjät soittavat toiminnassa oleville yrityksille ja kyselevät toimintaan liittyviä asioita. Usein pienillä yrityksillä neuvontapalveluiden ostaminen on myös resurssikysymys. Nähtiin kuitenkin tärkeäksi, että neuvontaa varten

on olemassa alueellisia yhteyshenkilöitä, joihin yhteydenottamisen kynnyks on matalampi. Olisi tärkeää, että alueellinen neuvoja olisi mukana tuotekehityksessä jo alkuvaiheessa, jolloin esimerkiksi isoimmat vastaantulevat ongelmat olisi mahdollista paremmin väistää ja ennakoida. Lisäksi tuotiin esille näkemys, että vaikka perustason neuvontaa onkin hyvin saatavilla, on ehkä hienoista puutetta ns. kärkiyrityksille sopivasta neuvonnasta etenkin kansainvälistymiseen liittyen. Lisäksi esimerkiksi erikoisruokavaliioihin, logistiikkaan ja kaupan muutokseen (verkkokaupan kasvu) ei välttämättä löydy apua perusneuvonnasta. Kansainvälistymiseen liittyen on toimintaa kehitteillä mm. FinPron kautta. Tämän lisäksi koettiin tärkeäksi, että osa elintarvikealan neuvojista olisi erikoistunut kansainvälisiin markkinoihin ja viennille pääsyn edellytyksiin. Tällöin pystyttäisiin paremmin tarjoamaan palveluita myös vientihakuisille yrityksille, jotka eivät kuitenkaan yksinään ole kyllin kookkaita lähtemään suoraan mukaan laajempiin vienninedistämishjelmiin. Tällaista on suunniteltu otettavaksi osaksi mm. Pro Agrian neuvontapalveluita. Esille nousi myös mahdollinen neuvontapuhelin, josta voisi tarkistaa esimerkiksi alan lainsäädäntöön liittyviä seikkoja nopeasti. Näin säästettäisiin yrittäjien tiedonhankintaan menevää aikaa. Samoin erityisasiantuntijaa kaivattaisiin auttamaan siinä, miten päästä mukaan erilaisiin hankintarenkaisiin.

Alan yrittäjillä on melko hyvin hallussaan erilaiset yritystoiminnan kehittämiseen ja aloittamiseen liittyvät tukimahdollisuudet. Sen sijaan haas-

tateltavien mukaan yrittäjät eivät tunne yhtä hyvin toiminnan kehittämiseen (muu kuin investoinnit) tai koulutukseen liittyviä mahdollisuuksista. Myös tähän nähtiin tarvittavan tiedotusta ja neuvontaa. Esitettiinkin neuvoojaa, joka myös avustaisi hankebyrokratian kanssa.

Yleinen näkemys tutkimuksesta oli, että Suomesta löytyy paljon korkealaatuista tutkimusta liittyen elintarvikealaan. Suuri osa tästä on kuitenkin ns. perustutkimusta ja ehkä soveltavampi yrityslähtöinen ote puuttuu. Yrittäjän tarve tutkimukselle on hieman erilainen kuin tutkijan tarve. Näiden yhteensovittamiseen olisi syytä tehdä töitä ja verkottaa toimijoita. Lisäksi uutta tutkimusta kaivattaisiin esimerkiksi pakkauksiin ja logistiikkaratkaisuihin liittyen. Näillä aloilla voitaisiin kehittää runsaasti entistä järkevämpiä ratkaisuja elintarvikealalle sovellettavaksi.

Teurastamoyrittäjien puolelta tutkimuksen osalta toivottiin enemmän uusia ravintoaineselvikyksiä esimerkiksi lampaanlihan suhteen. Aikaisemmin Lihateollisuuden tutkimuskeskus toteutti tämänkaltaisia selvityksiä. Nykyisin käytössä olevat tiedot alkavat olla jo vanhoja. Samoin teuraspuolella on noussut esille tarve vuotien suolausvirheselvityksestä eli siitä, miten ja missä vaiheessa vuodan laatu kärsii. Lisäksi tutkimustarpeina tulivat esille mm. eläinrehun sulavuustutkimukset sekä teuras-tustilanteen vaikutukset lihan makuun.

Tutkimustieto elintarvikealaan liittyen on osittain hajallaan. Eri teemoihin liittyen voisi järjestää pieniä tietoisuuksia tutkimustuloksista. ELO-verkosto on aikaisemmin toteuttanut tutkimustiedon välittämisestä käytäntöön, mutta laajan kirjon vuoksi se on haasteellista. Ruoka Suomi-ryhmä on myös toteuttanut tiedotusta laajalti ja se sai kiitosta haastattelussa. Yksi hyvä keino jalkauttaa tutkimusta olisi myös ottaa yrittäjiä suoraan mukaan tutkimushankkeisiin, esimerkiksi erilaisten referenssiryhmien kautta. Lisäksi tutkimustulosten nähtiin välittyvän käytäntöön mm. alan yhdistysten kautta. Yrittäjien puolelta sähköpostitiedotus nähtiin järkevänä. Samoin useassa haastattelussa korostettiin, että olisi hyvä, jos olisi joku yhtenäinen paikka, esimerkiksi nettisivusto, josta tämän alan tutkimus, etenkin pienyrittäjille sopivaa tietoa, olisi helposti saatavilla. Yrittäjillä ja neuvoojilla ei monesti ole pääsyä tutkimustietokantoihin ja journaaleihin.

Eri toimialojen strategioista esille nousseet kehittämistarpeet liittyen neuvontaan, tuotekehityspalveluihin sekä tutkimukseen on koottu liitteeseen 2.

3.2 KUNTA- JA ALUEYHTEISTYÖ

Kunta- ja alueyhteistyöhön liittyviä kysymyksiä kysyttiin pääasiassa vain niiltä toimialoilta, joilla tämä teema nousee erityisesti esille yritysten toimintaan ja toimintaympäristöön vaikuttavana seikkana. Tällaisia olivat Green Care, kalatalous sekä elintarvikeala.

GREEN CARE

Green Care on toimiala, jolle on luontaista linkittyä tiivisti kuntatoimijoiden kanssa. Haastattelussa nousi esille, että yleisessä keskustelussa etenkin kuntoutuspuolella ehkä julkisten palveluiden ostamisen suhteen suurin innostus on jo laantunut. Hankintajaksot ovat melko lyhyitä ja kokeiluluonteisia. Toisaalta taas yrittäjät tarvitsisivat pitkiä sopimusjaksoja, jotta toiminnan kehittäminen olisi järkevää. Kunnat olisivat valmiita ostamaan erityisesti erilaista palvelu- ja päivätoimintaa vanhuksille ja vaikeasti vammaisille, joka on kuntien velvollisuutena järjestää jollakin tavalla joka tapauksessa. Erityisesti haastateltavat kuitenkin korostivat, että alalle aikoville yrittäjiä ja opiskelijoita kohtaan on syytä olla rehellinen ja hieman varovainen. Kuntatoimijoita asiakkaina on vaikea löytää vielä tällä hetkellä. Uusille innostuneille toimijoille ei saisi antaa virheellistä kuvaa alan markkinatilanteesta. Haastattelussa tuotiin esille myös, että kuntaostaja ja maaseudulla toimiva yrittäjä ovat ehkä liian kaukana toisistaan ajatuksellisesti. Yhteistyötä välittämässä olisi olla järkevää olla olemassa ”väliportaan organisaatio”, jonka tehtävänä on luoda kontakti toimijoiden välille, auttaa yrittäjää tuotteistamaan oikeanlaisia tuotteita sekä toimia ryhmän vetäjänä asiakkaiden suuntaan. Näin vällyttäisiin myös monelta lainsäädännön koukerolta. Välittäjällä voisi olla myös sote-alan koulutus, joka usein puuttuu maaseutuyrittäjältä ja hän voisi toimia useamman eri maatalo- ym. yrittäjän kanssa yhteistyössä, jolloin toiminta olisi taloudellisestikin vakaammalla pohjalla. Välittäjätaho voisi olla toinen yrittäjä, hanke tai neuvontajärjestö, esimerkiksi ProAgria.

Yhdeksi osa-alueeksi, jonka on kuntayhteistyön osalta nähty jäävän turhan vähälle huomiolle, nousi haastattelussa esille lapset ja nuoret ja esimerkiksi maatilaympäristön hyödyntäminen opetuksessa, erityisesti erityisopetuksessa. Monilla muilla mailloilla on hyviä esimerkkejä erityisopetuksen siirtämisestä luontoon tai maataloille. Tätä voitaisiin viedä eteenpäin myös Suomessa. Green Care Finland ry on käynyt keskusteluita opetusministeriön kanssa mahdollisuudesta kehittää teemaa uusina oppimisympäristöinä.

Kuitenkin haaste on toiminnan pitkäjänteisyys. Vaikka toimintatapoja pystyttäisiin kehittämään esimerkiksi hankerahalla, kouluilla ei välttämättä ole rahaa ostaa palveluita jatkossa. Jos kokeiluiden kylkeen pystyttäisiin rakentamaan tutkimuskokonaisuus, jolloin saataisiin tietoa luontoympäristön hyödyntämisestä oppimisympäristönä ja ennen kaikkea sen vaikuttavuudesta, saattaisi olla mahdollista perustella hankintoja kokonaiskustannusten osalta edullisena vaihtoehtona (esim. verrata siihen paljonko syrjäytynyt nuori maksaa yhteiskunnalle jne.)

Yleisesti todettiin, että olisi ensiarvoisen tärkeää päästä tekemään käytännön kokeiluja Green Care -toiminnan kehittämisessä selvitysten ja tiedottamisen lisäksi. Erilaisia selvityksiä on tehty ja alustavaa pohdintaa on käyty jo kuitenkin verrattain pitkään. Jo uskottavuuden säilyttämiseksi, olisi tärkeää päästä käytännössä tuottamaan palveluja, vaikkakin ehkä joiltakin osin aluksi kokeiluluonteisesti.

KALATALOUSALA

Alueyhteistyön osalta nähtiin tärkeäksi pyrkiä yhdistämään kalastusosuuskuntia tarpeeksi suuriksi kokonaisuuksiksi, jotta ammattikalastusta varten vaadittavien lupien hankkiminen helpottuisi. Asiaa on pyritty ja pystyttykin viemään eteenpäin, mutta teemaan liittyen on vielä töitä jäljellä. Lisäksi kala

lähiruokana voisi olla entistä enemmän kuntien elintarvikkeiden hankintalistoilta. Hyvä esimerkki tästä on Kiuruveden kaupunki, jossa lähi- ja luomuruoan käyttö on nostettu kaupungin strategiaan ja esimerkiksi kaikki kouluruokailuissa käytettävä kala on paikallista. Lisäksi nousi esille, että monista paikallisista, esimerkiksi maaseuturahaston kautta rahoitetuista lähiruoan kehittämiseen tähtäävistä hankkeista, kala on raaka-aineena jätetty pois johtuen siitä, että kalatalouden tuki tulee eri rahoituslähteestä kuin maaseudun kehittämisen tuki keskimäärin (EU:n kalatalousrahasto). Näin ollen on toisinaan koettu, että samaan hankkeeseen on teknisesti hankala ottaa mukaan kalataloutta kehittäviä toimenpiteitä. Tätä ei nähty järkeväksi, vaan haastatteluissa korostui, että pitäisi huolehtia siitä, että kala on mukana elintarvike- tai lähiruokahankkeissa siinä kuin muutkin paikalliset raaka-aineet.

ELINTARVIKEALA

Haastateltavat näkivät todella paljon potentiaalia kehittää kuntayhteistyötä ja paikallisia hankintoja elintarvikealalla. Ennen kaikkea kyseessä nähtiin olevan tarve muodostaa kuntaan tahtotila paikallisen elintarviketuotannon käyttämisestä julkisissa ruokailuissa. Asia olisi hyvä saada mukaan aina kunnan elinkeinostrategiaan tms. asti. Ilman oikeanlaista tahtotilaa lähiruuan suosimiseen ei myöskään löydy tarvittavaa budjettia eikä asiaa pai-

Kuva: Päivi Töyli

noteta tarpeeksi hankintasopimuksissa. Yhteistä tahtotilaa voidaan haastateltavien mukaan luoda esimerkiksi nostamalla asiaa esille ja keskusteluun eri tahoilla ja eri toimijoiden toimesta. Tahtotilan löydyttyä on syytä keskustella paikallisten yrittäjien kanssa, pohtia sopivia hankintakriteereitä, laajentaa ja muodostaa hankintaverkostoja sekä pyrkiä turvaamaan pitkäjänteinen paikallinen kehittämis-yhteistyö ja sopimukset, jotta toimintaa voitaisiin järkevästi kehittää paikallisella tasolla. Esimerkiksi, jos on tarve saada julkisiin keittiöihin luomuporkkanoita, ne pitää ensin jonkun paikallisesti viljellä. Tällöin keskustellaan jo lähtökohtaisesti vuoden viiveestä toimituksessa.

Teemaan liittyen on olemassa runsaasti aktiivisia paikallisia ja kansallisia toimijoita. Nähtiinkin, että teemaa ollaan viemässä hyvää vauhtia eteenpäin. Ongelmana on, että kehittäminen on pitkälti hankevetoista jolloin saattaa esiintyä ongelmia toiminnan pitkäjänteisyyden kanssa. Myös biotalouden ja kestäväen kehityksen korostamisen (elintarvikkeiden kuljetusmatkat, pakkaamisen välttäminen jne) nähtiin vievän lähiruuan käyttöä eteenpäin. Erilaista tukevaa materiaalia ja säädöksiä asian edistämiseksi on jo tehty (esim. reseptiikkaoppaat, kilpailutusoppaat, hankintalainsäädännön uudistus ym.).

3.3 LAINSÄÄDÄNNÖN JA JÄRJESTELMÄN SEKÄ HALLINNON MUUTOSTARPEET

MAASEUTUMATKAILU

Lainsäädännöllisiksi ja hallinnollisiksi haasteiksi on mm. kansallisessa matkailustrategiassa (Suomen matkailustrategia 2020) nostettu esille seuraavat asiat:

- Arvonlisäverotus ja muu kulutukseen kohdistuva verotus tulee pitää eurooppalaisittain kilpailukyisellä tasolla.
- Matkailuyritysten sähkövero tulee laskea samalle tasolle teollisuusyritysten kanssa.
- Valtion tulee veroratkaisuilla ja muutoin kannustaa muun muassa matkailuyrityksiä siirtymään ympäristö- ja ilmastoasiat yhä paremmin huomioon ottavan tekniikan käyttöön.
- Sellaisten lento- ja muiden ylikansallisten verojen vastustaminen keskeistä, jotka perustuvat matkan pituuteen ja jotka syrjivät Suomen kaltaisia reuna-alueita.

Teemakohtaisissa strategioissa ei lainsäädäntöön tai hallintoon liittyen ole puolestaan listattu suoraan muuta kehittämiskohdetta kuin hankebyrokratian pienentäminen mahdollisimman pieneksi (Kesän luontoaktiviteettien kehittämisstrategia 2015–2018).

Haastattelujen pohjalta käsitys siitä, että verotukseen liittyvät seikat ovat keskeisiä alan kehittämiseksi, vahvistui. Ne ovat edelleen keskeinen ongelma alalla. Yrittäjien puolelta korostettiin, että verotukseen liittyen myös kiinteistövero on ongelmallinen. Monella yrityksellä on runsaasti kiinteistömassaa, josta pitää maksaa veroa huolimatta siitä, että toiminta on osittain sesonkiluontoista eivätkä kaikki kiinteistöt ole käytössä ympäri vuoden.

Alalla on paljon säädäntöä, mutta osittain niiden nähtiin myös turvaavan esimerkiksi alan turvallisuutta. Erityisesti säädöksiin liittyen kommenttia herättivät viranomaiskäytännöt ja niiden paikallisten tulkintojen tasapäistäminen. Tällä hetkellä paikallisella tarkastajalla on liikaa tulkinnanvaraa, joka aiheuttaa hyvin erilaisia tulkintoja, jopa saman kunnan alueella, tarkastajasta liittyen. Myös selkeämpiä ohjeita toivottiin. Samoin toivottiin, että etenkin monialaisilla matkailutiloilla voitaisiin sektorivalvonnan ja tarkastusten sijaan päästä ”yhdessä luokun periaatteeseen”. Tällä hetkellä eri alojen valvojat katsovat vain omaan erityisalaansa liittyviä asioita ja antavat toisinaan keskenään ristikkäisiäkin ohjeita esimerkiksi paloturvallisuuteen ja elinkeinolainsäädäntöön liittyen.

Maaseutumatkailu on hallinnollisesti muun matkailun kanssa sijoitettu työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) alaisuuteen. Yrittäjät kuitenkin näkivät, että olisi hyvä, jos teema olisi jonkin henkilön vastuulla myös maa- ja metsätalousministeriössä, edes osittain. Tällöin maaseutu- ja pienyrittäjyyskytkentä säilyisi paremmin. Tällä hetkellä maaseutumatkailu on osa koko matkailun kentässä, joka keskittyy monesti kaupunkeihin ja isoihin matkailukeskittymiin. MMM:n vastuuhenkilö voisi toimia TEM:in henkilöstön kanssa työparina tai tiiminä tuoden juuri maaseutumatkailun erityispiirteitä esille keskusteluun ja päätöksentekoon.

Lisäksi haastatteluissa nousi esille haasteena byrokratia hanke- ja investointitukien hakemisen ja raportoinnin suhteen.

GREEN CARE

Green Care -toimintaan liittyvissä muutamissa olemassa olevissa ohjelmissa ei lainsäädännöllisiä tai hallintoon liittyviä kehittämiskohteita ole erikseen listattu. Toiminnan luonteen vuoksi näitä on kuitenkin etenkin luontohoivatoiminnan osalta runsaasti.

Kuva: Anne Matilainen

Haastatteluissa todettiin, että olisi syytä käydä läpi teemaan liittyvät säädökset erilaisten toimintojen osalta. Tämä on työn alla parhaillaan Luonnonvarakeskuksen tutkimushankkeessa. Yleisenä linjana nousi esille säätelyn vähentäminen ja byrokratian helpottaminen. Erityisesti haastatteluissa nousi esille tuettuun työllistämiseen liittyvä byrokratia. Lisäksi todettiin, että tuettu työllistäminen, etenkin kuntouttavan työllistämisen osalta, voisi olla kiinnostava vaihtoehto myös pienyrityksille eikä pelkääntään kunta- ja järjestöpuolelle. Samoin esille nousivat hoivayrityksen sijaintia koskevat VALVIRA:n ohjeistukset, joihin toivottiin joustoja. Tällä hetkellä ohjeistuksen mukaan yksiköiden pitää sijaita taajamissa. Tämä hankaloittaa maaseudulle sijoituneiden yritysten luvansaantia. Ohjeistuksen takajatuksena lienee, ettei erityisryhmiä tai vanhuksia saa sijoittaa syrjään muusta yhteiskunnasta. Pitäisi kuitenkin huomioida asiakkaan mahdollisuus valita, haluaako hän asua taajamassa vai maaseudulla sijaitsevassa yksikössä. Lisäksi yrittäjän pitää luonnollisesti pitää huolta, että taajaman ulkopuolisista yksiköistä on kuljetusmahdollisuus säännöllisesti taajamaan. Tämän ohjeistuksen muuttamisen ajaminen nähtiin yhdeksi MESI-verkostolle sopivaksi toiminnaksi.

Lisäksi kaikki toimenpiteet, jotka tähtäävät Palvelusetelikäytäntöjen yleistymiseen nähtiin myös vievän Green Care -toimintaa eteenpäin. Asiakkaan valinnanvapauden kasvamisen odotetaan edistävän toimialaa ja sen kehittymistä. Yksittäisenä lainsäädäntöön ja hallintoon liittyvänä ongelmana nousivat esille hevosterapiaan liittyvät korvaukset. Tällä hetkellä KELA korvaa ratsastusterapiaa vaikeasti vammaisten fysioterapiana. Samaa mahdollisuutta ei kuitenkaan ole psyykkisen kuntoutuksen osalta. Korvauskäytänteet olisi syytä saada samalle viivalle, oli sitten kyse fyysisestä tai psyykkisestä kuntoutuksesta. Haastateltavat kuitenkin tiedostavat hankaluuden saada laajennuksia nykyisiin korvauskäytänteisiin. Yksi haastateltava ehdottikin, että KELAn kanssa olisi tärkeää saada aikaiseksi erilaisia kokeiluprojekteja korvaavien terapiamuotojen toimivuudesta ja tehokkuudesta. Näin voitaisiin arvioida, saadaanko Green Care -toiminnan kautta itse asiassa kustannussäästöjä. Lisäksi esille nousivat muutakin yrittäjyyttä koskevat porrastetut ALV:n poistot.

Hallintoon liittyen haastateltavat nostivat esille varsin yksimielisesti, että olisi ensiarvoisen tärkeää saada selkeys siihen, minkä hallinnonalan alle Green Care -toiminta kuuluu. Toiminnalle pitäisi löytää oma ”vastuuministeriö”, jonka velvollisuutena olisi myös toiminnan edistäminen. Näin saataisiin toiminnalle myös enemmän uskottavuutta ja pitkäjänteistä kehittämistä. Kansallisen VOIMaa! -hankkeen aikana on käyty alustavia keskusteluja asiasta, mutta se ei kuitenkaan ole ottanut tuulta alleen. MESI-verkosto tai alan kansallinen koordinaatiohanke voisivat ottaa asian tehtäväkseen ja hyödyntää jo aiemmin tehtyä työtä. Tämä nostettiin jopa erityistavoitteeksi MESI-verkoston työlle. Yhtenä selkeänä teemana nousi myös esille seikka, että Green Care -toiminta tunnetaan varsin huonosti viranomaisorganisaatioissa (esim. AVI). Olisi tärkeää, että edes käsitteistä olisi yhteisymmärrys, jotta eri osapuolet tietäisivät, mistä puhutaan kunkin palvelun kohdalla.

ELÄINTENHOITOALA

Eläintenhoitoalalla säädöksistä vastaan tulevat yleisimmin kaikkia pienyrittäjiä koskeva lainsäädäntö sekä hallinto. Eläintenhoitoon liittyvien erityisalojen mukaan tiettyjä toimialakohtaisia asioita voidaan kuitenkin nostaa haastatteluista esille. Yksi sellainen on erilaisten hoitotoimintojen ja siihen liittyvien ammattiryhmien tasavertaisuus esimerkiksi vakuutusten suhteen. Esimerkiksi mm. vastuuvakuutusten sekä vakuutuskorvausten osalta eläinhierojat ovat joutuneet pyytämään ”rää-

tälöityä” vastuuvakuutuksia toiminnalleen, jolloin hinnat ovat varsin korkeita, etenkin puhuttaessa hevoshieronnasta. Eläinfysioterapeuteille valmiita vastuuvakuutuksia on kuitenkin olemassa. Vastavasti eläinfysioterapia kuuluu esimerkiksi koiran sairaskorvauksessa korvattavien hoitojen piiriin, hieronta ei, vaikka kumpaakin varten olisi eläinlääkärin suositus kuntouttavana toimintana. Vastuuvakuutuksen saannin ongelma aiheuttaa sen, että osa toimijoista ei ole välttämättä päätenyt ottamaan vastuuvakuutusta ja osa puolestaan maksaa korkeita vakuutusmaksuja. Mitään korvausongelmaa ei haastateltaville kuitenkaan ollut tullut vielä vastaan. Lisäksi haastatteluissa nousi esille, että alan yrittäjien on hankala päästä Maatalousyrittäjien eläkelain (MYEL) mukainen vakuutuksen piiriin, koska heitä ei varsinaisesti lueta maatalousyrittäjiksi vaikka työskentelevätkin vastaavissa olosuhteissa (esim. hevospuolella työskentelevät). Myös eläinavusteissa työskentelyssä vastuuvakuutukset ovat osoittautuneet ongelmallisiksi eli työeläimen vakuuttaminen on kallista ja vaikeaa. Tähän pitäisi löytää ratkaisuja.

Yhtenä muista haastatteluissa esille nousseista epäkohdista voidaan mainita ehkä alv-verotus. Ihmishierojien toiminta on alv-verotonta, kun taas eläinpuolella palvelumaksuihin lisätään alv. Tämä on kuitenkin yleisesti tiedossa oleva seikka ja yrittäjät pystyvät laskemaan kannattavuusasteita tuotteilleen verotason mukaan. Enemmän nähtiin ongelmana muutamien säädösten tulkinnallisuus ja siitä johtuvat vaihtelut palvelun laatuun. Yhtenä on esimerkiksi akupunktiohoito, joka on osittain luvanvaraista toimintaa, mutta nykyinen säädös tarjoaa liikaa porsaanreikiä sen toteuttamiseen myös ilman lupaa.

Laajemminkin haastateltavat nostivat alan keskeisenä ongelmana yksimielisesti esille sen, että alalla on osaamiseltaan hyvin eritasoisia yrittäjiä ja palveluita. Asiakas on harvoin osaamiseltaan tai tiedoiltaan sillä tasolla, että pystyisi arvioimaan saamansa palvelun laatua. Näin ollen ei voida jättää asiakkaan vastuulle laadukkaan palvelun tunnistamista, vaan osaava ammattilainen pitäisi pystyä tunnistamaan jotakin muuta kautta. Virheellisestä palvelusta voi aiheutua vakavaa haittaa paitsi eläimelle mutta myös vaaratilanteita ihmisille, etenkin isompien eläinten ollessa kyseessä. Virheet voivat olla tahattomia, mutta seuraukset vakavia. Esimerkiksi on ensiarvoisen tärkeää, että hevoselle opetetaan oikein, miten se saa jostakin toiminnasta palkkiona tarjottavan porkkanansa. Muuten tuloksena saattaa olla hyväntahtoisesti ihmisen päälle vauhdilla juokseva eläin, joka tulee tyytyväisenä hakemaan palkkaansa. Yhtenä vaihtoehtona voisi olla

alan ammattitutkintonomikkeiden suojaaminen, mitä ne eivät tällä hetkellä ole, tai vaihtoehtoisesti jonkinlaisen ”joutsenlippumerkin” kehittäminen alalle. Alan yhdistykset ovat osaltaan pyrkinet edistämään asiaa. mm. Suomen Eläintenkoulu- tajat ry ja Suomen koira- ja hevoshierojat ry ovat asettaneet tai asettamassa ammattitutkinnot vaatimukseksi jäsenistölleen.

Pieneläimiin perustuvat yritykset ovat monesti yhden tai kahden ihmisen yrityksiä. Lisätyövoiman palkkaaminen tarvittaessa ei ole kovin helppoa. Tämä ongelma koskee toki muitakin pienyrittäjiä, mutta myös eläintenhoitoalaan liittyen haastat- teluissa nousi esille, että tilapäistyövoiman palk- kaaminen pitäisi saada sekä byrokraattisesti että säästösten osalta yksinkertaisemmaksi ja josta- vammaksi. Pieneläinalaan liittyy läheisesti myös eläinavusteinen Green Care -toiminta. Tähän liittyy- vä lupa- ja säädösviidakko ovat kuitenkin monelle alan yrittäjälle epäselviä. Monesti etenkin hygieni- asetukset asettavat toiminnan kehittämiseksi haas- teita.

Toimintaan liittyy myös uudistumassa oleva eläinsuojelulaki, mutta sen mahdollista tiukent- tumista ei nähty niinkään haasteena vaan terve- tulleena parempaan suuntaan menossa olevana ohjeistuksena takaamaan toiminnan eettisyyttä myös eläinten kannalta. Kuitenkin haastateluissa tuli ilmi, että esimerkiksi eläintenhouluun liittyvän toiminnan valvonta ei toimi kunnolla tällä- kään hetkellä. Valvovalla eläinlääkärillä on harvoin pätevyyttä arvioida eläimen käyttäytymistä, vaan he keskittyvät lähinnä tiloihin ja eläimen fyysiseen olemukseen. Esimerkiksi monet epäeettiset koulu- tusmenetelmät eivät välttämättä jätä ulkoisia jälkiä eläimeen. Näin ollen eläinsuojelullisen valvonnan tekeminen on vaikeaa ja mikäli siitä halutaan pi- tää kiinni, pelkkä eläinlääkärin tekemä valvonta ei välttämättä riitä. Nähtiin myös, että pitäisi pystyä määrittelemään paremmin eläinten hyvinvoinnin standardit, jonka minimitasosta ei pitäisi tinkiä voi- ton maksimoinnin tavoittelussa. Uuden eläinsuo- jelulain toivottiin tuovan osittain vastauksia tähän.

Muina säädöksiin liittyvinä esteinä haastatte- luissa nousi esille husky-safarien järjestäjien osalta kulkuoikeudet reiteille ja mahdollisuus saada niitä entistä laajemmin käyttöönsä. Tähän toivottiin uu- sia keinoja. Safarit perustuvat usein mielikuvaan erämaaelämyksestä. Mikäli samoja reittejä käy- tetään jatkuvasti, ne väistämättä kuluvat, eivätkä enää vastaa asiakkaan odotuksia. Samoin koirien hyvinvointi paranee, mikäli reittivalikoima on laa- ja. Toimijoiden on kuitenkin hankala päästä uusille reiteille. Myös safarien kohdalta nousi esille tarve

erottaa eettisesti ja laadukkaasti toimivat yritykset alan kirjavasta toimijakunnasta. Jonkinlainen laa- tumerkki voisi olla yksi ratkaisu tähän.

Eläintenhoitoalalla toimii päätoimisten yrittäji- en lisäksi suuri joukko sivutoimisia yrittäjiä, joiden pääasiallinen tulo tulee muusta työstä. Näiden toi- minta jää usein alv-rajan alapuolelle, jolloin heillä on mahdollisuus myydä palveluita selvästi päätoi- misia yrittäjiä edullisemmin. Toivottiin läpinäky- vyyttä hinnoitteluun, jotta asiakas näkisi, mistä korkeampi hinta muodostuu. Lisäksi tuotiin esille huoli mahdollisesta alv-rajan nostokeskustelusta. Koska rajaa ei nosteta kuitenkaan sille tasolle, että sillä voisi esimerkiksi yksi ihminen tulla toimeen päätoimisena yrittäjänä vuoden, nosto käytännössä vain kasvattaa alv-verottoman toiminnan mahdolli- suuksia. Lisäksi esille nousi kotitalousvähennyksen mahdollinen laajentaminen ainakin osittain kos- kemaan myös lemmikkieläimille tarjottavia palve- luita. Joitakin mahdollisuuksia tähän jo on, mikäli toiminta yhdistetään muuhun kotitaloustyöhön.

KALATALOUS

Kalatalouden ohjelmissa (Kansallinen ammatti- kalastusohjelma 2015 sekä Kansallinen vesiviljely- ohjelma 2015) on nostettu runsaasti esille erilaisia lainsäädäntöön ja säädöksiin liittyviä keskeisiä kehittämistoimenpiteitä. Näissä ohjelmissa ko- rostuvat erityisesti haasteet liittyen kalastusaluei- siin, saalismääriin sekä elintarvikelainsäädäntöön saaliin käsittelyn osalta. Mm. seuraavat teemat on nostettu esille:

- Ammattikalastajien vesille pääsyä koskeva ky- symys käsitellään osana kalastuslain kokonais- uudistusta
- Edistetään muita kuin lainsäädännöllisiä toi- mia, joilla ammattikalastajat voivat saada toi- mintansa riittävät kalastusoikeudet valtion tai muiden kalastusoikeuden haltijoiden vesille. Toimet kohdistuvat erityisesti alihyödynnetty- hin vesialueisiin.
- Metsähallituksen tulosoikeuksella huolehdit- taan siitä, että sen hallinnassa olevat vesialueet ovat lähtökohtaisesti ammattikalastuksen käy- tettävissä ja että metsähallituksen noudattamat menettelyt ja soveltamat luvat mahdollistavat ammattikalastuksen pitkäjänteisen suunnitte- lun.

- Osana kalastuslain kokonaisuudistusta ja yhteistyössä maanmittauslaitoksen kanssa selvitetään vesienomistusyksiköiden kannustamista yhdistyä suuremmiksi yksiköiksi.
- Maa- ja metsätalousministeriö vaikuttaa EU:n yhteiseen kalastuspolitiikkaan kuuluvien säädösten valmisteluun ja päätöksentekoon siten, että niissä otettaisiin huomioon Suomen kalastuselinkeinon luonne, tarpeet ja olosuhteet. Yksityiskohtaisina toimina mm: kansallista kalastuslainsäädäntöä uudistetaan tavoitteena varmistaa kalastuselinkeinon edellytyksiä tukeva säädöskokonaisuus, kattaen mm. kaupallisen kalastuksen määrittelyn ja ammattikalastusta koskevan tiedon keräämisen alan kehittämisedellytysten varmistamiseksi.
- Huolehditaan siitä, että kalastusrajoitukset täyttävät perustuslain vaatimukset myös kalakantojen vahvistuessa ja että kestävä kalastuksen kannalta perusteettomat rajoitukset poistetaan.
- Pyritään varmistamaan, että taloudellinen yhteys ammattikalastuksen tuotannontekijöiden (alukset ja kiintiöt) ja suomalaisen kalastuselinkeinon kesken säilyy.
- Selvitetään hallinnon, tutkimuksen ja elinkeinon kanssa yksikkökohtaisten kiintiöjärjestelmien (IQ/ITQ) soveltamismahdollisuudet.
- Kehitetään kalastusta koskevaa elintarvikelainsäädäntöä siten, että byrokratiaa voidaan vähentää.
- Julkisen vallan puuttumista ammattikalastuksen harjoittamiseen minimoidaan kestävä kalastuksen kannalta tarpeellisiin kalakantojen säilyttämistoimenpiteisiin.
- Edistetään lainsäädännön keinoin valikoivia kalastusmenetelmiä nuorten kalojen suojelemiseksi.
- Huolehditaan yleisen kalatalousedun valvonnan siten, että vesien tila ja käyttö sekä vesirakentaminen eivät heikentäisi kalakantojen säilyttämistä ja lisääntymistä ja että muutostilanteissa ryhdytään lainsäädännön edellyttämiin kompensoiviin toimiin.
- Pyritään varmistamaan, että kalan vierasaineita koskeva EU-lainsäädäntö mahdollistaa Itämeren alueelta pyydetävän kalan.

- Huolehditaan poistokalastusjärjestelmän käynnistämisen edellyttämistä selvityksistä ml. mahdollisuudesta ottaa käyttöön ammattikalastajille kohdennettava käynnistystukijärjestelmä.

Haastateltavat näkivät, että yllämainituista kehittämiskohteista erityisen tärkeää on turvata alkutuotannon mahdollisuudet. Se on kuitenkin peruslähtökohta kaikelle muulle alan kehittämiselle. Sisävesien osalta etenkin kalavesien osuuden omistajien yhdistäytyminen kokonaisuudeksi olisi tärkeää. Tämä vaikuttaa monesti ammattikalastajien pääsyyn kalavesille. Tähän voidaan vaikuttaa neuvonnan ja asennemuutoksen keinoin. Lisäksi olisi tärkeää, että kustannukset yhdistymiseen mm. maanmittauslaitoksen puolelta olisivat kohtuullisia. Muutoin pienten osakkuuksien omistajat eivät välttämättä ole kiinnostuneita etenemään asiassa. Kalavesille pääsyssä sisävesillä on edistytty monin paikoin, mutta alueellisia eroja on edelleen paljon. Eniten ongelmatilanteita on mm. Etelä-Savon, Etelä-Karjalan (Saimaa), Hämeen ja Keski-Suomen alueilla isoilla järvillä.

Yksi selkeä ongelma alan kehittymiselle on elintarvikelainsäädännön vaihtelevat tulkinnat. Tämä ongelma tietysti koskee myös muuta elintarviketalaa. Säädäntö sinänsä on haastateltavien mielestä pääasiassa asiallinen, mutta siinä on liian paljon paikallisen tulkinnan varaa, jolloin ”arkijärki” saattaa usein karata toiminnasta. Säädösten tulkinta vaikeuttaa myös mm. lyhyiden elintarvikeketjujen toimintaa. Esimerkiksi kala pitää viedä päiväksi kylmäsäilöön sen sijaan että myytäisiin suoraan tuoreena loppukäyttäjälle. Haastatteluissa nousi esille, että voisi olla syytä järjestää jonkinlaista seurantaa näistä säädösten erilaisista tulkinnoista, jotta toimintaa pystyttäisiin paremmin yhtenäistämään. Lisäksi tällä hetkellä keskustelussa on raaka-aineen jäljitettävyyden ja vuoden 2015 alussa voimaan tullut säädös jäljitettävyyksivaatimuksista koko ketjun kattavasti. Keskustelua on herättänyt muun muassa se, miten tätä säädöstä tullaan loppujen lopuksi tulkitsemaan.

Lainsäädännön osalta esille nousi myös vesiviljelyä säätelevä ympäristölainsäädäntö. Haastateltavien mukaan toimialalla koetaan olevan eriarvoisessa asemassa suhteessa esimerkiksi maa- tai metsätalouteen vesiviljelyn aiheuttamaan kuormituksen osalta. Yrittäjien on hankalaa selvittää kalliista puhdistusinvestoinneista. Vesiviljely kuitenkin nähtiin keskeiseksi alkutuotantomenetelmäksi, mikäli halutaan kalan osalta päästä käyttämään laajemmin kotimaista raaka-ainetta.

Ylipäätään haastatteluissa nousi esille, että kalatalouteen liittyen on olemassa monia etujärjestöjä

sekä alkutuotantoon että jalostuspuoleen liittyen, jotka ajavat sekä kalatalouden että kalastuselinkeinoon asiaa. Nämä tahot ovat parhaillaan uusimassa kansallisia ohjelmia teemaan liittyen yhteistyössä kentän kanssa. Nähtiin, että voi olla jopa riski, jos uusi toimija lähtee erikseen viemään joitakin säädösasioita eteenpäin irrallisesti tästä toiminnasta. Suuri osa säädöksiin liittyvistä haasteista on jo työn alla.

RIISTA-ALA

Riista-alan keskeisinä kehitettävänä kohteina liittyen lainsäädäntöön ja hallintoon tuotiin *Riistatalous elinkeinona* –toimintaohjelmassa esille seuraavat asiat:

- Määritellään strateginen linja siihen, onko syytä tukea vähälukuisten riistalajien sekä tulo- kasriistalajien elinkykyisten ja metsästettävien populaatioiden syntyminen maahan.
- Selvitetään uusien pyyntimenetelmien käytönoton mahdollisuuksia.
- Selvitetään kanalitujen metsästysaikojen väljentämisen mahdollisuudet ja sen kestävä toteutus.
- Selvitetään Natura-ohjelmien toimeenpanemiseksi tehdyn luonnonsuojelulain osauudistuksen vaikutukset metsästyksen ja metsästysmatkailuun.
- Selvitetään lainsäädännölliset ja biologiset toimintaedellytykset riistan tarhaamiseen tarhasa tapahtuvassa metsästystarkoituksessa.
- Selvitetään lainsäädännöllisten esteiden helpottamista riistatilayrittämisen kannalta.
- Selvitetään lainsäädännölliset ja tukipoliittiset esteet maatilan siirtyessä päaelinkeinoltaan riistatilaksi
- Selvitetään haaskaruokinnan lainsäädännölliset pelisäännöt ”(kuvaustoimintaa ajatellen).

Haastattelussa riista-alan moninaisuus nousi esille myös lainsäädäntöön ja hallintoon liittyvissä ongelmassa Eläintenkatse-lutoiminnan osalta monet haasteet ovat samoja kuin maaseutumatkailussa ylipäätään. Lisäksi esille nousi toivomus siitä, että metsästysaikoja ja rajoitteita voitaisiin joustavasti käyttää katse-lutoiminnan turvaamiseksi. Esimer-

kiksi poronhoitoalueella karhun metsästys alkaa elokuun alkupuolella (vuonna 2014 11.8.), joka aiheuttaa sen, että alueella toimivat yritykset menettävät puolitoista kuukautta parasta sesonkiaikaa. Elo- ja syyskuu ovat Keski-Euroopan tärkeimpiä lomakuukausia. Toivottiin, että esimerkiksi alueellisia rajoituksia karhunmetsästyksen voitaisiin soveltaa katse-lukojujen ympäristössä. Lisäksi uusi kannanhoidollinen sudenmetsästyskokeilu aiheutti epävarmuutta. Susi on yksi Itä-Suomen katse-luyrittäjyyden erikoisuuksista ja kilpailuvalteista. Toivottiin, että tiettyjä laumoja voitaisiin jättää metsästyksen ulkopuolelle. Asiassa on toimittukin jo yhteistyössä paikallisen Riistakeskuksen kanssa. Katse-luyrittäjyyden kohteena olevat eläimet eivät muutoinkaan ole asutuskeskusten läheisyydessä vaan syrjäseuduilla ja raja-alueella, jolloin haittoja ihmiselle ei varsinaisesti synny. Samoin nähtiin, että metsästys kokeilu on aiheuttanut pannotettujen susien ampumista saalista tavoiteltaessa, joka myös aiheuttaa sen, että eläinten ja laumojen liikkumisen seuraaminen on katse-lutoiminnan kannalta hankalampaa. Katseltavien lajien metsästys ylipäätään on imagollinen ongelma alalla. Etenkin Keski-Euroopan markkinoilla tämä voi olla herkkä asia ja aiheuttaa boikotointeja. Alalla ei kuitenkaan nähty todennäköisenä, että esimerkiksi karhunmetsästys loppuisi. Alueellisia rajoituksia kuitenkin toivottiin. Erityisen hankalia sekä käytännössä että imagollisesti ovat salametsästystapaukset.

Haaskan pitoon liittyvää lainsäädäntöä ollaan jatkossa soveltamassa siten, että valtion mailla haaskalupa annettaisiin ensisijaisesti elinkeinotoiminnan harjoittamista silmällä pitäen. Tämä asia on jo keskusteluissa ja sitä ollaan viemässä eteenpäin. Samalla pystytään entistä paremmin valvomaan alalle tulevien yritysten laatua.

Myös eläintenkatse-luun liittyvän elinkeinotoiminnan tarkastelu luonnonsuojelualueilla on tarpeen. Vaikka katse-lu sinänsä ei ole estettyä, on syytä pohtia sitä, miten esimerkiksi liikkuminen kansallispuistoissa on sallittu. Esimerkiksi, onko näillä alueilla enää mahdollista viedä moottorikelkalla varusteita katse-lupaikoille? Eläinten katse-luun liityn on tehty viime vuosina myös oma turvallisuusohjeistus, joka on yrittäjien käytössä.

Metsästyslain osauudistus on parhaillaan valmisteilla, jossa tarkastellaan myös uusien pyyntimenetelmien (etenkin jousimetsästyksen) asemaa metsästysmuotona. Riistalihan käyttöön ja jalostamiseen liittyen hygieniamääräykset ovat joskus alan toimijoille hankalia toteuttaa. Nämä kuitenkin ovat samat kaikille elintarvikkeisiin liittyville yrityksille. Riistatilaan tarvitaan kuitenkin lukuisia eri lupia. Usein nämä myös haetaan eri tahoilta, joka aiheut-

taa osittain päällekkäistäkin byrokratiaa. Lisäksi lainsäädännön kehittämiskohtiin liittyen haastateluissa tuli ilmi, että kanalintujen metsästysaikaan on mahdollista tehdä nykyään joustoja, mikäli kannat sen sallivat ja ns. latvalinnustusmahdollisuus on periaatteessa avattu. Tämä voi osaltaan tarjota uusia mahdollisuuksia metsästysmatkailusesonkeihin. Tältä osin asia on jo kunnossa.

LUONNONTUOTEALA

Luonnontuoteala on hyvin moninainen ja liittyy moneen toimialasektoriin, kuten elintarvikesektori, hyvinvointisektori ja matkailusektori. Tästä johtuen myös lainsäädännölliset haasteet ovat osittain samat kuin muillakin tämän selvityksen toimialoilla. Samoin ne vaihtelevat suuresti sen mukaan, minkälaisia tuotteita tai palveluita yritys tarjoaa.

Toimialalla on listattu lainsäädäntöön ja säädöksiin liittyviksi keskeisiksi kehittämistoimenpiteiksi mm. kansallisessa keskustelussa seuraavat asiat:

- Verokäytänteet tulisi harmonisoida luonnontuotteisiin liittyen koko maassa (epäselvyyttä verotuskäytänteiden osalta siitä, mikä käsittely katsotaan luonnontuotteiden jatkojalostamiseksi ja mikä on kauppakunnostusta eli säilyvyyden turvaamista kuljetuksen ja markkinoille saattamisen aikana).

- Kosmetiikkarekisteriin liittymistä pienyritysten ja vain luonnonkasveja käyttävien yritysten tuotteiden rekisteröinnin osalta tulisi yksinkertaistaa (esim. ohikulkureitti).
- Turvallisuusselvitysten ja – arviointien helpottamiseksi tarvittaisiin selkeämpi ohjeistus (riskiperusteinen hinnasto: pienille ja pelkkiä luonnontuotteita käyttäville yrityksille halvempi).
- Elintarvikkeeksi hyväksyty raaka-aine pitäisi sallia myös kosmetiikkakäyttöön; luonnonkasvien ym. tuotteiden markkinoinnin helpottamista sallimalla niiden tutkittujen vaikutusten mainitseminen tuotepakkauksessa.
- Uuselintarvikelaki: Haasteita EU-lainsäädäntöön tuovat säädösten erilaiset tulkinnat eri jäsenmaissa Suomessa pitäisi:
 - Väärinymmärrysten välttämiseksi olisi tärkeää, että kaikki yrittäjien tarvitsema tieto (uuselintarvikelakiohjeistus) olisi saatavilla kootusti ja omalla kielellä.
 - Niiden kasvien osalta, jotka ovat sallittuja ravintolisissä, tulisi selvittää onko niillä näyttöä myös laajemmasta käytöstä jolloin ne voitaisiin hyväksyä elintarvikekäyttöön eikä vain ravintolisiin annosrajoituksilla.
 - Niiden kasvien osalta, joissa käyttöhistoriatietoa ei ylipäätään ole tarpeeksi, tulisi koota

Kuva: Anne Matilainen

yrittäjiltä ja kirjallisuudesta kaikki saatavilla oleva tieto, jotta uuselinarvikestatus saataisiin selvitettyä.

- Niiden kasvien osalta, joista tietoa ei löydy tarpeeksi ja uuselinarvikeprosessi tulee ainoaksi vaihtoehdoksi, tulisi selvittää kasvinosien käyttöturvallisuus yhteisesti yleishyödyllisen toimijan, tutkimusorganisaation tai hankkeen toimesta niin, etteivät yksittäiset yritykset joutuisi uuselinarvikebyrokraatiaan.

Haastatteluissa nämä yllämainitut seikat todettiin yksimielisesti edelleen keskeisiksi ongelmiksi, joihin pitäisi löytää ratkaisuja. Osaan liittyen on jo käynnissä erilaisia kehittämistoimia. Etenkin uuselinarvikelakiin ja sen tulkintaan pitäisi pikaisesti puuttua. Samoin haastatteluissa nousi korostetusti esille pakkauksiin ja terveysväittämiin liittyvät säädökset (vrt. elintarvikeala). Olisi ehdottoman tärkeä saada näistä yhtenäiset tulkinnat EU:n tasolla. Asian tarkastelua kansallisella tasolla ei nähty enää tässä vaiheessa relevanttina. Lisäksi esille nousi kuljetustukien harmonisoinnin tarve Pohjoismaiden välillä. Tällä hetkellä isot yritykset hyödyntävät maiden välisiä eroja toiminnassaan keräämällä kuljetus ja varastointituet maista, joissa ne ovat korkeimmalla tasolla. Luonnontuotteiden verotuskäytänteistä on valmisteilla ohje, jonka luonnos on parhaillaan kommenttikierroksella. Lisäksi EU:n kokouksessa helmikuussa 2015 on keskusteltu kosmetiikkarekisterin vaatimuksista ja siitä voisivatko vähäriskiset yhdisteet käydä läpi lyhyemmän turvallisuusanalyysin. Asiasta ei saatu tuolloin tarkempaa päätöstä, mutta Suomen viranomaiset pyrkivät ottamaan asian uudelleen esille lähitulevaisuudessa (mahdollisesti kesäkuu 2015).

Säädöksiin liittyen muutostarpeiden lisäksi esille nousi lain ja ohjeistuksen selkokieliisyys ja välittäminen yrittäjälle helposti omaksuttavassa muodossa. Todettiin myös, että monissa säädöksissä on tulkinnan varaa, joka aiheuttaa sen, että paikallinen toimija voi tehdä pitkällekin meneviä johtopäätöksiä. Ohjeistusta olisi selkeytettävä ja viranomaisille olisi järjestettävä koulutusta tulkintojen harmonisointia varten.

ELINTARVIKEALA

Toimialalla on listattu keskeisiksi lainsäädäntöön ja säädöksiin liittyviksi kehittämistoimenpiteiksi mm. Hallituksen lähiruokaohjelmassa (Lähiruoka – totta kai!, 2013) sekä yrittäjien haastatteluissa (Elintarvikealan pk-yritysten toimintaympäristö 2013) seuraavat asiat:

- Kehitetään edelleen kansallista elintarvikelain-säädäntöä siten, että EU:n sallimat joustot paikalliseen tuotantoon otetaan täysimääräisesti käyttöön.
- Selvitetään elintarvikelainsäädäntömuutosten vaikutuksia alan pk-yritysten toimintaa.
- Lainsäädäntöasioiden yksinkertaistaminen.
- Omavalvonnan vaatimusten ja tulkintojen yhtenäistäminen viranomaistoiminnassa.
- Pakkausmerkintöihin selkeät ohjeet.

Haastateltavat näkivät nämä teemat edelleen ajankohtaisina kehitettävänä asioina. Erityisesti esille nousi, ja haastateltavien mukaan kentältä eniten kuulee kommentteja siitä, että elintarvikevalvontaan pitäisi saada kansallista harmonisointia. Tällä hetkellä säädöksissä on sen verran tulkinnanvaraa, että alueelliset ja paikalliset valvontaviranomaiset tulkitsevat niitä eri tavoin. Tämä koetaan yrityskentässä todelliseksi ongelmaksi. Käytäntöjä pitäisi yksinkertaistaa ja ohjeistusta selkiyttää sekä valvontaviranomaisten koulutukseen pitäisi panostaa. Riskiperusteista ajattelua ei ole oikein vielä sisäistetty valvojien piirissä.

Samaan hengenvetoon kuitenkin todettiin, että olemassa oleva säädösmäärä on vaikuttanut siihen, että elintarviketurvallisuus ja -prosessit ovat Suomessa huipputasoa. Tästä ei pitäisi tinkiä. Toimien selkeyttämisessä sen sijaan on paljon töitä. Nähtiin tärkeäksi myös selvittää säädäntömuutosten vaikutusta elintarvikeyritysten toimintaan pk-kentällä. Korostettiin, että on syytä löytää olemassa puoleettomia toimijoita, jotka tuovat muutosten vaikutuksia tietoisuuteen ja nostavat niitä keskusteluun. Päättäjillä kun ei aina ole tietoa tai näkemystä erilaisten säädösmuutosten kokonaisvaltaisesta vaikuttavuudesta. Myös kentän pitäisi panostaa ratkaisuhakuiseen lähestymistapaan. Ei riitä, että joku asia todetaan ongelmaksi vaan pitäisi pystyä myös esittämään vaihtoehtoja. Haastatteluissa nousi myös esille, että valvontakulttuurissa pelätään ennen kaikkea virheitä. Sen vuoksi ei olla valmiita miettimään ”arkijärkisempiä” ratkaisuja, vaan pyritään toimimaan tiukimman mahdollisen tulkinnan pohjalta virheiden välttämiseksi. Eri hallintotoimijoiden välille perättiin myös parempaa yhteistyötä ja sen kehittämistä.

Pakkausmerkintöihin liittyen haastateltavien mielipiteet hieman jakautuivat. Nähtiin että, vaikka pakkausmerkintöihin ja selkeään ohjeistukseen liittyen on vielä paljon tekemistä esimerkiksi ravin-

Kuva: Päivi Toivi

tosisältöjen ilmoittamiseen tai pakkaamattomien elintarvikkeisiin kohdistuvien vaatimusten vuoksi, asiaan liittyen on käynnissä tai käynnisteillä erilaisia aloitteita, joissa näitä ongelmia tullaan viemään eteenpäin. Fineli-järjestelmä antaa hyvää tukea ravintosisältöjen määrittämiseen. Järjestelmää toki kritisoitiinkin. Sieltä puuttuu vielä paljon erilaisten raaka-aineiden tietoja. Kuitenkin myös huomautettiin, että alan kannalta kaikkein keskeisimmät tuotteet ovat järjestelmässä hyvin edustettuina, jos kokonaisuus otetaan huomioon.

Selvityksen eri toimialojen lainsäädännölliset ja hallintoon liittyvät kehittämistarpeet on koottu yhteenvedona liitteeseen 3.

3.4 KOULUTUS, OSAAMINEN JA YMPÄRIVUOTISUUS

MAASEUTUMATKAILU

Maaseutumatkailu nähtiin toimialaksi, jolla koulutus on jo vakiintunutta, samoin tutkintonimikkeet. Myös täydennyskoulutusta on hyvin saatavilla. Koulutuksessa korostuu erityisesti operatiivinen taso, keski johdon tasoista koulutusta on vähemmän

saatavilla. Lisäksi koulutuksen sisältöihin toivottiin enemmän yrittäjäkasvatusta sekä matkailun liiketoimintalogiikan ymmärtämistä. Olisi hyvä tietää, miksi toimintoja tehdään tietyllä tavalla. Nyt koulutus keskittyy usein vain itse suorittavaan työhön. Yrittäjien puolelta koettiin, että on hankala löytää osaavaa työvoimaa, joka pystyy tarttumaan hyvin erilaisiin tehtäviin, joita tyypillisesti pienissä perhevoimin pyöritettävissä maaseutumatkailuyrityksissä on tarjolla. Tarvitaan perusosaamisen lisäksi oma-aloitteisuutta ja ns. ”sekatyöläisasennetta”. Ongelma koettiin olevan myös siinä, että työtä on harvoin tarjolla kokoaikaisesti, vaan kyse on enemmän kiireapulaisen tai vuokratyövoiman tarpeesta. Kaivattiin erilaisia uusia mahdollisuuksia työaika-joustoihin, työaikapankkijärjestelmien käyttöön jne. Lisäksi toivottiin järjestelmää, joka ei rokota liikaa esimerkiksi työntekijän ansiosidonnaista päivärahaa, mikäli hän tekee silloin tällöin muutaman tunnin tai päivän töitä. Tällä hetkellä työntekijälle saattaa olla taloudellisesti kannattamatonta ottaa lyhyitä työtehtäviä vastaan.

Ympäri vuotisuus on haaste maaseutumatkailussa. Isompien yritysten osalta siihen on osittain päästy. Hiljaisina ajanjaksoina yrittäjät tekevät mm. remontti-, tuotekehitys- sekä markkinointi-

toimenpiteitä. Lisäksi hiljaisena aikana on myös mahdollista lomailla. Pienemmille yrityksille on käytännössä mahdotonta saada elantoa toiminnasta, joka kestää vain puoli vuotta. On myös matkailutuotteita ja alueita, jotka ovat ja todennäköisesti myös pysyvät kausiluonteisina erilaisista yrityksistä huolimatta. Ei ole taloudellisesti järkevää pitää yritystä auki hiljaisena kautena, jos sama tulo voidaan tehdä muutaman päivän aikana sesonkikautena. Olisikin ehkä syytä puhua ympärivuotisuuden sijaan kauden jatkamisesta esimerkiksi muutamalla viikolla kummastakin päästä ja edetä asiassa pienin askelin. Toinen vaihtoehto on monialainen yrittäjäys, jollaista iso osa maaseutumatkailuyrityksistä edustaakin.

Sijaisjärjestelyiden koettiin toimivan kohtuullisesti suuremmissa yrityksissä. Matkailu- ja ravintola-alalla käytetään runsaasti vuokra- ja sesonkityövoimaa. Pienten yritysten osalta puolestaan sijaisjärjestelyitä on hankala toteuttaa. Usein yrittäjä asuu yrityksensä yhteydessä, eikä sinne halua päästää vieraita. Apuvoiman hankkiminen tarvittaessa naapuriryityksistä taas riippuu pitkälti siitä yritysilmapiiristä, joka alueen yrittäjien välille on pystytty luomaan. Kyse on kuitenkin usein keskenään kilpailevista yrityksistä. Ajatus vuokratyövoimasta maaseutumatkailuyrityksissä herätti

kyllä jonkinlaista kiinnostusta. Ehkä tilaa teemaan liittyvälle kokeilulle voisi olla, vaikka loppuviimein saattaisikin käydä niin, että mahdollisuutta ei käytettäisi yrittäjien joukossa.

Viranomaistaakan helpottaminen nousi esille myös keskusteluissa yrittäjien jaksamisesta. Toiminnan ja tulkintojen selkeyttäminen säästäisi yrittäjiltä aikaa sekä vähentäisi stressiä, kun ei yrittäjän sanojen mukaan *”kaiken aikaa tarvitsisi hakata päätä seinään”*. Viranomaisen pitäisi olla yrittäjän ystävä eikä pelkoa herättävä taho.

GREEN CARE

Green Care -teeman osalta koulutus on vasta pääosin kehitteillä. Valtakunnallisesti on suunnitteilla kaksi laajaa hanketta koulutussisältöjen tuottamista ja asiantuntijoiden koulutusta varten. Alan koulutus on toistaiseksi ollut pitkästi hankevetoista. Pitkäjänteisyyden turvaamiseksi olisi tärkeää saada Green Care -teemoja osioiksi olemassa oleviin opintokokonaisuuksiin, sen sijaan että tässä vaiheessa perustettaisiin erillisiä ”Green Care -koulutusohjelmia”. Liittämällä teema olemassa oleviin opintokokonaisuuksiin pystytään saavuttamaan paremmin eri toimialojen osaajia sekä luomaan juuri heille sopivaa koulutusta. Samalla myös riski opiskelijan kannalta

Kuva: Anne Matilainen

on vähäisempi. Green Care -markkinat ovat vielä osittain kehittymättömät ja liittämällä teema muun koulutuksen osaksi, opiskelija turvaa paremmin työnsaantinsa tai yritysmahdollisuutensa. Green Care:n nähtiinkin olevan joidenkin haastateltavien mielestä enemmän menetelmä kuin itsenäinen ammattiala ja vaativan menetelmäosaamista. Menetelmäosaamista kaivattaisiinkin selkeästi alalla lisää samoin kuin siihen liittyviä koulutuksia.

Ympärivuotisuus Green Care -toiminnan osalta rakentuu usein ajatuksesta liittää Green Care osaksi jotakin muuta elinkeinotoimintaa (esim. maanviljely, hoivakotitoiminta, luontomatkailu jne). Tämä on varsin luonnollinen lähtökohta, etenkin jos lähestymistapana on nähdä Green Care enemmän monimuotoisena menetelmänä kuin itsenäisenä toimialana. Toisaalta taas haastateltavien mukaan Green Care voidaan nähdä joidenkin toimintojen osalta olevan sesonkiherkkä toimiala, vaikka se ei puhtaasti mihinkään sesonkiin liitykään. Kesällä ja sulan maan aikaan on helpompi mennä metsään kuin talvella.

Lomitus- tai sijaisjärjestelyitä ei nähty kovin suureksi ongelmaksi, ainakaan vielä. Varsinaisissa asumisyksiköissä työ on joka tapauksessa vuorotyötä, joka ei enää toimi puhtaasti yhden tai kahden henkilön voimin. Pitkälliset poissaolot tosin voivat olla hankalasti sijaistettavissa.

ELÄINTENHOITOALA

Eläintenhoitoala on uusi ja kehittyvä toimiala. Tutkintoja ei ole nimisuojuutta ja tällä hetkellä koulutus ja sen laatu on varsin kirjavaa. Osa koulutuksesta järjestetään julkisen koulutussektorin toimesta, osa taas yksityisten yritysten tai yhdistysten koulutuksina ja kursseina. Haastateltavat näkivät, että tilanne johtuu alan kehitysvaiheesta, mutta olisi erittäin tärkeää edetä kohti tasalaatuisempia koulutuksia. Yksityiset kurssikeskukset ym. toimivat puhtaasti liiketaloudellisesti ajatellen, jolloin koulutusten hinnat ovat varsin korkeat ja ennakkovaatimuksia tai karsintaa osallistujien kesken kursseille ei juuri ole. Julkisella puolella pääsyaatimukset kursseille ovat selkeämmät. Esitettiin muun muassa, että esimerkiksi aikaisempi tausta pieneläimistä tai pieneläinharrastuksesta olisi hyvä pääsyaatimus esimerkiksi eläinhierojakurssille. Kuitenkaan myöskään julkisella puolella ei ole määriteltä kunnolla sisältöjä tutkinnoille vaan sisältö vaihtelee koulutusorganisaatioiden välillä. Osa koulutuksesta on myös koettu liian teoreettiseksi ja käytännön harjoittelun määrä liian vähäiseksi, jotta sen pohjalta voisi olla mahdollista perustaa omaa yritystä.

Haastateltavat kokivat, että koulutusta on kyllä saatavilla tarpeeksi, se voisi kuitenkin olla enemmän harmonisoitua, kuten aikaisemmin mainittiin. Toisaalta taas alalla toimii paljon henkilöitä, joilla on vuosien työkokemus, jota myöskään ei saa aliarvioida. Suomen Koira- ja Hevoshierojat ry on alkanut edellyttää uusilta jäseniltään alan näyttötutkintoa hevoshierojien osalta. Sama tullaan tekemään koirahierojien kohdalla ensi vuoden aikana. Suomen eläintenhoukuttajat ry puolestaan edellyttää jo nyt jäseniltään alan ammattitutkinnon suorittamista.

Lisäksi nousi esille koulutuksen osalta esimerkiksi ihmisfysioterapeutin ja -osteopaatin pohjakoulutuksen vaatimus ennen kuin on mahdollista erikoistua eläinpuolelle. Tämä nähtiin kohtuuttomana ja osittain myös turhana koulutuksena. Vaatimus aiheuttaa sen, että esimerkiksi eläinosteopatiaan erikoistumisesta kiinnostuneet eläinhierojat käyvät opettelemassa toimintaa yrittäjänä työskentelevien osteopaattien luona, jotka siirtävät näin tietotaitoaan edelleen. Varsinaisesti ”oppilas” ei voi mainostaa itseään osteopaattina, mutta mainita käyttävänsä toiminnassaan erilaisia menetelmiä. Osaaminen ei siis kuitenkaan ole virallisesti tunnustettua. Asiakaskunta harvoin asettaa eläinhierojaksi ”julistautuneen” henkilön osaamista kyseenalaiseksi, vaikkakin puskaradio on harrastuspiireissä tehokas tiedotuskanava. Monesti virheellisestä hoidosta johtuva vahinko eläimelle on kuitenkin jo sattunut ja tätä joudutaan korjaamaan jälkikäteen.

Lisäksi yhdeksi isoksi ongelmaksi koulutusrintamalla nähtiin AKM-tason koulutuksen puuttuminen toimialalta. Tämä vaikuttaa mm. siihen, että alan ammatillisten oppilaitosten on hankala saada päteviä opettajia pieneläinhoitoalalle. Nähtiin, että teema voitaisiin sisällyttää esim. vahvasti valinnaisena agrologi-koulutuksen suuntautumisvaihtoehtona. Vaikka tällä hetkellä pieneläinkursseja olisi-kin liitetty opetusohjelmaan, niiden rooli on hyvin marginaalinen. Pieneläinalasta kiinnostuneet henkilöt eivät tämän vuoksi hakeudu agrologikoulutukseen lainkaan. Myöskään erikoisammattitutkintoa (EAT) alalle ei ole. Sen olemassaolo nähtiin myös tarpeelliseksi. Yrittäjille ei myöskään koettu olevan julkisella puolella kovin paljon täydennyskoulutusmahdollisuuksia. Yksityiset yritykset tosin järjestävät erilaisia kursseja. Näitä asioita voitaisiin viedä eteenpäin pyrkimällä keskustelemaan opetushallituksen kanssa asiasta, tuomalla puutetta esille ja pyrkii löytämään ratkaisukeinoja koulutuksen aikaansaamiseksi.

Yhtenä koulutukseen liittyvänä seikkana nousi myös esille, että joskus eläintenhoitaja tai -kouluttaja -opetus nähdään ”mukavaksi ja terapeuttiseksi

Kuva: Kati Kuuttila

si vaihtoehdoksi” erilaisten erityisryhmien osalta. Esimerkiksi nuorison syrjäytymisen estämiseksi, nuorisotakuu-ryhmiä saatetaan kouluttaa eläinten-kouluttajaksi. Vaikka koulutus itsessään voisikin olla nuorelle erittäin hyvä kokemus, alalle kokonaisuutenaan se saattaa merkitä laaturiskiä, jos henkilöiden, jotka eivät kykene täysin huolehtimaan itsestään, pitäisi koulutuksen jälkeen ryhtyä koulutamaan eläimiä ja vastaamaan niistä.

Eläinhuoltoalalla ei ole käytössä erityisiä lomitusta- tai sijaisjärjestelyitä. Riippuen toiminnan osaamispohjaisesta luonteesta (esim. eläintenkouluttajat) se voi olla myös hankalasti toteutettavissa. Haastatteluissa nousi kuitenkin esille, että tutut yrittäjät toisinaan tuuraavat tarvittaessa toisiaan hätätapauksissa. Tällöin yleensä palkkio tai toiminnan tuotto menee kuitenkin kokonaan tuuraavalle

yrietykselle. Mikäli olisi saatavissa jokin tukimahdollisuus sijaisen palkkaamiseen, sitä ehkä käytettäisiin muulloinkin kuin isoimmissa hätätapauksissa. Eläinhuoltoilla ja husky-safariyrittäjillä on sesonkeina tarve tilapäisestä työvoimasta. Joustot työvoiman palkkaamiseen ”keikkaluonteisesti” olisivat tervetulleita.

KALATALOUS

Kalatalousalalla koulutusta oli noin vuosikymmen sitten tarjolla runsaasti. Useat oppilaitokset perustivat kalatalouslinjoja. Nyttemmin toiminta on kuitenkin hiipumassa. Kiinnostuneita opiskelijoita ei enää riitä tarpeeksi eikä kalatalousala vedä entiseen tapaan. AMK-tasoinen opetus on lähes loppumassa ja sitä on suunnattu maahanmuuttajille kotimaisen

opiskelija-aineksen puuttuessa. Yliopistopuolelle kaivattaisiin enemmän elinkeinosuuntautunutta vesiviljelykoulutusta. Joissakin yliopistoissa tämä linja on lopetettu ja vaihtoehtoiset koulutukset ovat ehkä liikaakin biologiasuuntautuneita. Isommat vesiviljelylaitokset ovat toisinaan kaivanneet haastateltavien mukaan akateemista työvoimaa. Toisaalta puute saattaa johtua myös laitosten sijainnista. Jotkut yritykset ovatkin valinneet sijaintinsa riippuen työvoiman saatavuudesta.

Ammattikalastajan työ on raskasta ja vaihtuvuus alalla on suurta. Uusia tulijoita alalle ei ole kovin paljon. Vuonna 2012 oli 785 päätoimista ammattikalastajaa ja noin 1700 sivutoimista. Keski-ikä oli yli 50-vuotta. Saalismäärät tosin eivät ole pudonneet ihan samassa suhteessa johtuen toiminnan tehonemisestä. Lisäksi kalanjalostukseen liittyvät työtehtävät edellyttävät usein elintarvikealan koulutusta, jota on melko hyvin saatavilla.

Yleisesti myös yrittäjille koettiin olevan saatavilla täydennyskoulutusta hyödyntäen alalle suunnattuja kehittämisrahastoja. Yleistä yrittäjyyskoulutusta on tarjolla laajalti. Lisäksi alan järjestöt järjestävät erilaisia vuosittaisia teema- ja tietoisuusseminaareja. Yrittäjiä on tosin melko vaikea saada lähtemään muihin kuin ns. velvoitekoulutuksiin (tiety pätevyysvaatimukset). Kalanjalostajista osalla on alan koulutus, toiset taas ovat ns. ”itseoppineita”. Usein työssä oppiminen on myös koulutuksen jälkeen tärkeä ”lisäopin lähde”.

Kalastus sisävesillä ei ole monestikaan ympärivuotista toimintaa (vaikka jokunen ympärivuotinen kalastajakin on). Se on enemmänkin sivutoimeentulomahdollisuus jonkun muun yritystoiminnan tueksi. Esimerkiksi jonkun muun alan yrittäjä, esimerkiksi mansikankasvattaja on ottanut kalastuksen yhdeksi toimialakseen tai joku elintarvikejalostaja on lisännyt kalajalosteet tuotevalikoimaansa. Päätoimiset kalastajat kalastavat talvella jäältä.

Sijais- ja lomitusjärjestelmää ei kalatalouspuolella juuri ole kehitetty. Isoimmilla toimijoilla sijaisuudet hoidetaan henkilöstön kesken. Pienemmät laittavat toimintansa kiinni tai sijainen löytyy lähipiiristä. Kalastusaloille sijaistointia voi olla vaikea kehittää. Kalankasvatukseen liittyen se voisi teoriassa olla mahdollista. Toisaalta taas toimijoita on vähän ja yritykset ovat hajallaan eli käytännön toteuttaminen voi olla hankalaa.

RIISTA-ALA

Tällä hetkellä moni riista-alalla toimiva on lähtenyt alalle oman harrastuspohjan perusteella ja on ns. ”työssä oppinut”. Teemaan liittyvää koulutusta on tarjolla haastateltavien mukaan suhteellisen hyvin

ottaen huomioon alan pienen koon. Kuitenkin harva esimerkiksi alan ammatillisen koulutuksen käynyt jää haastateltavien mukaan alalle. Tällä hetkellä koulutuksiin ei ole isompia pääsykriteerejä eikä kilpailua koulutuspaikoista. Tällöin koulutuksiin hakeutuu usein ”välivuotta viettäviä keski-ikäisiä miehiä”, joilla ei ole kuitenkaan suuria tavoitteita edetä alalla tai kehittää alaan liittyvää yritystoimintaa. Esimerkiksi Ruotsissa tilanne on täysin erilainen ja alan koulutuksissa on enemmän ”nuoria ja nälkäisiä” osallistujia.

Riista-ala on myös hyvin moninainen ja siihen liittyy eri toimialojen osaamista. Esimerkiksi riistamestarista ei välttämättä tule hyvää metsästysopasta. Osaamisessa samoin kuin koulutuksessa pitäisi myös substanssin, riistan, lisäksi keskittyä mm. asiakaspalveluun, matkailuelinkeinon peruseräisiin jne. Vastaavasti teema voisi olla mukana matkailututkinnoissa erikoistumisvaihtoehtona. Tällä hetkellä riistatalous on monelle sivuelinkeino, jonka kautta haetaan lisäansioita. Mikäli riista-alasta halutaan vakavasti otettava, mahdollisesti ympärivuotinen elinkeino alalle, pitäisi saada enemmän todellisia ammattilaisia.

LUONNONTUOTEALA

Haastatteluissa alan ammatillisen koulutuskentän nähtiin pääosin olevan kunnossa. Luonnontuotealalle on omat ammattitutkintonsa. Uudet EAT (erikoisammattitutkinnon) -perusteet tulivat voimaan 1.4.2015. Koulutus on kuitenkin pakostakin usein melko pintapuolista ja etenkin yrittäjäksi aikovat joutuvat opettelemaan paljon alusta alkaen. Monesti yritykset joutuvat myös kouluttamaan henkilöstöään luonnontuotealalle. Toivottiin, että ylipäättään koulutetun henkilökunnan arvostus alan yrityksissä kasvaisi. Luonnontuotealalla on myös paljon olemassa olevaa kokemuseräistä osaamista, joka pitäisi pystyä tunnustamaan näyttötutkinnoilla tai vastaavilla. Tämä on osittain jo mahdollista. Lisäksi haastateltavien mukaan luonnonvara-alan koulutuskokonaisuuksia olisi hyvä saada vielä nykyistä enemmän sisälle myös muihin tutkintoihin, kuten esimerkiksi matkailupuolelle, elintarvikepuolelle jne. Näin voitaisiin ehkä edesauttaa uusia eri sektoreiden rajat ylittäviä tuote- ja palveluinnovaatioita. Yliopisto- tai AMK-tason koulutusta alaan liittyen ei vielä suoranaisesti ole. Nähtiin, että esimerkiksi AMK-tasolle voitaisiin luoda joku mukaeltu koulutusohjelma olemassa olevista. Esitettiin, että luonnontuotealan kokonaisuuksia voitaisiin esimerkiksi sisällyttää valinnaisiksi elintarvikeinsinöörien tutkintoon jossakin oppilaitoksessa. Tähän liittyen on tehty aloitteita jo aikaisemminkin.

Jo toimivien yrittäjien koulutuksen osalta nousi esille, että yksin yrittäjien on kuitenkin vaikeaa osallistua koulutukseen. Verkkokoulutus voisi periaatteessa toimia tässä jonkinlaisena ratkaisuna. Koulutuksen kehittämistarpeita nähtiinkin olevan erityisesti täydenniskoulutuksen puolella. Ajantasainen täydenniskoulutus alan yrittäjille, kehittäjille ja kouluttajille olisi saatava pystyyn.

Luonnontuotealan toiminta voi hyvin olla ympärivuotista itsessään. Kuitenkin nähtiin, että esimerkiksi Lapissa voisi rakentaa ympärivuotisuutta pyrkimällä yhdistämään luonnontuotealaa ja matkailua. Työntekijä voisi esimerkiksi toimia matkailun piirissä sesonkina eli talvikauden, ja sitten siirtyä luonnontuotealan yrityksen kiireapulaiseksi kesäkaudelle. Moni pienyritys alalla on myös yhdistänyt luonnontuotteet osaksi muuta elintarvikekauppaa ja välttämättä isoin osa yrityksen toiminnasta ei edes pohjaudu luonnontuotteisiin.

Isoimmilla yrityksillä ei haastateltavien mukaan ole ongelmaa sijaistyövoiman saannissa, vaan järjestelyt tehdään usein yrityksen sisäisesti. Pienillä yrityksillä tilanne on kuitenkin toinen, eikä oikein ratkaisua siihen, miten tätä ongelmaa voitaisiin helpottaa tullut esille haastatteluissa.

ELINTARVIKEALA

Koulutus- ja yrittäjäbarometrien mukaan työvoiman tarve ei nouse esiin keskeisiksi ongelmiksi

elintarvikealalla. Tilanne kuitenkin vaihtelee eri puolilla maata. Etenkin syrjäseuduilla voi olla vaikeaa löytää erikoisalan osaajaa, esim. juustomestaria. Koulutustarjontaa on olemassa myös yrityksille runsaasti, jopa ehkä liiankin kanssa. Koulutuksen haasteena on yrittäjien arjen kiireisyys, miten yrittäjä saadaan osallistumaan koulutukseen muun toimintansa ohella. Erialaisten oppimisympäristöjen ja koulutusmenetelmien suunnittelussa on tarpeen ottaa huomioon, miten koulutus voisi tapahtua yrityksessä itsessään tai olla riippumaton ajasta tai paikasta. Verkkokoulutusta on jo hyvin saatavilla. Uusia menetelmiä kaivataan silti edelleen. Koulutus ei saisi olla enää pelkästään sitä, että istutaan luokkahuoneessa ryhmänä, vaan siihen pitäisi saada variaatiota, esimerkiksi enemmän vierailuja yrityksiin ja yhteistyöprojekteja ”oikean elämän” kanssa. Pienteurastamoalalle todettiin olevan hankala löytää uutta työvoimaa, etenkin sellaista joka olisi heti valmis töihin. Lihanleikkaamoissa onkin töissä paljon ulkomaalaisia henkilöitä. Jonkinlainen imagonkohottamiskampanja voisi olla tarpeen. Tässä voitaisiin käyttää ehkä hyväksi esim. pienteurastamoiden inhimillisempiä oloja pienissä yksiköissä. Myös uusia yrittäjiä on vaikea löytää. Tällä hetkellä jatkajaa etsitään pääasiassa omasta suvusta.

Etenkin pienissä yrityksissä toiminta on haavoittuvaa, mikäli yrittäjä sairastuu tai tarvitsee lomaa. Isoimmilla yrityksillä on käytössään yhteisiä varamiespooleja, joista pystytään rekrytoi-

maan lisätyövoimaa tarvittaessa. Haastateltaville oli kuitenkin hankala pohtia sitä, minkälainen, jos minkäänlainen, järjestelmä voisi olla mahdollinen maaseudun pienyrityksille. Ravintola-alalla varamiesspalvelusta hankitaan tarvittaessa työvoimaa. Se, voitaisiinko tätä laajentaa muille elintarvikeyrityksien aloille, voisi olla kokeilun arvoinen pilotti. Pienissä yrityksissä, joissa yrittäjä on monesti ”sekatyömies”, varamiestä edes operatiiviseen työhön voi olla kuitenkin vaikea löytää. Yksi näkökulma oli myös, että palkkaukseen pitäisi saada erilaisia joustomahdollisuuksia ja uusia järjestelyitä. Myös työntekijäpuolelta voitaisiin olla valmiita joustamaan. Kynnys palkata uusi ihminen töihin kokopäiväisesti on tällä hetkellä suuri. Erilaiset järjestelyt, kuten työvoimapankki voisivat madaltaa kynnystä ja auttaa yritystä saamaan lisävoimaa tarvitsemaan sesonkeina. Myös erilaiset yrittäjien yhteistyöringit nähtiin ratkaisuna tilapäisen työvoiman tarpeeseen.

Eri toimialojen strategioista esille nousseet kehittämistarpeet liittyen koulutukseen, osaamiseen ja ympärivuotisuuteen on koottu liitteeseen 4.

3.5 MUUT HAASTATTELUISSA ESILLE NOUSSEET TOIMENPIDE- EHDOTUKSET

MAASEUTUMATKAILU

Maaseutumatkailun osalta toivottiin erityisesti, että päättäjille ja yleiseen keskusteluun tuotaisiin vahvemmin näkemystä siitä, että maaseutumatkailu on ammattimaista yritystoimintaa eikä harrastelijoiden puuhastelua. Haluttiin, että maaseutumatkailu nostettaisiin samalle tasolle muun elinkeinotoiminnan kanssa. Maaseutumatkailu tuo tuloja maaseutualueille monella eri tavalla (suorat ja välilliset vaikutukset). Tämä haluttaisiin nostaa esille keskusteluun matkailun kehittämisestä. Lisäksi toivottiin enemmän myönteistä näkökulmaa alan tiedottamiseen median ja lehdistön kautta. Haastateltavien mukaan tällä hetkellä media tuntuu kaikessa tiedottamisessa keskittyvän enemmän negatiivisiin asioihin. Tämän sijaan voitaisiin tuoda esille hyviä esimerkkejä ja sitä kautta myös osaltaan saada nostetta toiminnan kehittämiseen ja alalle ylipäätään.

GREEN CARE

Varsinaisen osaamisen lisäämisen ohella esille nousi haastattelussa tarve yleisemmälle teemasta tiedottamiselle. Erityisinä kohderyhminä nähtiin

päättäjät, terveydenhuolto- ja sote-alan henkilökunta ja julkisen hallinnon edustajat. Tavoitteena olisi, että esimerkiksi jokainen lääkäri olisi kuullut teemasta ja sen mahdollisuuksista. Tiedotuksen osalta nähtiin, että kysymys on lähinnä resurssipuolasta. Toimijaverkosto on jo olemassa, ministeriöt tosin vielä seuraavat alan kehitystä sivusta.

Green Care -toimintaan liittyen on suunnitteilla kansallinen koordinaatiohanke (maaseutuohjelma). Alalla onkin kansallinen yhteistyönähty tarpeelliseksi. Toimialalle on tehty SITRA:n toimesta yleisen tason toimenpideohjelma (Särkkä, Konttinen & Sjöstedt, 2013). Nähtiin, että sitä olisi syytä jollakin aikajänteellä tarkentaa, tuskin kuitenkaan ihan heti. Lisäksi haastatteluissa nousi esiin, että alan kehittämistarpeet olisi syytä näkyä myös toimintaan liittyvien hallinnonalojen strategioissa ja sivustoilla.

ELÄINTENHOITOALA

Pieneläintoimintaan liittyen alalla toimii monta erilaista järjestöä, jotka ovat hyvinkin erikoistuneita omaan toimintaansa. On olemassa esimerkiksi eläinhierojien kansallisia järjestöjä, eläinten kouluttajien järjestö sekä uutena eläintrimmaajien oma järjestö. Klinikkaeläinhoitajien edunvalvonta kuuluu puolestaan ERTO:n alle. Eläinhoitolaitto ei ole vielä järjestäytynyt. Lisäksi eläinlajeittaan on olemassa omia järjestöjään runsaasti (esim. Kennelliitto, Hippos jne.), jotka myös linkittyvät teemaan. Tarpeeseen kansallisesta yhdistävästä toimijasta nousi esille kahdenlaisia näkemyksiä. Toisaalta koettiin, että voisi olla hyvä, jos olisi olemassa laajempi katto-organisaatio, jonka kautta uusia ideoita ja tuotekehitystä yhdistämällä erilaisia toimintoja voitaisiin viedä eteenpäin. Toisaalta taas koettiin, että toiminnat ovat liian erilaisia, jotta yhteisestä järjestöstä olisi tarpeeksi hyötyä yrittäjille käytännön tasolla. Yhtenä välimuodon ratkaisuna esitettiin esimerkiksi Green Care -toiminnan alle perustettavan Eläinavusteiseen toimintaan keskittynyttä ”alaryhmää”, joka osittain rikkoisi kuitenkin eri eläinlajien järjestöjen välisiä raja-aitoja.

Eläintenhoitoalalla on tapahtunut ja tapahtumassa selkeä murros. ”Vanhankansan toimintatapojen” rinnalle on nousemassa laajalti tutkimukseen perustuvia uusia toimintatapoja. Kuitenkin asenteet vanhojen toimitapojen puolesta elävät sitkeästi. Osa alan ammattilaisista ei olekaan välttämättä päivittänyt tietoaan. Osittain tämä on kiinni myös asenteista. Myöskään asiakkaiden tietämys ei ole kovin korkealla tasolla. Toivottiin, että uusia linjoja ja toimintatapoja saataisiin tuotua esille yleisen tiedotuksen ja asennemuokkauksen avulla.

KALATALOUS

Yhtenä keskeisenä kehitettävänä seikkana nähtiin yleinen asennemuokkaus ja tiedotus. Kaupallinen kalastus ei tuhoa kalakantoja, mikä on ehkä tosinan esillä oleva mielipide. Tämä puolestaan aiheuttaa hankaluuksia ammattikalastajille pääsyssä kalastusalueille ja kalastusoikeuksien vuokraamisessa. Neuvonta on tehnyt hyvää työtä asennemuokkauksen suhteen ja edistymistä on tapahtunut. Kuitenkin asian tiimoilta on vielä töitä jäljellä. Lisäksi haastateltavat halusivat korostaa, että tuontikalaa on tällä hetkellä välttämättömyys kalanjalostusteollisuudelle (n. 2/3 jalostetusta kalasta on tuontikalaa) eli siihenkään ei saisi suhtautua liian negatiivisesti. Eri kalalajit ovat myös tavallaan eri tuotteita eli esimerkiksi lohta ei voida korvata järvikalalla, vaikka saatavuusmahdollisuus olisikin. Ensisijaisesti toivottiin myös, että kala pystyttäisiin nostamaan mukaan elintarvikealan kehittämiss Hankkeisiin huolimatta ehkä toiminnan erillisistä rahoituspohjista (EU:n kalatalousrahasto). Ei ole mielekästä erotella kalaa muista elintarvikkeista esimerkiksi lähiruokahankkeissa.

RIISTA-ALA

Eläinkatselutoiminnan osalta tuotiin esille, että eläinkatselun mahdollisuutta ja aikaansaatuja tuloksia kansainvälisenä matkailutuotteena pitäisi tuoda entistä paremmin esille ja alan kehittäjien tietoisuuteen. Se on yksi erittäin potentiaalinen riistaressurssin ja luonnonvaraisten eläinten ”hyödyntämismuoto”, jonka kasvupotentiaali on hyvä. Kasvun näkymiä maaseutumatkailussa on etenkin kansainvälisellä puolella ja wildlife watching on sen suhteen yksi kärkituotteistamme. Tällä hetkellä toiminta on keskittynyt enemmän suurpetoihin, mutta toimintaa voitaisiin laajentaa myös muille alueille ja eläinlajeihin (esimerkiksi Saimaan norppa, kalasääksi, linnut ylipäättään).

LUONNONTUOTEALA

Erillisenä asiana luonnontuotealalla nähtiin tärkeäksi pyrkiä edistämään metsien luomusertifointia. Luonnonmukainen raaka-aine mahdollistaisi lukuisien uusien tuotteiden kehittämisen, sekä ennen kaikkea antaisi kilpailuedun markkinoille ja mahdollisesti avaisi kokonaan uusia markkinoita. Samalla saataisiin myös hieman enemmän lisäarvoa jalostusketjun eri vaiheisiin. Lisäksi pitäisi pohdita sitä, miten sertifiointin ylläpito tapahtuu jatkossa valtakunnallisesti.

4 HAASTATTELUISSA MAINITUT ERITYIS- TOIVEET MAASEUDUN ELINKEINOT JA OSAAMINEN -VERKOSTON TYÖLLE

Haastateltavia pyydettiin myös priorisoimaan niitä haasteita, jotka olisivat ensisijaisesti toimenpiteiden tarpeessa ja joihin etenkin MESI-verkoston tulisi tarttua.

Maaseutumatkailun puolelta nostettiin esille erityisenä toiveena MESI-työlle verkostoitumisen merkityksen korostamisen. Yksikään maaseutumatkailuyritys ei tule toimeen yksinään ja tämän seikan tuominen laajaan tietoisuuteen ja keskustelun ylläpitäminen asiasta auttaa alueellisia kehittämistoimenpiteitä. Lisäksi toivottiin, että MESI-työ nostaisi keskusteluun maaseutumatkailun asemaa oikeana ammattimaisena elinkeinona, joka on rinnastettavissa muihin maaseudun elinkeinoihin. Pitäisi pystyä kannustamaan toimivia yrityksiä kehittämään ja jatkamaan toimintaansa. Nähtiin myös, että MESI-verkosto voisi olla omiaan vaikuttamaan siihen, että myös maa- ja metsätalousministeriössä olisi teemaan liittyvä asiantuntija työparina TEM:in henkilöstölle.

Green Care -toiminnan osalta haastateltavat nostivat esille varsin yksimielisesti, että olisi ensiarvoisen tärkeää saada selkeys siihen, minkä hallinnonalan alle Green Care -toiminta kuuluu. Toiminnalle pitäisi löytää oma ”vastuuministeriö”, jonka velvollisuutena olisi myös alan edistäminen. Näin saataisiin alalle myös enemmän uskottavuutta, ammattimaisuutta ja pitkäjänteistä kehittämissä. Kansallisen VOIMaa!-hankkeen aikana on käyty alustavia keskusteluita asiasta, mutta se ei kuitenkaan ole ottanut tuulta alleen. MESI-verkosto ja/tai alan koordinaatiohanke voisivat ottaa asian työn alle ja hyödyntää jo aiemmin tehtyä työtä. Lisäksi yleisempi Green Care -tietoisuuden lisääminen hallinnossa ja päättäjien keskuudessa nähtiin tärkeäksi. Yksittäisenä toimenpiteenä nousi esille myös hoivayrityksen sijaintia koskevan VALVIRA:n ohjeistuksen muuttaminen. Tällä hetkellä ohjeistuksen mukaan hoivayksiköiden pitää sijaita taajamisissa. Tämä hankaloittaa maaseudulle sijoittuneiden yritysten luvansaantia.

Eläintenhoitoalan osalta keskeisimmiksi toimenpiteitoiveiksi nousivat osaavan ammattilai-

sen tunnistamiseen liittyvät seikat. Asiakkaalla itsellään on harvoin kykyä tai osaamista arvioida saamansa palvelun laatua. Alan ammattinimikkeiden suojaaminen olisi yksi keino pyrkiä laauttamaan tätä päämäärää, samoin jonkinlaisen laautumerkin kehittämisen edistäminen alan yrityksille. Lisäksi alan koulutus on hyvin eritasoista. Tähän pitäisi pystyä vaikuttamaan. Samoin alalta puuttuvat EAT (Erikoisammattitutkinto) ja AMK-tason koulutukset. Näitä asioita voitaisiin viedä eteenpäin pyrkimällä keskustelemaan opetushallituksen kanssa asiasta, tuomalla puutetta esille ja pyrkimään löytämään ratkaisukeinoja koulutuksen saamiseksi. Myös tiedotus ja kampanjat asiakkaiden suuntaan auttaisivat laadukasta ammatillista toimintaa erottumaan muista.

Lisäksi esille nousi eläinhierojan toiminnan nostaminen mm. vastuuvakuutusten sekä vakuutuskorvausten osalta eläinfysioterapeuttiin rinnastettavaksi. Tällä hetkellä esimerkiksi hierojat ovat joutuneet pyytämään ”räätälöityjiä” vastuuvakuutuksia toiminnalleen, jolloin hinnat ovat varsin korkeita. Vastaavasti eläinfysioterapia kuuluu esimerkiksi koiran sairaskorvaatuksessa korvattavien hoitojen piiriin, hieronta ei, vaikka kumpakin varten olisi eläinlääkärin suositus kuntouttavana toimintana. Lisäksi nousi esille koulutuksen osalta ihmisyksityöterapeutin ja -osteopaatin pohjakoulutuksen vaatimus ennen kuin on mahdollista erikoistua eläinfysioterapeutiksi tai -osteopaatiksi. Tämä nähtiin haastateltavien mielestä kohtuuttomana ja osittain myös turhanakin koulutuksena.

Kalatalouden osalta nostettiin erityisesti esille hygieniasäädösten tulkinnan harmonisointi alueiden välillä. Lisäksi nähtiin, että vesiviljelyn säädökset ovat varsin tiukat. Yhtenä ensisijaisena kehitettävänä kohteena nähtiin myös vesien kalastusoikeuksien järjestäminen valtakunnallisesti. Lisäksi tuotiin esille, että kala pitäisi ottaa mukaan (ja onkin jo otettu) lähruoka-ajatteluun ja tuoda myös sitä kautta esille kotimaisen raaka-aineen merkitystä ja laatua sekä sen taustalla olevan elinkeinotoiminnan tarpeellisuutta ja eettisyyttä. Ensisijaisesti

toivottiin, että kala pystyttäisiin nostamaan mukaan koko elintarvikealan kattaviin kehittämishankkeisiin huolimatta ehkä toiminnan erillisestä rahoituspohjista (EU:n kalatalousrahasto). Ei ole mielekästä erotella kalaa muista elintarvikkeista esimerkiksi lähiruokahankkeissa ns. teknisistä syistä johtuen. Tähän MESI-ryhmä voisi luontevasti pyrkiä vaikuttamaan. Lisäksi asennepuolella toivottiin pystyttävän tiedottamaan, että ammattikalastus ei tuhoa kalakantoja sisävesissä, mikä on usein yleinen mielipide, joka puolestaan vaikeuttaa osaltaan toimialan kehittymistä. Lisäksi kalan osalta voitaisiin tarkastella lyhyitä alueellisia elintarviketjuja ja niiden toteuttamismahdollisuuksia samoin kuin muidenkin elintarvikkeiden osalta.

Riista-alan keskeisimmäksi kehitettäväksi asiaksi nostettiin asennemuokkaus ja asenteisiin vaikuttaminen. Riista pitäisi nähdä resurssina eikä määrittää sen arvoa vahinkojen kautta (esim. sorkkaeläimet). Vaikka suurempi hirvikanta voi aiheuttaa hieman enemmän esimerkiksi metsävahinkoja, metsästyoikeuksien vuokraamisen avulla tai esimerkiksi hirven tai peuran lihaa hyödyntämällä (myymällä) vahinkojen kustannus voidaan peittää moninkertaisesti. Mikäli riista-alasta halutaan elinkeino, on myös riistakannat pystyttävä pitämään sillä tasolla, että elinkeinolliseen toimintaan on mahdollisuuksia. Tämä vaatii mm. metsätalouden katsontakannan muuttamista, samoin ala tarvitsisi tunnustusta poliittiselta taholta ”oikeana elinkeinona”. Lisäksi mikäli elinkeinotoimintaa halutaan viedä eteenpäin, olisi tarvetta alaa kokoavalle taholle, ”jonkun pitäisi potkia toimintaa vähän eteenpäin”. Riistatilyrittämistä harkitsevilla on myös tarve toimialakohtaiselle neuvonnalle, etenkin toiminnan alkuvaiheessa.

Eläinkatselutoiminnan osalta tuotiin myös esille, että eläinkatselun mahdollisuutta ja aikaansaatuja tuloksia kansainvälisenä matkailutuotteena pitäisi tuoda entistä paremmin esille ja alan kehittäjien tietoisuuteen. Se on yksi erittäin potentiaalinen riistaresurssin ja luonnonvaraisten eläinten ”hyödyntämismuoto”, jonka kasvupotentiaali on erittäin hyvä. Alan tuotekehitykseen pitäisi edelleen panos-

taa ja etenkin yhteisiä markkinointitoimenpiteitä pitäisi saada aikaiseksi sekä pyrkiä laajentamaan markkinoita Euroopan ulkopuolelle

Luonnontuotealan toimijat nostivat muutama kärkeä MESI-työlle. Ykköseksi nousi uuselin-tarvikelain muodostamien esteiden poistaminen yritystoiminnalta. Käytännössä olisi syytä selvittää kansallisesti keskeisten raaka-aineiden uuselin-tarvikelain vaatimukset kuntoon, sillä yksittäisillä yrityksillä ei siihen useinkaan ole mahdollisuutta. Lisäksi pitäisi pyrkiä harmonisoimaan alueelliset käytännöt säädösten tulkinnessa. Isojen toimijoiden osalta esiin nousi kuljetustukien harmonisointi Pohjoismaiden välillä. Nähtiin, että oikea taho tarttumaan tähän toimeen olisi alan kehittämispäällikkö. Näiden lisäksi esille nousi metsien luomusertifioinnin edistäminen. Luonnonmukainen raaka-aine mahdollistaisi lukuisien uusien tuotteiden kehittämisen sekä pääsyn laajemmille markkinoille. Samalla saataisiin myös hieman enemmän lisäarvoa jalostusketjun eri vaiheisiin.

Elintarvikealalla nähtiin, että tärkein asia on madaltaa toiminnan lainsäädännöllisiä esteitä eli pyrkiä vahvemmin riskiperäiseen ajatteluun valvonnassa, yksinkertaistaa säädöksiä sekä harmonisoida alueellisten valvojen päätöksiä elinkeinolainsäädännön suhteen. Olisi tärkeää saada yrittämisen perusasiat yrittämiselle helpommaksi. Samalla kuitenkin todettiin, että säädöstatosta ei välttämättä pidä tinkiä esimerkiksi elintarviketurvallisuuden kustannuksella. Nykyinen säädöspohja on mahdollistanut korkean laatutason syntymisen elintarvikealalle Suomessa. Kyse on lähinnä siitä, miten joustoja voidaan tulkita säädösten osalta ja harmonioida eri alueiden välillä. Muihin kyselyn asioihin, kuten neuvonta, koulutus ja kuntayhteistyö, on olemassa jo suuri joukko toimijoita viemään niitä eteenpäin. Samoin nähtiin tärkeäksi vähentää turhaa byrokratiaa. Esimerkiksi teuraseläinten osalta tuottaja ilmoittaa lähettämänsä eläimet, teurastamo ilmoittaa teurastamansa eläimet uudelleen (kuinka paljon ja mitä) sekä vielä EVIRA hoitaa osan ilmoituksista eläinmääristä eteenpäin.

5 YHTEENVETO

Vaikka eri toimialojen toimintaympäristöön liittyvät haasteet ja kehittämistarpeet ovat osittain hyvinkin toimialakohtaisia, joitakin yhteneväisyyksiä tarkasteltujen toimialojen suhteen voidaan kuitenkin löytää. Selvityksen tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin syytä huomioida haastatteluaineiston pohjautuminen muuttamaan kunkin alan erityisasiantuntijan haastatteluun. Vaikka haastateltaviksi pyrittiin valitsemaan kunkin toimialan kansallisia osajia, kaikki toimialojen kehittämistarpeet eivät välttämättä ole nousseet haastatteluissa esille. Näin ollen pitkälle meneviä yleistyksiä on syytä tehdä varovaisesti. Kuitenkin haastateltujen henkilöiden laajan asiantuntemuksen pohjalta voisi olettaa keskeisimpien ongelmien ja epäkohtien tulleen aineistossa näkyviin.

Yhtenä keskeisenä kehittämistarpeena lähes joka alalla nähtiin säädösten ja tarkastusten alueiden välisen vaihtelun harmonisointi. Tällä hetkellä säädöksissä on liikaa alueellista tulkinnan varaa, joka aiheuttaa epä tietoisuutta ja epäoikeudenmukaisuuden tunnetta yrittäjäkunnassa. Täysin ”kiveenhakattuja” ja kankeita säädöksiä ja ohjeistuksia ei kuitenkaan kannata luoda, sillä niillä tuskin pystytään vastaamaan moninaisen yrittäjäkentän toimintaan. Tällöin varteenotettavana vaihtoehtona nousee esille lähinnä alueellisten valvojaviranomaisten koulutus yhtenäisten tulkintojen kehittämiseksi. Samalla voitaisiin tuoda paremmin esille myös yrityksen kokonaisvaltaisen toiminnan seuraaminen yhden eritellyn osa-alueen sijaan.

Toisena selkeänä seikkana nousevat haastatteluista sekä myös olemassa olevista kehittämissuunnitelmista **ohjeistuksen ja säädösten arkikieliset esitteet.** Mahdollisesti eri toimialojen järjestöt voisivat osallistua ohjeistuksen ”tulkkaukseen” yrittäjän paremmin tavoittamaan muotoon, jolloin varmistettaisiin loppukäyttäjille mahdollisimman selkeät ohjeistukset. **Erilaisten ohjeistusten Euroopan Unionin tasoinen vertailu** nostettiin myös esille usealta toimialalta. Kilpailukyvyyn lisäämiseksi EU:n tasolla nähtiin tarpeelliseksi pysytävä toimimaan säädösten saman tasoisilla tulkinnoilla kuin muutkin EU maat.

Perinteistä yritysneuvontaa nähtiin olevan useimmilla toimialoilla hyvin saatavilla. Usein nähtiin että tämä on myös riittävä taso. **Joillakin aloilla kuitenkin toivottiin, että olisi olemassa kansallisesti muutama toimialan erityisosaaja,** jonka kautta pystyisi helposti selvittämään erilaisia yritystoiminnan vaatimuksia ja edellytyksiä. Erityisesti tämä nousi esille uusilla nousevilla toimialoilla, kuten Green Care, eläintenhoitoala sekä luonnontuotteet. Uusilla toimialoilla nousee esille usein erityiskysymyksiä, joihin ei ehkä varsinaisesti edes löydy kovin paljon ennakkotapauksia, joiden mukaan toimintaa kannattaa kehittää. Samoin selkeitä uudempien toimialojen haasteita oli **koulutuksen yhtenäistäminen, ammattitaidon tunnustaminen ja tunnistaminen** (mm. suojatut tutkintonimikkeet) **ja toiminnan laadun varmistaminen** (erilaiset laatuvaatimukset).

Monella alalla tuotiin myös esille keskeisenä kehitettävänä seikkana **alan esille tuonti varteenotettavana ja ”oikeana” elinkeinona.** Toivottiin eräänlaista imagon kohottamiskampanjaa sekä sitä, että toimialan järjestöt ja muut toimijat sekä heidän mielipiteensä huomioitaisiin tehtäessä heitä koskevia päätöksiä. Lisäksi erityisesti uudemmilla toimialoilla peräänkuulutettiin myös **tunnustamista hallinnon tasolla** eli toivottiin että toimialalla olisi oma selkeä hallinnonalansa, ministeriönsä, jonka alle alan kehittäminen osaltaan kuuluisi. Tällä hetkellä moni tarkastelussa olleista toimialoista on tavallaan usean hallinnonalan välimaastossa eikä näin ollen varsinaisesti ”kenenkään vastuulla”.

Periaatteessa suurin osa toimialoista oli sitä mieltä että alan koulutusta ja osajia on löydettävissä. Toisinaan kuitenkin yrityksen sijainti saattaa asettaa haasteita erityisosaamisen hankkimiseksi sekä **koulutuksen laadussa koettiin olevan melko suurta vaihtelua.** Joillakin uudemmilla aloilla oli myös puutteita eritasoisen (ammattillinen, amk ja yliopisto) koulutuksesta. Nähtiin kuitenkin myös, että sekä koulutuksen laajentamisen että yrittäjyyteen innostamisen kanssa on syytä olla realistinen potentiaalisten markkinoiden suhteen, eikä

suin päin pidä lähteä luomaan uusia yrityksiä, jos markkinapohja ei ole tähän valmis.

Monelta alalta todettiin löytyvän laajasti tutkimusta maailmalta. Joihinkin teemoihin toivottiin tosin enemmän suomalaista tutkimusta sekä **erityisesti peräänkuulutettiin yrittäjälähtöistä ja käytännönläheistä tutkimusta, jonka tuloksia pystyttäisiin välittömästi hyödyntämään** sen sijaan, että tutkimus kulkee liian teoreettisella tasolla. Korostettiin että tutkijan ja yrittäjän tarve tutkimukselle ei ole lähtökohtaisesti välttämättä sama ja tähän toivottiin uusia ratkaisuja. Yksi ratkaisu voisi olla yrityksissä tapahtuva ja yritykset osallistava tutkimus, jossa samalla kun toteutetaan tutkimusprojektia ratkaistaan yrittäjän ongelmaa. EIP-verkostomuotoinen toiminta tähtää juuri tähän lähestymistapaan.

Erilaiset sijaisuus ja lomitusjärjestelmät eivät juurikaan ole käytössä tämän selvityksen toimialoilla, vaikka suuri osa toimialojen yrityksistä on kehittänyt toimintansa ympärivuotiseksi. Isommissa ja vuorotyötä vaativissa yrityksissä sijaisuudet hoide-

taan usein sisäisesti. Pienissä ja etenkin yhden henkilön yrityksissä sijaisuuden järjestäminen on usein käytännössä mahdotonta, sillä toiminta perustuu usein yrittäjän henkilökohtaiseen osaamiseen ja oman kodin tai pihapiirin puitteissa toimimiseen. Hätätilanteissa yrittäjät usein ohjasivat asiakkaita toisille yrittäjille pääasiassa imagosyistä. Tällöin työstä saatu palkka luonnollisesti myös kohdentui sataprosenttisesti tälle toiselle yrittäjälle. Kuitenkin tämän toimintatavan kehittämismahdollisuuksiin löytyi kiinnostusta. Esitettiin, että jos esimerkiksi **eräänlaisen lomitusjärjestelmän** kautta olisi mahdollista saada pientä korvausta vaikka sairastapauksen johdosta edelleen välitetylle työlle, kiinnostuneita pilotoijia löytyisi varmasti.

Monilla selvityksen toimialoilla kynnys ulkopuolisen työvoiman palkkaamiseen on suuri. Useinkaan kokoaikaiseen työhön ei löydy edellytyksiä. Sesonkityövoiman tarve on sen sijaan yleistä. Toivottiinkin **joustoja työvoiman palkkaamiseen** ja uusia keinoja työaikajoustojen ja työaika-pankkijärjestelmien käyttöön ottoon.

LÄHTEET

- Asunta J., Mäkinen-Hankamäki S., Pölkki L. ja Väisänen K. 2013. Elintarvikealan pk-yritysten toimintaympäristö 2013. Maa- ja metsätalousministeriö.
- Hungry for Finland. Eat local. Eat slow. Eat pure Eat Wild. Suomen ensimmäinen ruokamatkailustrategia 2015-2020. Haaga-Helina, Maa- ja metsätalousministeriön ja Visit Finlandin yhteisjulkaisu.
- Hyvinvointimatkailustrategia kansainvälisille markkinoille vuosille 2014-2018. 2014. Visit Finland.
- Jänkkä, S. 2014. Matkailu. Toimialaraportti 5/2015. TEM:n ja ELY-keskusten julkaisu.
- Kansallinen ammattikalastusohjelma 2015. 2010. Maa- ja metsätalousministeriö, 2010.
- Kansallinen metsäohjelma 2015. Metsäalasta biotalouden vastuullinen edelläkävijä. Valtioneuvoston periaatepäätös 16.12.2010
- Kansallinen metsästrategia 2025. 2015. Valtioneuvoston hyväksymä 12.2.2015.
- Kansallinen vesiviljelyohjelma 2015. Valtioneuvoston periaatepäätös. Maa- ja metsätalousministeriä. Kala- ja riistaosasto.
- Keskinarkaus, S., Kinnunen, J., Kämäräinen, J. ja Tikkanen-Kaukanen, C. 2014. No saako sitä väinönputkea käyttää vai ei? Luonnontuotealan yrittäjien haasteita. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, raportteja 146. 2014.
- Kesän luontoaktiiviteettien kehittämisstrategia 2015-2018. 2014. Matkailun edistämiskeskus.
- Kulttuurimatkailun kehittämisstrategia kansainvälisille markkinoille 2014-2018, 2014. Visit Finland.
- Luonnontuotealan teemaryhmä. 2000. Luonnontuotealan nykytilan kuvaus ja kehittämisohjelma vuosille 2000 – 2006. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 3/2000,
- Lähirookaa – totta kai! Hallituksen lähirookaohjelma ja lähirookasektorin kehittämisen tavoitteet vuoteen 2020,
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR. 2014. Mahdollisuuksien maaseutu, Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2014-2020. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 9/2014.
- Moisio, S. 2003. Luonnontuotteisiin liittyvän ope- tuksen nykytila ja kehittäminen. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu nro 8/2003, Luonnontuotealan teemaryhmä
- Riistatalous elinkeinona. Riistapalveluiden ja riis- tatuotteiden kehittämisen haasteet ja toimen- pide-ehdotukset. 2012. Maa- ja metsätalous- ministeriö, Ruralia-instituutti (HY), Suomen Riistakeskus. hankeraportti.
- Rutanen, J. 2014. Luonnontuotteet monipuolis- tuvissa arvoverkoissa – luonnontuotealan toimintaohjelma 2020. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti, Raportteja 145.
- Suomen matkailustrategia vuoteen 2020. 4 hyvää syytä edistää matkailutoimialojen kehitystä.
- Särkkä, S., Konttinen, L. ja Sjöstedt, T. 2013 Luon- nonlukutaito luo liiketoimintaa vihreästä hy- vinvoinnista. Sitra 2013.
- Talvimatkailustrategia kansainvälisille markkinoil- le vuosille 2014-2018. Visit Finland
- Vehmasto, E. (2014). Green Care-toimintatavan suuntaviivat Suomessa. MTT Kasvu, 20.

Liite 1. Haastatellut organisaatiot

Arktiset Aromit ry

Green Care Finland ry

Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti

Kaakkois-Suomen ELY-keskus

Luonnonvarakeskus

Maa- ja kotitalousnaiset ry

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Pohjois-Savon ELY-keskus

Prokala ry

Suomen eläinten kouluttajat ry

Suomen koira- ja hevoshierojat ry

Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry

Suomen maaseutumatkailuyrittäjät ry

Suomen riistakeskus

Suomen teurastamoyrittäjät ry

Wild Taiga-yritysverkosto

Ylä-Savon Ammatti-instituutti

Liite 2. Haastatteluilissa ja aikaisemmissa ohjelmissa esille tulleet neuvonnan tuotekehityksen sekä tutkimuksen kehittämistarpeet ja tavoitteet

Neuvonnan, tuotekehityksen sekä tutkimuksen tarpeet kirjattu satunnaisessa järjestyksessä.

Maaseutumatkailu	Green Care	Eläintenhoitoala	Kalatalous	Riista-ala	Luonnontuotela	Elintarvikela
Tutkimus- ja markkinatiedon parempi hyödyntäminen → matkailualan (myös luonnontuotekäytön) tilastointi virkistyskäytön tilastointiin kehittäminen ja ylläpito; elinkeinon kehittämistä tukevan emakointitiedon tuottaminen ja levittäminen.	Maaseudulle sopivien hyvinvointipalvelumallien kehittäminen (mm. liikkuvat palvelut, monipalvelupisteet, liikkuvia ja jalkautuvia työntekijöitä sekä etäpalveluja ja palvelujen yhdistämisistä muodostuvia malleja).	Normaali yritysneuvonta on toiminut hyvin alalla aloitettavien yritysten apuna, ehkä entien neuvoja ja tukea kaivataan juuri yrittäjämäiseen toimintaan ja liiketaloudelliseen ajatteluun.	Investointi- ja kehittämisturkien avulla tuetaan uusien teknisten ja toiminnallisten innovaatioiden käyttöönottoa ja kehittämistä. Ammatikalaustuksen kehittämissä seuraava sektorin tilaa ja kehittymistä sekä tunnistaa tutkimus- ja kehittämistarpeiden painopistealueita.	Selvitetään edellytykset metsästysmatkailun integroimiseksi luonnontuotekäytön.	Tuetaan tuotekehitystä lisäämällä alan yrittäjien ja asiantuntijajärjestöjen yhteistyötä luoden sekä kooten ja välittään monialaista tutkimus- ja markkinatietoa.	Rahoitus- ja asiantuntijapalveluiden tarve jatkaajien etsimään ja sukupolvenvaihdoksiin. Pienyrityksien arvostuksen kasvattaminen.
Yritysten kasvun ja kehittämisen tukeminen kotimarkinoilla ja kansainvälisesti → Toimenpiteet: yritysten haastavien ja uutuusarvoa sisältävien kehittämissuunnitelmien rahoitus ja asiantuntija-apu; teemapohjaisten tuotteiden ja palveluiden kehittäminen; yhteisvientihankkeet	Green Care -palvelumuo- tojen kehittäminen eri asiakasryhmien tarpeisiin; palvelumarkkinoiden rajoitusten (Hoiva/Voima) mahdollisuuksien hyödyntäminen monialaisessa yhteistyössä.	Neuvontapalveluiden kehittäminen olisi syytä aloittaa niistä tahoista, joilla virkansa puolesta pitäisi olla vastauksia aloitettaville yrittäjille. Näitä ovat esimerkiksi valvontataeläimälääkärit.	Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tuloso- jauksessa painotetaan ammatikalatuksen kohteena olevien kalakantojen arviointia ja kalastuslainsäädäntöä koskevaa tutkimus- ja selvitystyötä.	Selvitetään uutta yrittäjyyttä viestinnän, koulutuksen, yrityskehittämötoiminnan ja veturyritysten avulla.	Yritystutkia nuoren yrittäjän investointeihin; työllistämiseen; mikroyritysten viennin edistämiseen; kasvuyritysten investointeihin ja tuotekehittämiseen sekä pienten yritysten markkinoimien tukemiseen.	Ruokamatkailun kehittäminen.
Varsinaiselle toimialakohtaiselle neuvonnalle ei juuri tarvetta. Sen sijaan korostettiin normaalin yritysneuvonnan ja ennen kaikkea yrittäjämäisen asenteen ja yrittäjäosaamisen vahvistamista alalla. Neuvon- tatominnassa korostuu myös alueellisen verkoston ja osaa- misen merkitys.	Laadunhallintatökalujen kehittäminen ja jalkautta- minen. Haasteena neuvontapal- veluiden pitkäjänteinen turvaaminen.	Eläinlääketieteellistä ul- komaista tutkimusta on saatavilla hyvin, mutta mikäli englanniksi toimi- minen tuottaa haasteita, on myös tiedon lähteille pääsy saatavaa. Etenkin tämä saattaa olla ongel- ma maassuuden yrittäjien sekä ”alaa vaihtaneiden” vanhempien yrittäjien keskuudessa.	Metsästysmatkailun kor- keatasoisen tarjonnan ja palvelun kehittämiseksi tulee rakentaa vapaaehtoi- suuteen perustuva ser- tiointijärjestelmä, joka takaa metsästysmatkailuyrittäjien palveluiden tason.	Kootaan ja välitetään alan tutki- mustietoa yritysisiin, oppilaitok- siin ja hanke-toimijoille esimer- kiksi tietopankin avulla.	Aloitetaan paikallinen tuotan- to ja suoramyynti -ohjelman valmistelu; lyhyitä jakeluket- juja tukevien investointien mahdollistaminen.	Usein pienillä yrityksillä neu- vontapalveluiden ostaminen on resurssikysymys, neuvon- taa hyvin tarjolla. Alueelliset yhteistyökliot tärkeät!
			Kalastuslainsäädäntöä koskevan päätöksenteon perusteena käytetään parasta mahdol- lista tutkimus- ja selvitys- tietoa. Uusi tieto jaetaan tehokkaasti ammattikala- stajien hyödyntäväksi ja hallinnon ja neuvonnan käyttöön.	Metsästysmatkailun kysyn- tää ja valtion mailia vieraille- van metsästäjän palveluiden käyttöön on syytä selvittää.	Kehitetään luonnontuotelaan laadukkaita tuotekokonaisuuksia ja palvelukonsepteja yhteistyös- sä matkailu- ja hyvinvointialan palveluntuottajien kanssa esi- merkiksi koulutusten, eri elinkei- noalojen yhteisten innovaatiopa- nojen ja tiedotuksen avulla.	
				Riistatilaajärjestämisen kehittä- miseksi omalla tai yrityksen vuokraamalla maalla on syytä rakentaa vapaaehtoi- suuteen perustuva sertifiointi- järjestelmä.	Valtion pitäisi osallistua kotimai- sen tutkimuksen rahoitukseen (koko alaa hyödyttävät selvi- tykset).	

<p>Valkokunallisesti joku teema- matkailuun erikoistunut "osaaja", jonka kautta asioita voi helposti lähteä selvittämään.</p> <p>Parannetaan monialayritysten neuvontapalveluita (esim. matkailu on yhdistetty maatilatoimintaan tai muuhun elinkeinoon) → tarve sektorisuuntautuneisuuden sijaan kokonaisvaltaiselle yritysneuvonnalle.</p> <p>Tarkastukset, niihin liittyvät ohjeistukset ja määräykset "yhden luokun periaatteen" mukaan, jossa tarkastuksia tekemässä ja ohjeistusta antamassa yksi henkilö → yritys kokonaisuutena pystyttäisiin järkevämmiin ottamaan huomioon.</p> <p>Matkailukeskittymien ja -verkostojen vahvistaminen → yritysten investointituissa ja maakunnallisen kehittämisen rahan käytössä priorisoitaa keskeistymien vaikutuspiirissä olevaa, verkottunutta liiketoimintaa.</p> <p>Sähköisten järjestelmien kehittämisen myynnin ja tiedonvälityksen tukena.</p> <p>Verkottuminen ja palveluketjujen vahvistaminen.</p> <p>Matkailukeskittymien (aluekoonsuusiain) yhteismarkkinointi kansainvälisesti.</p> <p>Kestävän kehityksen huomioiminen matkailuun liitetöiden prosesseissa ja palvelutarjoannassa → kestävän kehityksen huomioiminen yhdyskunnassa, yrityksissä ja kuluttajien valinnoissa.</p>	<p>Neuvontaa tarjoaville taholle pitää pystyä kerääntämään alan osaamista.</p> <p>Toimialalla ollaan edellä- tuotekehitys- ja edellä- kävijävaiheessa. Asiakas- kunta ja alan markkinat ovat vielä osittain kehittymättömiä → myös neuvonta- ja koulutus- tarjontaan on syytä lähteä kehittämään varovasti.</p> <p>Innostamalla yrittäjille ja uusille toimijoille ei ole vielä automaattisesti asiakaskuntaa tarjolla.</p> <p>Green Care-toimintojen linkittäminen osaksi jo toimivien yritysten tuotevalikoimaa tai rakentamalla heille verkostuutoisesti toteutettuja tuotteita.</p> <p>Tutkimustarpeita: erilaisten palveluiden kustannustehokkuuteen liittyvä tutkimus; lisää toiminnalliseen kumtoutukseseen liittyvää tutkimusta.</p> <p>Alan olemassa oleva kolmannen tutkimus luonnon hyvinvointivaikutuksista keskittyä pääasiassa tällä hetkellä ns. tervisiin ihmisiin. Oisi tarpeen laajentaa sitä myös erityisryhmiin ja kuntoutujiin.</p> <p>Ajatus alan oman ammattilehden perustamisesta.</p> <p>Alan toimivilla yrityksillä ja hankkeilla voisi olla oma roolinsa vaikuttavuusarvioinnin keräämisessä.</p>	<p>Lisää suomenkielisiä ja suomenalaista tutkimusta liittyen eläinten käyttäytymiseen ja hyvinvointiin ihmisen ja eläinten vuorovaikutukseen, esim. eläinavusteisessa toiminnassa; muista eläinlajeista kuin koirasta ja hevosesta terapian tukena; eläinten hyvinvoinnin tutkimusta Green Care-palveluihin liittyen.</p> <p>Tutkimuksen pitäisi tuottaa käsitystä asioihin, jotka olisivat suoraan siirrettävissä käytännön toimintatapoihin ilman, että niitä pitää vielä vuoottaa lisätukiin.</p> <p>Tutkimustietoa pitäisi saada paremmin myös käytäntöön, mahdollisia kanavia: erilaisten yhdistysten tiedotustilat tai kokoukset, erilaiset koulutukset, ammatit- ja harrastelehdet, SOME → tieto pitäisi olla käännettävää ja yksinkertaistettua.</p>	<p>Edistetään suomalaisen luonnonkalan ja ravun kuitusta Suomessa. Pyritään turvaamaan kalan ja ravun viennin edellytykset.</p> <p>Edistetään kotimaisen kalan tarjonnan lisäämistä ja siten elintarvikkeiden huoltovarmuutta Suomessa.</p> <p>Etsitään silakalle ja kilohäälläille uusia kannattavia hyödyntämistapoja elintarvikkeena, rehuna tai muuna väkeä-aineena. Selvitetään kalajauhotehtaan perustamisen edellytyksiä Suomessa.</p> <p>Kala- ja raputautitutkimusta ja sen rahotusta kehitetään siten, että tutkimus- ja kehittämisryhmä vahvistetaan myös niiden tautien hallinnan parantamiseksi, jota ei vastusteta viranomaisoimin, mutta joilla on taloudellista merkitystä yritystoiminnalle.</p> <p>Vesiviljelyn kehittämisyhdistys seuraa sektorin tilaa ja kehittymistä sekä tunnistaa tutkimus- ja kehittämistoimintojen painopistealueita.</p> <p>Lisäksi ryhmiä edistää uuden tutkimustiedon levittämistä sekä toimii asiantuntijaforumina Suomen näkemysten valmistelussa EU-tasolle.</p> <p>MMM painottaa sektoritutkimuslaitosten tulosohtauk- sessa sekä kehittämisarvojen kohdentamisessa resurssien suuntaamista määräteliyhin painopisteisiin. (Toivottiin, että Luonnonvarakeskus ei unohtaisi säästöpainaisa alan elinkeinotutkimusta ja pystyisi suuntaamaan rahotusta myös muuhun kuin EU:n asettamiin kalakantojen velvoiteseurantatoihin)</p>	<p>Selvitetään riistaeläinten kuvaustoiminnan kehittäminen, kuten tuoteistaminen sekä markkinointitavat ja -kanavat, yhteistyössä matkailun asiantuntijoiden kanssa. → tehty</p> <p>Järjestetään koulutusta metsä- ja -käsitteistä, jotta oikeapoiselle riistaeläinten voidaan tuottaa korkealaatuista riistatuotteita ja taata elintarvikkeiden osastaminen.</p> <p>Järjestetään koulutusta metsä- ja riistaeläinten riistaeläinten oikeapoisesta myllykemistä, nahana ja turkiksen käsittelystä ja säilyttämisestä, sekä näiden toimenpiteiden merkityksestä tuotteiden jatkojalostamisessa.</p> <p>Selvitetään riistatuotteiden kysyntää ja mahdollista riistatuotteiden markkinointia yhteistyössä markkinoinnin ammattilaisten kanssa.</p> <p>Mikäli oikeasti halutaan lähteä viemään alaa elinkeinoliikkeen suuntaan, pitäisi neuvontaan kiinnittää huomiota esim. yksi kansallinen kuvaus elinkeinollinen neuvonta kuuluu.</p> <p>Mentorointiohjelma kokeneiden yrittäjien ja uusien tulokkaiden välillä.</p>	<p>Yhteistyö lääketieteellistä tutkimustyötä tekevien kanssa kosmetiikkapuolella tärkeää.</p> <p>Markkinoinnissa hyödynnettävissä olevan tutkimustiedon löytäminen samasta paikasta puuttuu tällä hetkellä.</p> <p>Tuotekehityksen ongelmien mahdollisia ratkaisuja: osittaisia tuotteiden valmistamisen ulkoistamista; valmistusprosessien koulutusta; yhteistyötä asiantuntijoiden kanssa (esim. prosessitekniikka).</p> <p>Markkinoinnin haasteisiin ratkaisuina nähdään: pienyritysten yhteistyö (markkinointisuunnat, "yhteismarkkinointiturut"); pienyrityksillä kotikutsut ym. suoramyynit; yhteismarkkinointi (ressut ja monet muut; uudet markkinointipaikat); valtakunnallinen, kosmetiikka-alan verkkoappoportaali; ulkomaan vientien agentit tai pr-toimistot; ei konsultteja; yhteismarkkinointi ulkomaisilla messuilla Suomi-brändinalla (valtion alotteellisuus ja tuki tärkeää); vientitukien myöntäminen myös mikroyrityksille.</p> <p>Luonnontuotealalla ei ole kovin helposti saatavissa toimialakohdasta neuvontaa, muutama alan kansallinen erikoosaaja olisi tarpeen.</p> <p>Yritysneuvojille tietopaketti teemaan liittyen ja siitä, miltä tahoilta voisi lähteä hakemaan lisätietoa.</p> <p>Maakuntiin luonnontuotealan yhteyshenkilöt.</p>	<p>Vaikka perustason neuvontaa onkin hyvin saatavilla, on hienoista puutetta ns. kärkiyrityksille sopivasta neuvonnasta etenkin kansainvälistymiseen liittyen. Lisäksi esimerkiksi erikoisruokavaliointi, logistiikka (verkkokaupan kasvu) ei välttämättä löydy apua perusneuvonnasta.</p> <p>Mahdollinen neuvontapuuhin, josta voisi tarkistaa esimerkiksi alan lainsäädäntöön liittyviä seikkoja nopeasti.</p> <p>Lisää tiedotusta toiminnan kehittämiseen (muu kuin investoinnit) tai koulutukseen liittyvistä tuki- ja hankerahotusmahdollisuuksista.</p> <p>Neuvoja, joka myös avustaisi hankebyrokratian kanssa.</p> <p>Korkealaatuisia tutkimusta paljon, kuitenkin puute soveltavammasta yritysälähtöisestä tutkimuksesta. Yrittäjien ja tutkijain tarpeen yhteensovittaminen</p> <p>Uutta tutkimusta mm. pakkaus- uksiin ja logistiikkarakaisuihin liittyen; uusia ravintoaine- selvityksiä esimerkiksi lampanlihan suhteen; vuotien suolaisuus/riistaa; eläinruuh- siluuvuudesta sekä teurastus- tilanteen vaikutuksista lihan makuun.</p> <p>Eri teemoihin liittyen pieniä tietoisuuksia tutkimustuloksista.</p> <p>Yrittäjiä entistä enemmän mukaan tutkimushankkeisiin, esimerkiksi erilaisten referenssiryhmien kautta.</p> <p>Joku yhtenäinen paikka, esim. nettisivusto, josta tämän alan tutkimus olisi helposti saatavilla.</p>
--	--	--	--	--	---	---

<p>Tutkimus- ja markkinatiedon parempi hyödyntäminen → valtakunnallisen tutkimus- ja tietokannan perustaminen ja ylläpito; elinkeinoiltoimen tutkimustoiminta.</p> <p>Parannetaan luontomatkailun toimintaedellytyksiä lisäämällä tutkimus-, koulutus- ja innovaatiotoimintaa. Uusia painoalueita ovat metsien alueellisten hyötyjen tuotteen ja hyvinvointi- ja terveyshyötyjen tutkimus- ja kehitystyö.</p> <p>Parannetaan tietoverkkojen käyttöä kotimaisessa ja kansainvälisessä tiedottamisessa ja markkinoinnissa.</p> <p>Yrittäjälähtöistä (yrittäjien ideoista lähtevää) sekä yrityskohtaista tuotekehitystä enemmän.</p> <p>Conservation- eli suojelutuotteet ja niiden mahdollisuudet → tutkimusyhteistyö</p> <p>Yrittäjät toivoivat lisää ja toistuvaa tiedotusta hankerahoituksen mahdollisuuksiin liittyen.</p> <p>Enemmän elinkeinoiltoimista tutkimusta → tutkimuskysymysten aiheet enemmän elinkeinolta lähtöisin ja olisi syytä madaltaa kynnystä sille, että yritykset voisivat tuoda omia tarpeitaan tutkimusmaailman tietoisuuteen. Tarvetta myös nopealle selvityksille.</p>	<p>Vesiviljelytuotantoa monipuolistetaan uusiin lajeihin, joilla on hyvät kotimaiset ja/tai kansainväliset markkinat; Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos tekee aktiivisesti uusien lajien viljely- ja markkinaselvityksiä; Rakennetaan infrastruktuuri ja menettelytavat uusien lajien hallitulle ja bioturvallisuudelle kotiuttamiselle; Haetaan aktiivisesti uusia mahdollisuuksia ja erikoistumalajaloja vesiviljelyalalla.</p> <p>Hallinto tukee toimijoiden yritysosaamisen kehittämistä kehittämishankkeiden avulla sekä kannustaa yritystoiminnan pitkäaikaisen suunnitteluun tarjoamalla korotettua investointitukea yrityksille, jotka laativat ns. yritysjoiminnan kehittämissuunnitelman.</p> <p>EU:n erillinen kalatalousrahoitus on mahdollistanut erilaisten koulutus, neuvonta ja tuotekehitystoiminnan eteenpäin viemisen hyvin. Kalatalouskeskuksien neuvonta koskee kuitenkin lähinnä kalavesien hoitoon liittyviä asioita elinkeinonäkökulman sijaan.</p> <p>Teknologian kehitys vesiviljelyssä nykyisin käytössä olevien säädösten hyväksymien järeistämien (esimerkiksi vesienkiertojärjestelmä) suhteen. Edullisempien ratkaisuiden kehittäminen.</p> <p>Kalanjalostuksen sivuvirrat. Onko mahdollista löytää kustannustehokkaita hyödyntämistapoja kalan lajittelussa sivuun joutuville kalalle sekä perkuujätteille samoin kuin ns. vähäarvoiselle kalalle.</p>	<p>Tarvitaan tietoa siitä, millä laisilla liiketoimintamalleilla rista-alan yrittäminen on mahdollista ja millä laisilla tuotteilla markkinoille kannattaa ja voi lähteä → Ollisiin syytä kehittää erilaisia tuotteita, jotka soveltuvat sekä korkeaa laatua etsiville "rikkaille ulkomaalaisille tai yritysasiakkaille" ja hieman vaatimattomampiin puutteisiin sopivia "keskiluokan" tuotteita kotimaansaasiakkaalle.</p> <p>Asiakas- tai markkinaselvitykset käytännössä puuttuvat alialta.</p> <p>Pitäisi kasvattaa elinkeinolisemmin suuntautuneen tutkimuksen määrää</p> <p>Myös eri maankäyttötuotosten talousvaikutusten selvittäminen vertailujen tekemistä varten olisi tarpeen.</p>	<p>Lisätutkimustoiveita: tuotekohtaista tutkimusta markkinoinnissa tarvittavien ja käytettävien terveysväittäimien tueksi. Tällöin raaka-ainepohjainen tutkimus ei yksistään riitä; eritasoisten kosmetiikkatuotteiden osalta olisi saatava tietoa pienempiä investointeja vaativista tuotteista ja niiden valmistusteknologiasta sekä vastaavasti korkeampaa teknologiaa vaativista tuotteista; markkinamenetelmistä ja tuotantoprosessien uusista ratkaisuista.</p> <p>Räätälöityä tiedonvälitystä tutkimustuloksista pienemmille yrityksille.</p> <p>Toimialan oma uutiskirje on tärkeä olla olemassa, Jonkinlainen kysy-vastaa palvelu olisi myös hyödyllinen.</p> <p>Säännöllisiä yrittäjien ja tuottajien tapaamisia, joissa tiedon tarpeita voitaisiin keskustella henkilökohtaisesti tutkijoiden kanssa.</p>
---	---	--	--

<p>Uusina tutkimustarpeina lisää selvityksiä matkailun aluetalousvaikutuksista sekä tarkempia tilastointeja mm. majoittujista teemamatkailijoiden osalta, syväisempää tietoa erilaisten markkinointitoimenpiteiden tehokkuudesta; selvitystä siitä, miten erilaiset säädokset rajoittavat ja mahdollistavat innovaatioiden syntymisen ja kehittymisen alalla</p> <p>Tutkimustiedon välittämisen kehittäminen. Yrittäjillä ja neuvojilla ei ole usein pääsyä tutkimustietokantoihin tai kiinnostusta kahlata läpi teollisia julkaisuja. Esitettiin portaalila, josta teemaan liittyvät tutkimukset ja selvitykset löytyisivät esimerkiksi linkkinä toteutaneiden organisaatioiden kotisivuille. Toivottiin myös räätälöityä viestintää.</p> <p>Tapaustutkimuksen/osalistavan tutkimuksen lisääminen erilaisten pilottikohteiden yhteydessä.</p>			<p>Lisää kuluttajatutkimusta ja kuluttajien preferenssien ja profiileiden selvittämistä. Tutkimus jo nyt hyvin käytännön saavutettavissa. Peräänkuulutettiin enemmän ketterää ja nopeaa tutkimusta, jolla voidaan ratkaista tiettyjä yritysmaailman tarpeita nopeasti.</p>			
--	--	--	--	--	--	--

Liite 3. Haastattelussa ja aikaisemmissa ohjelmissa esille tulleet lainsäädännön ja hallinnon muutostarpeet

Lainsäädännön ja hallinnon muutostarpeet kirjattu satunnaisessa järjestyksessä.

Maaseutumatkailu	Green Care	Eiäntenhoitoala	Kalatalous	Riista-ala	Luonnontuoteala	Eiäntarvikeala
Arvonlisäveroton ja muu kuluutukseen kohdistuva verotus tulee pitää eurooppalaisittain kilpailukykyisellä tasolla; yrittäjien kannalta myös kiinteistövero.	Syytä käydä läpi teemaan liittyvät säädökset erilaisten toimintojen osalta. Yleisenä linjana säätelyn vähentäminen ja byrokraatian helpottaminen. (erit. tuettu työllistämisen)	Kaikkia pienyrittäjiä koskeva lainsäädäntö sekä hallinto. Erilaisten hoitotoimintojen ja siihen liittyvien ammattiryhmien tasavertaisuus esimerkiksi vakautusten suhteen (mm. eläinhierojat vs eläinlääkintä).	Ammattikalastajien vesille pääsyä koskeva kysymys käsitellään osana kalastuslain kokonaisuudesta Edistään muita kuin lainsäädännöllisiä toimia, joilla ammattikalastajat voivat saada toimintaansa riittävät kalastusol-keudet valtion tai muiden kalastuskohtien haltijoiden vesille. Toimet kohdistuvat erityisesti alhyödynnettyihin vesialueisiin.	Määrätään strateginen linja siihen, onko syytä tukea vähä- lukuisten riistalajien sekä tulo- kasriistalajien elinkykyisten ja metsästettävien populaatioi- den syntyminen maahan. Selvitetään uusien pyyntime- neimien käyttöön otettujen mah- dollisuuksia → tulossa Selvitetään kanaintujen met- sästysohjelmien väljentämisen mahdollisuudet ja sen kestävä toteutus --> toteutettu	Verokäytänteet tulisi harmonisoida luonnon- tuotteisiin liittyen koko maassa Kosmetiikkarekisteriin liittymistä pienyritysten ja vain luonnonkasveja käyt- tävien yritysten tuotteiden rekisteröinnin osalta tulisi yksinkertaistaa (esim. ohikukureitti).	Kehitetään edelleen kansallista elintarvike- lainsäädäntöä siten, että EU:n sallimat joustot paikalliseen tuotantoon otetaan täysimääräisesti käyttöön. Selvitetään elintarvike- lainsäädäntömuutosten vaikutuksia alan pk-yritysten toimintaa. Lainsäädäntöasioiden yksinkertaistaminen. Omavalvonnan vaati- musten ja tulkintojen yhtenäistämisen vira- nomaistoinnissa. Pakkausmerkintöihin selkeät ohjeet. Tärkeää selvittää sää- däntömuutosten vaikutusta elintarviketurvan toimintaan pk-kentällä. Eri hallintotoimijoiden välille parempaa yhteis- työtä ja sen kehittämistä.
Henkebyrokraatian pienentäminen mahdollisimman pieneksi.	Kaikki toimenpiteet, jotka tähtäävät Palveluseteli-käyt- täntöjen yleistymiseen Hevosterapiaan liittyvät KELA-korvaukset → erilaisia kokeiluprojekteja Yrittäjyyttä koskevat porras- teltut ALV:n poistot. Selkeys siihen, mikä hallinnon alla Green Care -toiminta kuuluu → toi- minnalle pitäisi löytyä oma vastuuministeriö. Green Care -toiminta tunne- taan varsinkin huonosti vira- nomaistoinnissa (esim. AVI) → tiedotusta näille taholle.	Alan yrittäjien on hankala päästä Maatalousyrittäjien eläkelain (MYEL) mukainen vakuutuksen piiriin. Alv-verotuksen yhtenäistä- minen. Ihmishierojien toi- minta on alv-verotonta, kun taas eläinpuolella palvelu- maksuun lisätään alv. Alialla on osaamiseltaan hyvin eritasoisia yrittäjiä ja palveluita → alan am- mattitukintomikkeiden suojaaminen tai vaihtoeh- toisesti jonkinlaisen "jout- senluppuimerkin" kehittämi- nen alalle. Tilapäistyvoiman palk- kaaminen pitäisi saada sekä byrokraattisesti että säästönsäilyttämiseksi Tilapäistyvoimien palk- kaaminen pitäisi saada sekä byrokraattisesti että säästönsäilyttämiseksi Tilapäistyvoimien palk- kaaminen pitäisi saada sekä byrokraattisesti että säästönsäilyttämiseksi	Metsähallituksen tulosohjauk- sella huolehditaan siitä, että sen hallinnassa olevat vesialueet ovat lähtökohtaisesti ammatti- kalastuksen käytettävissä ja että metsähallituksen noudattamat menettelyt ja soveltamat luvat mahdollistavat ammattikalastuk- sen pitkäjänteisen suunnittelun. Osana kalastuslain kokonai- suudistusta ja yhteistyössä maanmittauslaitoksen kanssa selvitetään vesienomistuskäi- köiden kannustamista yhdistyä suuremmiksi yksiköiksi. Maa- ja metsätaloustuote- riö vaikuttaa EU:n yhteiseen kalastuspolitiikkaan kuuluvien säädösten valmisteluun ja pää- töksentekoon siten, että niissä otetaan huomioon Suomen kalastuslainsäädännön, tar- peet ja olosuhteet.	Selvitetään lainsäädännölliset ja biologiset toimintaedelly- tykset riistan tarhaamiseen tarhassa tapahtuvassa met- sästysohjelmassa. Selvitetään lainsäädännöllis- ten esteiden helpottamista riistatylittämisen kannalta. Selvitetään lainsäädännölliset ja tukipoliittiset esteet maa- tilan siirtymä pääelinkeinot- taan riistatilaiksi	Luonnonkasvien ja - tuot- teiden markkinoinnin helpottaminen sallimalla niiden tutkittujen vaikut- tusten mainitseminen tuotepakkausissa Luonnonkasvien ja - tuot- teiden markkinoinnin helpottaminen sallimalla niiden tutkittujen vaikut- tusten mainitseminen tuotepakkausissa Uuselintarvikelaki: Haas- teita tuovat säädökset erillaiset tulkinnet eri ja- senmaissa. → Suomessa pitäisi: kaikki yrittäjien tar- vitsema tieto (uuselintar- vikelaki-ohjeistus) pitäisi olla saatavilla kootusti ja omalla kielellä, niiden	

<p>Sellaisten lento- ja muiden ylikansallisten verojen vastustaminen keskeistä, jotka perustuvat matkan pituuteen ja jotka syrjivät Suomen kaltaisia reuna-alueita.</p>	<p>Green Care - lupa- ja säädösviidako. Uudistumassa olevan eläin-suojelulain valvonta -> koulutusta valvoville eläin-lääkäreille. Husky-safarin järjestäjien osalta kulkukorkeudet reiteille ja mahdollisuus saada niitä entistä laajemmin käyttöön. Jonkinlainen laatu-merkki safarijärjestäjille. Keskustelu mahdollisesta alv-rajan nostosta pahimillaan lisää "harmaata taloutta". Kotitalousvähennyksen mahdollinen laajentaminen ainakin osittain koskemaan myös lemmikkieläimille tarjottavia palveluita (esim. ulkoilutuspalvelut).</p>	<p>Huolehditaan siitä, että kalastus-vaatimukset täyttävät perustusten vahvistuessa ja että kestävä kalastuksen kamalita perusteet-tomat rajoitukset poistetaan. Pyritään varmistamaan, että taloudellinen yhteys ammattikalastuksen tuotannon tekijöiden (alukset ja kiintiöt) ja suomalaisen kalastuselinkeinon kesken säilyy. Selvitetään hallinnon, tutkimuk-sen ja elinkeinon kanssa yksikökohtaisten kiintiöjärjestelmien (IQ/ITO) soveltamismahdollisuus. Kehitetään kalastusta koskevaa elintarvikelaínsäädäntöä siten, että byrokraatia voidaan vähentää. Julki-sen vallan puuttumista ammattikalastuksen harjoittamiseen minimoidaan kestävä kalastuksen kamalita tarpeellisiin kalakantojen säilyttämistoimenpiteisiin. Edistetään laínsäädännön keinoin valikoivia kalastusmenetelmiä nuorten kalojen suojelemiseksi. Huolehditaan yleisen kalatalo-USEDUN VALVOMASTA siten, että vesien tila ja käyttö sekä vesirakentaminen eivät heikentäisi kalakantojen säilyttämistä ja lisääntymistä ja että muutostilanteissa ryhdytään laínsäädännön edellyttämiin kompensoiviin toimiin. Pyritään varmistamaan, että kalan vierasainetta koskeva EU-lainsäädäntö mahdollistaa Itämeren alueelta pyydetävän kalan. Huolehditaan poistokalastusjärjestelmän käynnistämisen edellyttämistä selvityksistä ml. mahdollisuudesta ottaa käyttöön ammattikalastajille kondemnetta-va käynnistystukijärjestelmä.</p>	<p>Selvitetään haaskaruokinnan laínsäädännölliset pelisäämöt "(kuvaustoimintaa ajatellen). -> tulossa Eläintenkasvelutoiminnan osalta tuomrosu siitä, että metsäsyysaikoja ja rajoitteita voitaisiin joustavasti käyttää kasvelutoiminnan turvaamiseksi. Alueellisia rajoituksia karhunsämsäsykskeen katseluokojen ympäristössä. Kannanhoidollinen suden-metsäsyyskokeilu aiheuttaa epävarmuutta. Toivottiin, että tiettyjä laumoja voitaisiin jättää metsäsyksen ulkopuolelle. Katseltavien lajien metsäsyys ylipäätään on imagollinen ongelma Riistailian käyttöön ja jalostamiseen liittyen hygienia-määräykset ovat joskus alan toimijoille hankalia toteuttaa. Nämä kuitenkin ovat samat kaikille elintarvikkeisiin liittyville yrityksille.</p>	<p>kasvien osalta, jotka ovat sallittuja ravintolisissä, tulisi selvittää onko niillä näytöä myös laajem-masta käytöstä jolloin ne voitaisiin hyväksyä elin-tarvikkeyttöön eikä vain ravintolisiin; niiden kasvun osalta, joissa käyttö-historiatietoa ei ylipäätään yrittäjiltä ja kirjallisuudesta kaikki saatavilla oleva tieto, jotta uuselintarvikes-tatus saataisiin selvitetty; niiden kasvien osalta, joista tietoa ei löydy tarpeeksi ja uuselintarvikkeprosessi tulee ainooksi vaihtoeh-doksi, tulisi selvittää kas-vinosten käyttöurallisuus yhteisesti yleishyödyllisen toimijan (tutkimusorga-nisaation tai hankkeen) toimesta. Pakkauksiin ja terveysväit-tämiin liittyvät säädökset (vrt. elintarvikeala). Olisi ehdottoman tärkeää saada näistä yhtenäiset tulkinnot EU:n tasolla. Kuljetustukien harmoni-soinnin tarve Pohjoismai-oden välillä Lain ja ohjeistuksen sel-kokielisyys ja välittäminen yrittäjälle helposti omak-suttavassa muodossa. Viranomaisille olisi jär-jestettävä koulutusta tulkittojen harmonisointia varten.</p>
---	---	---	--	---

Sisävesien osalta etenkin kalavesien osuuskien omistajien yhdistäytyminen kokonaisuuksiksi tärkeää.

Kustannukset yhdistymiseen mm. maanmittauslaitoksen puolelta pitäisivät olla kohtuullisia.

Elintarvikelainsäädännön vaihtelevat tulkinnat.

Seurantaa säädösten erilaisista tulkinnosta, jotta toimintaa pystytään paremmin yhtenäistämään.

Raaka-aineen jäljitettävyyden ja vuoden 2015 alussa voimaan tullut säädös jäljitettävyyksivaatimuksista.

Vesiviljelyä säätelevä ympäristölainsäädäntö. Eriarvoisessa asemassa suhteessa vesiviljelyn alneuttamaan kuormitukseen verrattaessa esimerkiksi maa- tai metsätalouteen.

HUOMI Kalatalouteen liittyen on olemassa monia etujärjestöjä sekä alkutuotantoon että jalostuspuoleen liittyen, jotka ajavat sekä kalatalouden että kalastuselinkeinon asiaa. Nämä tahot ovat parhailaan uusimassa kansallisia ohjelmia teemaan liittyen yhteistyössä kentän kanssa. Suuri osa säädöksin liittyvistä haasteista on jo työn alla.

Liite 4. Haastatteluisia ja aikaisemmissa ohjelmissa esille tulleet koulutukseen, osaamiseen ja ympärivuotisuuteen liittyvät kehittämistarpeet

Koulutuksen, osaamisen sekä ympärivuotisuuden tarpeet on kirjattu satunnaisessa järjestyksessä.

Maaseutumatkailu	Green Care	Eläintenhoitoala	Kalatalous	Riista-ala	Luonnontuotela	Elintarvikeala
Matkailualan koulutuksen kehittäminen ja osaamisen parantaminen → Toimintatavoitteet: Koulutustarjontaa kehitetään työvoimatarpeen mukaisesti, painopiste töiden aseena koulutuksessa; Työperäistä maahanmuuttoa lisätään; Työperäisten maahanmuuttajien suuntautumis- ja koulutus- tarjontaan ja työharjoittelun keinoin.	Koulutustarjonnan monipuolinen kehittäminen, oppilaitosten erikoistumisen syventävien opintojen suhteen. Yhtenäisen laatu- ja koulutuksen aloittaminen. Tutkivan ja kokemuksellisen oppimisen korostaminen ja moniammatillisten ryhmien suosiminen. Uusien koulutuskokonaisuuksien luominen hankkeiden kautta.	Tutkintoja ei ole nimisluokiteltu, sisältöjä koulutukselle ei ole määritelty → tallia heikellä koulutus- ja sen laatu on varsin kirjavaa → olisi erittäin tärkeää edetä kohti tasalaatuisempia koulutuksia. Yksityiset kurssikeskukset ym. toimivat puhtaasti liiketaloudellisesti ajatellen, jolloin koulutusten hinnat ovat varsin korkeat ja ennakkoavaimuksia tai karsintaa osallistujien keskukselle ei juuri ole.	Toteutetaan mestari-kisällihanketta ja vakiinnutetaan kalatalousala viedä entiseen tapaan. AMK-tasoinen opetus on lähes loppumassa ja sitä on suunnattu maahanmuuttajille kotimaisen opiskelijä-aluksen puuttuessa. Yliopistopuolelle kaivat- tuisiin enemmän elinkeino- ja nuoruusalaan vesi- ja viivijällykoulutusta. → Isommat vesienviljelylaitokset ovat toisinaan kaivaneet akateemista työvoimaa. Kalanjalostukseen liittyvät työtehtävät edellyttävät useita elintarvikealan koulutusta, jota on melko hyvin saatavilla.	Mikäli riista-alaista halutaan vakavasti otettavaksi, mahdollisesti ympärivuotinen elinkeino, pitäisi saada enemmän todellisia ammattilaisia alalle. Koulutusta on tarjolla hyvin ottaen huomioon alan pienen koon. Kuitenkin harva esimerkiksi alan ammattilaisen koulutuksen käynnistää alalle. Järjestetään koulutusta metsä- ja sähkösäätöalasta riistatutkijaksi ja -käsittelijäksi, jotta voidaan tuottaa korkealaatuisia riistatutkijain ja taata elintarvike- ja taatun osaamisen.	Kehitetään luonnontuotelaan koulutusta eri koulutusaloilla. Varmistetaan alan ammatillisen koulutuksen kattava ja työelämäntarjonta eri osissa maata sekä kehitetään korkealaatuisen luonnontuotelaan koulutuksen haasteena on yrittäjien arjen kiireisyys. Lisätään yhteistyötä alan koulutuksen järjestäjien, eri koulutusalojen, tutkimus- ja kehittämissääntöjen ja yritysten välillä. Vahvistetaan alan perus- ja soveltavaa tutkimusta korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa eri keinoin, muun muassa alan tutkimusohjelman ja tohtoriohjelman toteuttamisen avulla. Koulutetun henkilökunnan arvostuksen kasvattaminen alalla. Luonnontuotelaan koulutuskokoonpanon osaksi olisi hyvä saada vielä nykyistä enemmän sisälle myös muuhin tutkintoihin, kuten esim. matkailupuolelle, elintarvikepuolelle jne.	Koulutus ja yrittäjätarpeiden mukaan työvoiman tarve ei nouse esim keskeiseksi ongelmaksi elintarvikealalla. → tilanne vaihtelee eri puolilla maata. Koulutuksen haasteena on yrittäjien arjen kiireisyys. Erialaisten oppimisympäristöjen ja koulutusmenetelmien suunnittelussa on tarpeen ottaa huomioon, miten koulutus voisi tapahtua yrityksessä itsessään tai olla riippumaton ajasta tai paikasta. Koulutus ei saisi olla enää pelkästään sitä, että istutaan luokkahuoneessa ryhmänä, vaan siihen pitäisi saada variaatiota Etenkin pienissä yrityksissä toiminta on haavoittuvaa, mikäli yrittäjä sairastuu tai tarvitsee lomaa. Palkkaukseen pitäisi saada erilaisia joustomahdollisuuksia ja uusia järjestelyitä. Myös työntekijäpuolelta voitaisiin olla valmiita joustamaan. Yrittäjien yhteistyöryhmiin yhtenä ratkaisuna tilapäisen työvoiman tarpeeseen.
Enemmän yrittäjäkavatus- ja matkailun liiketoimintalogiikan ymmärtämistä. Nyt koulutus keskittyy usein vain itse suorittavaan työhön.	Green Care -sisällöt tutkintokoulutuksiin; tutkintokoulutusten sisältöjen vakiintumisen varmistaminen.	Aikaisempi tausta pieneläimistä tai pieneläinharrastuksesta olisi hyvä pääsyvaatimus esimerkiksi eläinlääkärin koulutukseen.	Yliopistopuolelle kaivat- tuisiin enemmän elinkeino- ja nuoruusalaan vesi- ja viivijällykoulutusta. → Isommat vesienviljelylaitokset ovat toisinaan kaivaneet akateemista työvoimaa. Kalanjalostukseen liittyvät työtehtävät edellyttävät useita elintarvikealan koulutusta, jota on melko hyvin saatavilla.	Järjestetään koulutusta metsä- ja sähkösäätöalasta riistatutkijaksi ja -käsittelijäksi, jotta voidaan tuottaa korkealaatuisia riistatutkijain ja taatun osaamisen.	Luonnontuotelaan koulutuskokoonpanon osaksi olisi hyvä saada vielä nykyistä enemmän sisälle myös muuhin tutkintoihin, kuten esim. matkailupuolelle, elintarvikepuolelle jne.	Etenkin pienissä yrityksissä toiminta on haavoittuvaa, mikäli yrittäjä sairastuu tai tarvitsee lomaa. Palkkaukseen pitäisi saada erilaisia joustomahdollisuuksia ja uusia järjestelyitä. Myös työntekijäpuolelta voitaisiin olla valmiita joustamaan. Yrittäjien yhteistyöryhmiin yhtenä ratkaisuna tilapäisen työvoiman tarpeeseen.
Erialaista uusia mahdollisuuksia työajankäyttöön ja työaikapankkijärjestelmien käyttöön	Green Care -markkinat ovat vielä osittain kehittymättömät ja liittämällä teema muun koulutuksen osaksi, opiskelija turvaa paremmin työnsaantinsa tai yritysmahdollisuutensa.	Osa koulutuksesta on koettu liian teoreettiseksi ja käytännön harjoittelun määrä liian vähäiseksi, jotta sen pohjalta voisi olla mahdollista perustaa omaa yritystä.	Alialla jo toimivien henkilöiden osaamisen tunnistaminen. Ihmispsykiatrian ja -osteopaatin pohjalta koulutuksen vaatimus ennen kuin on mahdollista erikoistua eläinpuolelle. Tämä nähtin kohtuullisena ja osittain myös turhana koulutuksena.	Järjestetään koulutusta metsä- ja sähkösäätöalasta riistatutkijaksi ja -käsittelijäksi, jotta voidaan tuottaa korkealaatuisia riistatutkijain ja taatun osaamisen.	Luonnontuotelaan koulutuskokoonpanon osaksi olisi hyvä saada vielä nykyistä enemmän sisälle myös muuhin tutkintoihin, kuten esim. matkailupuolelle, elintarvikepuolelle jne.	Etenkin pienissä yrityksissä toiminta on haavoittuvaa, mikäli yrittäjä sairastuu tai tarvitsee lomaa. Palkkaukseen pitäisi saada erilaisia joustomahdollisuuksia ja uusia järjestelyitä. Myös työntekijäpuolelta voitaisiin olla valmiita joustamaan. Yrittäjien yhteistyöryhmiin yhtenä ratkaisuna tilapäisen työvoiman tarpeeseen.
Erialaista uusia mahdollisuuksia työajankäyttöön ja työaikapankkijärjestelmien käyttöön	Green Care -markkinat ovat vielä osittain kehittymättömät ja liittämällä teema muun koulutuksen osaksi, opiskelija turvaa paremmin työnsaantinsa tai yritysmahdollisuutensa.	Osa koulutuksesta on koettu liian teoreettiseksi ja käytännön harjoittelun määrä liian vähäiseksi, jotta sen pohjalta voisi olla mahdollista perustaa omaa yritystä.	Alialla jo toimivien henkilöiden osaamisen tunnistaminen. Ihmispsykiatrian ja -osteopaatin pohjalta koulutuksen vaatimus ennen kuin on mahdollista erikoistua eläinpuolelle. Tämä nähtin kohtuullisena ja osittain myös turhana koulutuksena.	Järjestetään koulutusta metsä- ja sähkösäätöalasta riistatutkijaksi ja -käsittelijäksi, jotta voidaan tuottaa korkealaatuisia riistatutkijain ja taatun osaamisen.	Luonnontuotelaan koulutuskokoonpanon osaksi olisi hyvä saada vielä nykyistä enemmän sisälle myös muuhin tutkintoihin, kuten esim. matkailupuolelle, elintarvikepuolelle jne.	Etenkin pienissä yrityksissä toiminta on haavoittuvaa, mikäli yrittäjä sairastuu tai tarvitsee lomaa. Palkkaukseen pitäisi saada erilaisia joustomahdollisuuksia ja uusia järjestelyitä. Myös työntekijäpuolelta voitaisiin olla valmiita joustamaan. Yrittäjien yhteistyöryhmiin yhtenä ratkaisuna tilapäisen työvoiman tarpeeseen.
Järjestelmä, joka ei rokotaa liikaa työntekijän ansiosidonnaisista päivärahaa, mikäli hän tekee silloin tällöin muutamaa tunnin tai päivän töitä.	Green Care -markkinat ovat vielä osittain kehittymättömät ja liittämällä teema muun koulutuksen osaksi, opiskelija turvaa paremmin työnsaantinsa tai yritysmahdollisuutensa.	Osa koulutuksesta on koettu liian teoreettiseksi ja käytännön harjoittelun määrä liian vähäiseksi, jotta sen pohjalta voisi olla mahdollista perustaa omaa yritystä.	Alialla jo toimivien henkilöiden osaamisen tunnistaminen. Ihmispsykiatrian ja -osteopaatin pohjalta koulutuksen vaatimus ennen kuin on mahdollista erikoistua eläinpuolelle. Tämä nähtin kohtuullisena ja osittain myös turhana koulutuksena.	Järjestetään koulutusta metsä- ja sähkösäätöalasta riistatutkijaksi ja -käsittelijäksi, jotta voidaan tuottaa korkealaatuisia riistatutkijain ja taatun osaamisen.	Luonnontuotelaan koulutuskokoonpanon osaksi olisi hyvä saada vielä nykyistä enemmän sisälle myös muuhin tutkintoihin, kuten esim. matkailupuolelle, elintarvikepuolelle jne.	Etenkin pienissä yrityksissä toiminta on haavoittuvaa, mikäli yrittäjä sairastuu tai tarvitsee lomaa. Palkkaukseen pitäisi saada erilaisia joustomahdollisuuksia ja uusia järjestelyitä. Myös työntekijäpuolelta voitaisiin olla valmiita joustamaan. Yrittäjien yhteistyöryhmiin yhtenä ratkaisuna tilapäisen työvoiman tarpeeseen.
Ympäristö- ja eläinlääkärin sijaan syys- ja kevään kauden jatkuvasta esimerkiksi muutamalla viikolla kummastakin päästä ja edetä asiasta pienin askelin.	Green Care -markkinat ovat vielä osittain kehittymättömät ja liittämällä teema muun koulutuksen osaksi, opiskelija turvaa paremmin työnsaantinsa tai yritysmahdollisuutensa.	Osa koulutuksesta on koettu liian teoreettiseksi ja käytännön harjoittelun määrä liian vähäiseksi, jotta sen pohjalta voisi olla mahdollista perustaa omaa yritystä.	Alialla jo toimivien henkilöiden osaamisen tunnistaminen. Ihmispsykiatrian ja -osteopaatin pohjalta koulutuksen vaatimus ennen kuin on mahdollista erikoistua eläinpuolelle. Tämä nähtin kohtuullisena ja osittain myös turhana koulutuksena.	Järjestetään koulutusta metsä- ja sähkösäätöalasta riistatutkijaksi ja -käsittelijäksi, jotta voidaan tuottaa korkealaatuisia riistatutkijain ja taatun osaamisen.	Luonnontuotelaan koulutuskokoonpanon osaksi olisi hyvä saada vielä nykyistä enemmän sisälle myös muuhin tutkintoihin, kuten esim. matkailupuolelle, elintarvikepuolelle jne.	Etenkin pienissä yrityksissä toiminta on haavoittuvaa, mikäli yrittäjä sairastuu tai tarvitsee lomaa. Palkkaukseen pitäisi saada erilaisia joustomahdollisuuksia ja uusia järjestelyitä. Myös työntekijäpuolelta voitaisiin olla valmiita joustamaan. Yrittäjien yhteistyöryhmiin yhtenä ratkaisuna tilapäisen työvoiman tarpeeseen.

<p>Maaseutumatkailun vuokra-työvoimakokeilu?</p> <p>Viranomaisistaakan helpottaminen. Toiminnan ja tulkintojen sekeyttäminen säästäisi yrittäjiä aikaa sekä vähentäisi stressiä.</p>	<p>Ympärivuotisuus Green Care -toiminnan osalta rakentuu usein ajatuksesta liittämään Green Care osaksi jotakin muuta elinkeino toimintaa (esim. maanviljely, hoivakotitoiminta, luontomatkailu jne).</p>	<p>Asiakkailla ei useinkaan osaamista arvioida palvelun laatua → jonkun muun tahon pitäisi pystyä se määrittelemään</p> <p>AKM-tason koulutus puuttuu toimialalta. Tämä vaikuttaa mm. siihen, että alan ammattilisten oppilaitosten on hankala saada päteviä opettajia pieneläinhoitolalle. Teema voitaisiin sisällyttää esim. vahvasti valinnaisena agrobiologi-koulutuksen suuntautumisvaihtoehtona.</p> <p>Erikoisammattitutkintoa (EAT) alalle ei ole. Sen olemassaolo nähtiin tarpeelliseksi.</p> <p>Yrittäjille ei julkisella puolella kovin paljon täydennyskoulutusmahdollisuuksia.</p> <p>Joskus eläintenhoitaja tai -kouluttaja –opetus nähdään ”mukavaksi ja terepeuttiseksi vaihtoehdoksi” erilaisten erityisryhmien osalta. Esimerkiksi nuorisotakuu-ryhmät → alalle laaturiski?</p> <p>Mikäli olisi saatavissa jokin tukimahdollisuus sijaisen palkkaamiseen, sitä ehkä käytettäisiin muulloinkin kuin isoimmassa hätätapauksissa.</p> <p>Eläinhoitoilolla ja husky-safariyrittäjillä on se-sonkeina tarve tilapäisestä työvoimasta → Joustot työvoiman palkkaamiseen ”keikkaluonteisesti!” terve-tulleita.</p>	<p>Yrittäjille on hyvin saatavilla täydennyskoulutusta hyödyntäen alalle suunnattuja kehittämisrahoitusta.</p> <p>Sijais- ja lomitusjärjestelmää ei kalatalouspuolella juuri ole kehittynyt. Isoimmilla toimijoilla sijaisuudet hoitetaan henkilöstön kesken. Pienemmät laittavat toimintansa kiinni tai sijainen löytyy lähipiiristä.</p>	<p>Osaamisessa samoin kuin koulutuksessa pitäisi myös substanssin, riistan, lisäksi keskittyä mm. asiakaspalveluun, matkailuelinkeinon perusperiaatteisiin jne.</p> <p>Tällä hetkellä riistatalous on monelle sivuelinkeino, jonka kautta haetaan lisäansioita.</p>	<p>AMK-tasolle joku mukaeltu koulutusohjelma olemassa olevista, esim. luonnontuotteen kokonaissuusia valinnaisiksi elintarvikkeinä tutkimusohjelmassa.</p> <p>Yksin yrittäjien on vaikeaa osallistua koulutukseen. → Ratkaisuja tähän löydettävä.</p> <p>Ajantasainen täydennyskoulutus alan yrittäjille, kehittäjille ja kouluttajille olisi saatava pystyyn.</p>
--	---	---	--	---	--

WWW.HELSINKI.FI/RURALIA

HELSINGIN YLIOPISTO
RURALIA-INSTITUUTTI